LITTERAE CIRCULARES

AD

VENERABILEM CLERUM ALMAE DIOECESIS

QUINQUE-ECCLESIENSIS

DIMISSAE ANNO DOMINI 1931.

QUINQUE-ECCLESIIS TYP. „DUNÁNTÚL“ R. T.

Ad int. Ordinarii végzett mísék 20
Ambach Michael 45
Anyakönyvek gondos kezelése 48
Ábrahám Stephanus 41

Badacsonyi Adamus 46
Balassa Julius 46
Bartinai Franciscus 25, 45
Bátor Carolus 34
Beiratási díjak 50
Belázy Ernestus 35
Bencze Josephus 34
Bencze Ladislaus 41
Berta Antonius 35, 41
Bélyegmentesség a párbérnyugtáknál 38
Bor Alexander 34
Bottka Joannes 25, 35
Bőjti rendelet 2
Bőjti szózat 7

Campanarum s. usus 23
Casti connubii enciklika 14
Communionis pasch. tempus 2
Concursus pro parochia: Nagykónyi 2, Villány 25, Beremend 34, Rácmecske 34, Baranyaszentgyörgy 40, Kisszékely 40, Püspökpuszta 40, Szalatnak 40, Kajdacs 45
Csáky Beniamin 34
Cseh Franciscus 41
Cselédvédelmi akció 48
Cséry Desiderius 34
Csurda Adalbertus 34
Curilović Ottocarus 34

Decretum: de educatione sexuali 22, de campanarum s. usu 23
Directorium 5
Dittert Ladislaus 35
Dobos Henricus 46
Dubia varia proposita 21, 39

Educatio sexualis 22
Efezusi zsinat 15 százados évfordulója 35
Egyházi és iskolai adók a községi költségvetésben (b. ü. m. rendelet) 16
Egyházi és iskolai adók túlzott méretü kivetése 4
Egyházmegyei egyházművészeti bizottság 36
Examina prosynod. et. neopresbyt. 33
„Excellentiae" titulus Episcoporum 13

Felvétel a papnevelő intézetbe 31, 33
Feuerbach Petrus 35
Fővárosi gyermeknyaraltatás 19
Fürész Josephus 41

Gálos Ladislaus 41
Gebauer Nicolaus 24
Geosits Ludovicus 34, 41
Gyakori sz. áldozás ajánlása 4
Gyenis Guilelmus 25
Gyűjtések eredménye 1930-ban 5

Hanuy Franciscus 24
Haug Ferdinandus 34, 41
Hábel Vincentius 14, 25
Hivatalos ügyek intézése 27
Hortobágyi Josephus 41
Hősök emlékére harangozás 25

Imaegyesület a zsidók megtéréséért 43
Indulg. B. Mariam V. invocantibus concessae 13
Indulg. recitantibus D. Off. coram Ssmo extenduntur monialibus 14
Indulg. Viae Crucis ab infirmis lucrandae 29
Irod. művek és folyóiratok ajánlása: Katolikus Lexikon 6; Szántó A.: A katolikus akció 6; Gyenis A: A pálosrend multjából 6; Magy. Kat. Almanach 6; Réthátí Gy.: Harc a lelki szabadságért 20; Magyar Kórus 20; Freckmann K.: Kirchenbau 27; Walter J.: Napsugararak 28; Rusztek A.: Szentbeszédek 28; Molnár A.: Páduai Szt. Antal jellemrajza 28; Pinzger F.: Magasztos eszmék utján 28; Uhl A.: Ahol Krisztus járt 28; Ujlaki J.: Jézus Szentséges Szivének

országa 28; Bonnard F.: Fourier Szt. Péter élete 32; Debreczenyi I.: Legboldogabb napjaim 32; Polonyi F: Letünt világok romjain 32; Csizmadia J.: Példatár 44; Rácz I.: 110 Mise-ének, Hitigazságok 44; Lukács I.: Az Úr keze 44; Mezgár L.: Theol. tanárok orsz. értekezlete 51; Horn—Rada—Várday: Magyarorsz. Szt. Erzsébet életrajza 51; Blasko M.: A csillagok leánya 51; Jaschik Á.: Szt. Erzsébet kalendáriuma 51; Zadravecz I.: A szentföld 51; Pád. Szent Antal missziós naptára 52; Pálffy E.: Battyhány—Strattmann László élete és Árpádházi Szt. Erzsébet élete 52; Lhande—Husz: Krisztus Páris vadonában 52; Tower V.: Krisztus közelsége 52; Szent Kereszt Tárogatója 52

Iskolai beiratási díjak 50

Jézus Szive Szövetség 49
Jozgits Joannes 30, 33
Jöved. adó után nem vethető ki egyházi adó 17
Jung Georgius 3, 41

Karitászról pápai enciklika 46
Kanizsay Vendelinus 34
Kat. akcióról pápai enciklika 44
Kecskés Carolus 25
Kelemen Andreas 40
Keleti Colomannus 14
Keresetí- és különadó (lelkészek) 37
Kirschanek Edmundus 45
Kiss Ludovicus 25
Kitlinger Josephus 3, 34
Kletzl Adalbertus 3, 25
Koch Eduardus 24, 25 40
Komócsy Stephanus 24
Koronai tételek 2
Kovács Paulus 45
Kővágó Petrus 24, 25
Kriszt Matthias 35, 41

Lelkészek kereseti és különadója 37
Lelkigyakorlatok (papi) 43
Lickert Josephus 46
Loschert Casimirus 41

Magdics Stephanus 35
Magyar Kat. Absztinens Kereszt Egyesület 44
Magyar Szentek írkái 32
Mayer Franciscus 41
Mecsekjánosi pléb. átcsatolása 3
Mihalecz Franciscus 41
Miniszteri rendeletek { 4, 16, 17, 18, 26 / 37, 38, 47, 49, 51
Minisztériumokhoz az egyhm. hat. útján terjesztendők az ügyek 47
Mortui: Mozolányi Stephanus 3
Keller Guilelmus 3
Kapossy Joannes 3
Németh Franciscus 14
Paulay Franciscus 24
Berlákovich Joannes 33
Schmeller Aloysius 34
Tolnai Bartholomaeus 40
Mosonyi Dionysius 24

Nagy Georgius 41
Nádosi Alexander 3+
Nemzetközi kat. leányvédelmi kongresszus 27
Novo impendet enciklika 46
Novi alumni in semin. 33
Nunkovich Gabriel 34
Nyomdai költségek 5

Oltáregyesület ajánlása 4
Oratio imperata pro papa 35, 43
Ordinatio 23, 45

Palkó Stephanus 24
Papi lelkigyakorlatok 43
Papp Stephanus 3, 14
Patacsi Josephus 35

Patton Joannes 41
Páduai Szt. Antal-jubileum 30
Pápai enciklikák: a keresztény házasságról 14, Quadragesimo anno 38, a kat. akcióról 44, a karitászról 46
Párbérnyugta illetékmentessége 38
Pensio 25, 30, 33
Perényi Paulus 34
Personalia 3, 14, 24, 25, 34, 40, 45
Petrovich Eduardus 41
Petz Aemilius 34, 41
Péter-fillér 21
Polg. és középisk. hitoktatási felügyelők 50
Postamuzeum 38
Preces pro ordinandis 29
Prosynodale examen et neomist. 33
Püspökkari közös pásztorlevél 47

Rákossy Franciscus 41, 46
Reil Antonius 41, 46
Romaisz Franciscus 40
Római zarándoklat 19
Rudolf Matthias 30

Schematismus 5, 28
Schunk Franciscus 30
Segédtanítók kántori alkalmazása 51
Simon Ludovicus 35, 41
Sion-hegyi Mária-kápolna ügyében szt. áldozások 15
Sipos Stephanus 24, 40
Szent Erzsébet jubileumi év 41
Szent olajok 26
Szerzetesek gyűjtése 48
Szigethy Ladislaus 35
Szijártó Ferdinandus 46
Szívgárdák 49
Szolga Stephanus 34
Szücs Josephus 25
Szvetics Carolus 25

Takács Michael 46
Taksonyi Josephus 35
Talabér Georgius 46
Tanítók stb. tanítógyűlési napidíjai 18
Tanulók magatartása nyilv. ünnepélyeken 49
Thán Ferdinandus 14
Trianoni gyásznap 11. évford. 31

Vallásalapi kegyuri építkezéseknél napszámmegváltás 26
Varga Colomannus 24, 25
Varga Ferdinandus 35
Vota praesulis in exordio anni 1
Wagner Joannes 41
Waszner Franciscus 3

1931.

I.

171
1931

Vota Praesulis in exordio novi anni.

Indiciorum amoris et filialis adhaesionis, quibus Nos vertente anno multifariam prosecuti estis, fortunati participes effecti, retineri non possumus, quin Vobis, Fratres Carissimi, grates agamus habeamusque sinceras et pro studio et propensa in Vos, qua flagramus, voluntate bona quaevis faustaque, imprimis autem uberrimam Dei gratiam, prosperum omnis salutaris conatus eventum ominemur.

Ea etenim nunc ipsum vehementer indigemus, cum res iam et singulorum et communitatum in partem omnino adversam recedere in dies magis videntur, cum fata tristissima impendent coelo nostro, nec in rerum cursu naturali, unde nobis vel copia quaedam, vel relaxatio doloris et levamen miseriarum exspectari liceat, aspicitur.

Adeamus igitur oportet Illum, a quo solo res futurae meliores sperandae sunt, „Deum totius consolationis, qui consolatur nos in omni tribulatione nostra, ut possimus et ipsi consolari eos, qui in omni pressura sunt, per exhortationem, qua exhortamur et ipsi a Deo“ (II. Cor. I, 3, 4).

Exhortatio autem nostra sit praecipue in opere: de superfluis imo si possibile et de necessariis largiamur iis, qui modo et numero plus nobis indigent. „Beatius est enim magis dare, quam accipere“ (Act. XX, 35). Exhortemur fideles exemplo: evadamus ipsi cum inopibus inopes et colamus modestiam domi forisque „necessitatibus sanctorum communicantes“, et „non alta sapientes, sed humilibus consentientes“ (Rom. XII, 13, 16). Si nil aliud habes, quo fratribus consolationi esse vales, verba saltem ne desint, quibus eos pusillanimes confortes et ad Patrem omnia Providentem ducas, qui castigans castigavit, sed morti non tradidit nos (Ps. CXIII, 18) Consolemur et orationibus assiduis Dominum adprecando, ut propter electos et innocentes abbrevientur dies isti afflictionis. (Mt. XXIV, 22).

Rogo tandem Vos, Fratres Carissimi, ut sufferatis et in hominum animos efferatis verbum solatii. Gratia — plenitudo omnium donorum divinorum — cum omnibus Vobis. (Hebr. XIII, 22, 25).

172
1931

Theses pro coronis.

Canoni 131. Codicis Juris Canonici necnon statutis Synodi dioecesanae conformiter pro anno currenti sequentes theses a ven. Clero dioecesano elaborandas, idest in coronis discutiendas proponimus:

pro corona vernali e theologia dogmatica:

„Matrimonium etiam in casu adulterii intrinsece indissolubile est."

pro corona autumnali e sociologia:

„*A Rerum novarum*" encyklika méltatása 40 éves jubileuma alkalmából."

173
1931

Disciplina ieiunii et abstinentiae pro a. 1931.

Quod ad disciplinam ieiunii et abstinentiae attinet, tenore facultatis a S. Congregatione Concilii sub nro. 4220/1927. ddto 14. Sept. a. 1927. ad quinquennium prolongatae pro anno currenti easdem volumus vigere ordinationes, quae in litteris circularibus a. 1926. sub numero 125/1926. promulgatae erant. Dictae ordinationes Dominica Quinquagesima ex ambone ab animarum pastoribus lingua vernacula populo praelegendae sunt.

174
1931

Tempus communionis paschalis prolongatur.

Vigore facultatis a S. Sede Apostolica die 9. Februarii a. 1926. sub nro 649/27 ad quinquennium obtentae tempus praecepti paschalis a Dominica I. Quadragesimae usque ad festum SS. Trinitatis inclusive extendimus. In iis autem parochiis, ubi sacrae missiones, exercitia spiritualia, institutiones catecheticae publicae, aliaeque huiusmodi piae conciones pro populo fideli habeantur, aut sacrorum curionum quoquomodo desit copia, aliave suppetat rationabilis causa, adimplementum praecepti paschalis quocunque anni tempore permittimus.

175
1931

Concursus pro parochia Nagykónyi.

Pro beneficio parochiali Nagykónyi iuri patronatus Celsiss. Dom. Pauli e Principibus Esterházy de Galántha propter obitum pastoris vacanti concursus hisce usque 15. Februarii a. c. duraturus indicitur. Dictum beneficium assequi cupientes, in quantum in examine prosynodali sint approbati, velint suos recursus, patrono inscribendos, usque praefatum terminum mihi submittere.

176
1931

Obitus confratrum.

Novo ineunte anno deficientibus confratribus cor nostrum triplici tristitia affectum est.

Die 1. Januarii *Stephanus Mozolányi* praepositus tit., parochus Tamásiensis post diuturnam infirmitatem sacramentis iterato confortatus placide in Domino obdormivit. Anno 1861. natus est. Anno 1884. presbyter ordinatus variis in locis in munere cooperatoris fungebatur, deinde a. 1898. curam parochiae Tamási susceptus usque ad finem vitae permansit pastor animarum a fidelibus suis dilectus. Ab anno 1909. munus v. a. diaconi distr. Simontornyaensis adimplevit et a. 1922. praepositus tit. B. M. V. de Maróth, anno vero 1925. par. consultor nominatus est. Tempore tristis memoriae communismi multa tormenta corporis ac animae in militia Christi perpessus viribus confractus est.

Guilelmus Keller est secundus, quem pallida mors ex nobis eripuit die 2. Januarii anno aetatis suae 34, sacerdotii vero 17. Pluribus in locis qua zelosus cooperator in vinea Domini laboravit, novissime vero admin. in Somberek factus est. Aetate iuvenili apoplexia tactus et per tres annos viribus defectus exemplari patientia exspectabat praemia meritorum. Sacramentis pie refectus obiit in Tevel.

Tertius ad aeternam haereditatem evolavit *Joannes Kapossy* die 12. Januarii Budapestini anno aetatis suae 53. Anno 1900. presbyter ordinatus per plures annos cooperator erat diversis in locis. Anno 1919. administrator factus est parochiae Nagykónyi, usquedum a. 1920. nominatus est parochus eiusdem loci. Omnibus qui eum noverunt semper fuit valde amabilis et bonus pastor animarum. Novissimis annis gravi infirmitate gutturis laborabat et nunc sacramentis moribundorum rite susceptis pie defunctus est.

Animas denatorum fratrum tribus Sacrorum suffragiis praescriptis piisque omnium precibus enixe commendo.

177
1931

Administratores facti sunt: *Stephanus Papp* vicarius in Tamási, *Adalbertus Kletzl* cooperator in Döbrőköz vero in Nagykónyi. Personalia.

Cooperatores translati sunt: *Josephus Kitlinger* e Nagykónyi ad Döbrőköz, *Franciscus Waszner* e Kurd ad Rácpetre, *Georgius Jung* e Rácpetre ad Kurd.

178
1931

Az érdekelt papság kérelmére és a Székeskáptalan javaslatára a mecsekjánosi plébániát, minthogy a mágocsi kerület többi plébániájából való megközelítése nagy nehézségekkel járt, a mágocsi kerülettől a gödrei esperesi kerülethez csatoltam át. Mecsekjánosi plébánia a gödrei esperesi kerülethez csatoltatott.

179
1931

Túlzott mértékü egyházi adókat nem szabad kivetni.

Tudomásul vétel és szigoru miheztartás céljából az alábbiakban közlöm a nm. vall. és közokt. Miniszter urnak adott esetből kifolyólag hozzám intézett 110-2/12-931. számu átiratából a következőket.

A pénzügyminiszter ur arra kér, hassak oda, hogy az egyházközségek minden olyan esetben, amikor az adóterheket jelentékenyebben kénytelenek emelni, előzetesen az Ő véleményét kikérjék, mert a „kellő belátás és az általános érdekek mérlegelése nélkül ötletszerüen szedett túlzott mértékű egyházi adóknak behajtását adott esetekben az 1927. évi V. tc. 71. §-ában nyert felhatalmazás alapján“ kénytelen lesz betiltani.

180
1931

A gyakori szentáldozás és az Oltáregyesület ajánlása.

Az elmult év december 20-án volt 25 éve annak, hogy a boldog emlékű X. Pius pápa a gyakori szentáldozást sürgető rendeletét kiadta. Azóta az eucharisztikus mozgalom a fejlődésnek olyan magas fokát érte el, hogy ma már alig van lelki életet élő katolikus ember, aki a szentségi Jézussal való gyakori egyesülést nem tekintené lelki élete középpontjának. Mindazonáltal még mindig nagyon sok a tenni való. Hiszen a nagy pápának is az volt a legfőbb gondolata, hogy a gyakori szentáldozás nem a tiszta élet jutalma elsősorban, hanem a beteg és bűntől szabadulni vágyó lelkek erősítője és orvossága. De éppen ezek a lelkek vannak még ma is nagy számban távol az irgalmas szeretetnek ettől a kiapadhatatlan forrásától, mert nem ismerik annak csodálatos erejét és boldogító hatásait. Felhívom ezért a plébániavezetőket, hogy azokon a helyeken, ahol a farsang három utolsó napján eucharisztikus triduumot szoktak tartani, vagy a szent misét a Legméltóságosabb Oltáriszentség kitételével végzik, mise után a néppel együtt imádkozzanak a gyakori szentáldozás minél nagyobb fokban való elterjedéséért. Az elitélendő farsangi erkölcstelen mulatozásoknak is ez lesz egyik leghathatósabb ellenszere.

Az eucharisztikus élet fellendítésének mindenkor kiváló eszközei voltak az Oltáregyesületek és az Eucharisztikus Gyermekszövetségek. Akinek volt alkalma jól vezetett Oltáregyesületet látni, annak nem kell ezt különleges módon magyarázni. Nyomatékosan figyelmébe ajánlom tehát a lelkipásztoroknak a lelki élet elmélyítésének ezt a hathatós eszközét. Népmissiók idején különösen jó alkalom kinálkozik ezen egyesületek megalakítására a missió üdvös gyümölcseinek megőrzése céljából. Az természetesen helytelen dolog volna, ha missiók alkalmával a már meglevő egyesületeket elhanyagolnák, vagy figyelmen kivül hagynák s azok helyébe kivánnának új egyesületeket alakítani.

Az Oltáregyesületekkel kapcsolatban melegen ajánlom az eucharisztikus folyóiratoknak: „Örökimádás“ és „Jézusom Örömöm“ megrendelését és terjesztését. Az előbbinek előfizetési ára évi 2 P 50 f, az utóbbié pedig 1 P 60 f. Megrendelhetők a Budapesti Országos Központi Oltáregyesületnél (Budapest, IX. Üllői-ut 77).

Végül felhivom a tiszt. papság figyelmét a Pécsi Központi Oltáregyesület munkájára is, amely mindennemü templomi ruhákat a lehető legjutányosabb áron, minden liturgikus és művészi igény tökéletes kielégítésével készít és javít.

181
1931

Az 1930. év folyamán egyházmegyénkben különböző célokra a következő összegek folytak be: Az 1930. évi gyüjtések eredménye.

Péterfillér cimén	P	3950·92
Szentsír őrei cimén	„	943·23
Világmissióra	„	1877·57
Afrikai missióra	„	1200·17
Szent Péter művére	„	905·46
Jézus Sz. Gyermeksége javára	„	1099·43
Unio Cleri tagdíjára	„	1498·60
Oltáregyesület céljaira	„	68·49
Egyházm. papi missiósegylet céljaira . .	„	22·63
Katolikus sajtóra	„	390·88
Szent László Társ. javára	„	3·—

Mivel több plébániától még nem érkeztek be a gyüjtések, jelen soraimmal felhivom a hátralékosokat, hogy a gyűjtött összegeket mielőbb származtassák be.

182
1931

A mult évi egyházmegyei hivatalos nyomdaköltségekre minden önálló lelkész 5 P-t, segédlelkészek, hittanárok, hitoktatók és nyugdíjasok pedig 4 P-t tartoznak a kerületi esperesek utján a tavaszi korona alkalmával befizetni. Ugyanígy rovandó le az új Directorium ára is, példányonként 1·60 P-vel. A templomok, kápolnák példányainak ára az illető templomok és kápolnák pénztárait terheli. Nyomdaköltségek az 1930. évre és az új directorium ára.

183
1931

Felhivom tiszt. papságomat, hogy a folyó évben kiadandó egyházmegyei névtár részére a szükséges adatokat legkésőbb február 15-ig ter- A schematismus adatai beküldendők.

jessze be a szokásos módon: a lelkészkedő papság a kerületi esperesek utján, a nem lelkészkedők pedig közvetlenül a püspöki irodához. Az adatokat a régi schematismus alapján kell elkésziteni, illetve kiegésziteni s az egyes plébániák területén működő férfi és női szerzetesrendek jelenlegi névsorát is mellékelni kell.

184
1931

Irodalmi művek ajánlása.

1. Régen érzett hiányt fog pótolni az a hatalmas munka, amelyet *P. Bangha Béla* S. J. elnöklete alatt működő szerkesztőbizottság *„Katolikus Lexikon“* néven fog kiadni. A mű első kötete a napokban hagyja el a sajtót, s mint 300 szakember odaadó munkája, maradandó emléke lesz a katolikus hitnek és a magyar tudásnak. Tekintettel arra, hogy minden mai ember számára nélkülözhetetlen műről van szó, jelen soraimmal szivesen megengedem, hogy ott, ahol a templompénztár könnyen megbírja, annak terhére is megrendelhető legyen a plébániakönyvtárak részére.

2. Megjelent *dr. Szántó Antal* soproni segédlelkész, az „Evangélium“ szerkesztőjének tollából *„A katholikus akció“* c. mű, amely világos és szabatos ismertetését adja a címben megjelölt mozgalom és tevékenység céljának, vezéreszméinek, szervezetének és gyakorlati utmutatást ad a megvalósítására és vezetésére. A sikerült művet az Egri Egyházmegyei Irodalmi Egyesület jutalomra méltatta. Ára 2 P. Megrendelhető a szerzőnél (Sopron, Szt. György-u. 7).

3. Gyenis András: A pálosrend multjából cimü könyve az első összefoglaló történeti könyv az egyetlen magyar szerzetesrendről. Rokonszenves és időszerü tárgyról szól röviden, megnyerő stilusban. Megrendelhető: Árpád R.-T. könyvkereskedésében, Kalocsa (Pest m.). Ára 2 P.

4. Az *Orsz. Kat. Szövetség* kiadásában megjelenő *Magyar Katolikus Almanach* IV. és V. egyesített évfolyama most hagyta el a sajtót. Miként az előző években, most is megengedem, hogy ahol erre fedezet mutatkozik, a plébánia-könyvtárak számára a templompénztárak terhére beszereztessék.

Datum Quinque-Ecclesiis, die 15. Januarii, a. 1931.

† **Franciscus** m. p.
episcopus.

Dunántúl-nyomda, Pécs.

1931.

II.

568
1931

Tisztelendő Testvérek! Kedves Hivek!

Ma, mikor ujból nagybőjti szózatot intézek Hozzátok, alig tudom el- Bőjti szózat
mondani, mennyire érzem e nehéz időknek terhét és súlyát. Nem mintha nem lettek volna már sokkal súlyosabb megpróbáltatások nemzetünk életében akár a tatárjárás, akár a mohácsi vész után is — de mégis mérhetetlenül nyomasztó a helyzetünk és pedig azért, mivel innen-onnan már végleg kifogyunk a földi vigasztalásokból. Senki sem mondhatja, hogy azok, akikre a nemzetek és népek vezetése tartozik, nem kisérelnének meg mindent a helyzet enyhítésére; de eddig minden kisérlet hiábavalónak bizonyult. Kiben, miben bízzunk, hogy a csüggedés teljesen le ne verjen és a kétségbeesés rettenetességétől megszabaduljunk. Azt hiszem, a vallásos emberrel nem lesz nehéz megértetni azt, hogy Istenbe vessük bizodalmunkat, ha nem akarunk a nehéz kereszt súlya alatt összeroskadni. De nemcsak Veletek szeretném ezt megértetni K. H., hanem szivem legbensőbb vágya az, bár értené meg minden nem katolikus és nem keresztény felebarátunk is, hogy népünknek minden lelke Istenhez emelkednék és mondaná: „ Szomoruságomban segítségül hivom az Urat és Istenemhez kiáltok és templomából meghallgatja szómat és füleihez érkezik kiáltásom.“ (Kir. II. k. 22, 7.)

Ha K. H., a megpróbáltatások idejében sem tántorodunk meg Isten szeretetében, lehetetlen, hogy ne jussunk mi is arra a meggyőződésre, amit Sz. Pál mondott: „Tudjuk pedig, hogy az Istent szeretőknek minden javokra szolgál.“ (Rom. 8, 28.) Tehát ez az inség, nyomoruság, ez a betegség, ez a szenvedés, ez a megaláztatás, méltatlan meghurcolás: minden, minden javukra szolgál azoknak, kik szeretik az Istent.

Ezért, jó ha fontolóra vesszük, hogy

1. Nem mi vagyunk sorsunk intézői, sorsunk Isten kezében van;

2. Sorsunk Isten kezében van és ha Istent szeretjük, minden javunkra szolgál;

3. Ezért bízzunk az Istenben, mint bíztak Benne a Szentek.

I.

Nem mi vagyunk sorsunk intézői. Hogy ezt jól megérthessük és a megfelelő következtetésre jussunk, szükséges figyelembe vennünk azt, hogy az ember, ha nem is vak eszköz Isten kezében, mégis az Isten tervei ellen büntetlenül nem véthet. Melyek az Isten tervei velünk és különösen velem? Kérdezhetnők valamennyien. Vajjon tudunk-e erre a kérdésre felelni? Nem tartoznak-e Isten tervei abba a titkos birodalomba, amelybe szemünk nem tekinthet? Ó bizonnyal K. H., ha arról van szó, hogy mi az Isten végzése az egyes emberrel szemben. Azt nagyon jól tudjuk, hogy mi volt az Isten terve a világ teremtésével és általában az ember teremtésével. Erre vonatkozó kinyilatkoztatásai világosan meg vannak írva a Szentirásban. De miért, jobban mondva, mire teremtett engem? Miért és mire teremtette a ma született csecsemőket? Hosszu életre-e ezen a földön, vagy csak rövid tartózkodásra? Gazdagságra-e, vagy szegénységre? Nyilvános nagy szerepre, vagy csendes, rejtett életre? Vagy mire és miért? Ki tudná megmondani? Mindezek nemde az isteni Gondviselés titkai.

Amint nem tőlem függött életre hivásom, úgy nem tőlem függ K. H., földi sorsom. Nem mindenki, aki szegénynek született, maradt meg szegénynek és igen sokan, kik gazdagoknak születtek koldus-szegényen haltak meg. Ki tehet arról, hogy óriásnak, vagy törpének született? „Ki adhat pedig közületek gondjai által (testi-lelki) nagyságához egy könyöknyit?“ (Máté 6, 27.) — azaz „Minden gondunk Isten gondviselése és segitsége nélkül ugyis hiábavaló.“ (L. u. o. jegyzet.) Vajjon perbe szállhatunk-e Istennel, hogy ilyennek, vagy amolyannak teremtett bennünket?

De nem egyedül tőlem függ földi sorsom azért sem, mivel bármily körültekintéssel indulok is kitüzött földi célom felé, hiábavaló minden fáradozásom, ha nem állnak rendelkezésemre a cél eléréséhez szükséges eszközök, amilyenek az erő, egészség, idő, a körülmények szerencsés alakulása — szóval mindazok a dolgok, melyeknek biztosítása hatalmi körömbe nem esik; amiért is valóban elmondhatjuk, hogy nem mi vagyunk kizárólagosan sorsunk intézői: „mivel Uram Te vagy, Kinek az élet és halál fölött hatalma vagyon, elviszel a halál kapujáig és visszahozol.“ (Bölcs. 16, 13.)

Ha az embertől függne földi sorsa, milyen másképen alakult volna életünk, milyen más volna az emberi társadalom képe, a világ folyása. Csakhogy K. H., azt hiszem, hogy még elképzelni sem tudjuk az emberiség életfolyását, ha minden ember maga volna sorsának intézője. Ezért mindazokból, amiket fentebb előadtam, elegendőképen meggyőződhettünk arról, hogy földi sorsunk is jórészt Isten kezében van, kit ha szeretünk és szent végzéseit fölismerve Reá hagyatkozunk, minden javunkra fog szolgálni.

II.

Az már azonban tőlünk függ, K. H., hogy felismerjük Isten terveit és azok ellen ne hadakozzunk, mert Isten tervei ellen senki sem véthet büntetlenül. Tőlünk függ, hogy felismerjük Isten akaratát életünk minden alakulásában és hogy Istennek felismert atyai akaratához szeretettel és alázatos engedelmességgel hozzásimuljunk. Tőlünk függ, hogy fölismerjük Isten szent végzéseit különösen akkor, ha elgondolásaink, legjobb akaratunk és igyekezetünk ellenére sem alakult úgy életünk, mint ahogy terveztük és szerettük volna.

Ha kiváló képességekkel megáldva, becsületes szorgalommal és lelkiismeretesség mellett sem sikerül az illetékes tényezők figyelmét magunkra vonni és míg más, érdemtelenebbek történtéssel, összeköttetésekkel és protektoraik révén a magasba jutottak, mi megrekedtünk és a lassu előmenetel nehéz utját járjuk: lássuk benne Isten végzését. És ha igazán szeretjük Istent és Isten szeretete sarkal becsületes szorgalomra és lelkiismeretes kötelességteljesítésre, egészen bizonyosak lehetünk affelől, hogy a mellőzés javunkra fog szolgálni. Ellenben ha Istennek eme végzése ellen tusakodni akarnánk és minden áron s minden megengedett és meg nem engedett eszközzel a törtetők sorába állunk, tudjátok meg, hogy Isten tervei ellen büntetlenül senki sem véthet. S amit itt most fölemlítettem és elmondottam, az nemcsak erre az esetre áll, hanem áll azokra is, akik bármi más módon hadakoznak sorsuk ellen: akik minden áron gazdagok akarnak lenni, minden áron hatalomra akarnak jutni, minden áron feltűnni, érvényesülni akarnak, jóllehet látják és értik, hogy valami láthatatlan kéz, valami láthatatlan erő visszatartja őket. Ki akarná számonkérni az Istentől, hogy miért vezeti a megaláztatások, a nélkülözések, az éhinség és nyomor, a szenvedések és megpróbáltatások utján — az örök életre? Nem feltétlen Ura-e minden teremtményének, nem Ő mondja-e: „Lássátok, hogy egyedül én vagyok és nincs kivülem más Isten, én ölök és elevenítek, sebesítek és gyógyítok és nincs, ki kezemből kiszabadulhasson"? (Móz. V. k. 32, 39.)

Talán Jóbnak is könnyebb lett volna a jólét utján gondtalanul járni s Jónásnak is a kényelem nyoszolyáján heverni: de más volt az Isten terve. Hadakozzanak-e ellene? Aki ismeri a szent történeteket, jól tudja, hogy Ábrahámra kétségbeejtő csapásként hatott Izsák feláldozásának parancsa, de hadakozzék-e Isten ellen? Nem veheti-e el Isten bármely pillanatban más módon? És hogy további példákat elmellőzek, rámutatok a legfenségesebb példaképre, Jézus Krisztusra. Emlékeztek az emmausi uton történtekre a husvéthétfői evangéliumi szakaszból. Senki sem mondhatja, hogy Jézusnak nem állott volna módjában más földi sorsot választani, mint aminő itt Reá várt. De ismerte a mennyei Atya végzéseit és azért ezeket mondja az Emmausba sietö tanítványoknak: „Nem ezeket kellett-e szenvedni Krisztusnak és úgy menni be az ő dicsőségébe?“ (Luk. 24, 26.) Valóban K. H., ezeket kellett szenvednie Krisztusnak a próféták jövendölése és Isten terve szerint. Csak azok ütközhettek meg Krisztus esetén — és ütköznek meg mai napig igazságtalanságnak és visszásnak látszó dolgokon, akik az életnek rendes folyását csak földies gondolatokkal szemlélik s Istennek terveit nem ismerik és nem kutatják.

Boldog, aki megérti Isten terveit, végzéseit és megnyugszik; szerencsétlen, aki semmikép sem akarja megérteni, hogy ember tervez, Isten végez. Maga az Ur mondja: „Átkozott az ember, ki emberben bízik és a testet teszi karjává s kinek a szive az Urtól eltávozik. . . Áldott ember, ki az Urban bízik és kinek bizalma az Ur“. (Jer. 17, 5. 7.) Kövessük az utóbbiakat, mint követték az Isten Szentjei.

III.

Bízzunk az Istenben, Isten mindent javunkra fordíthat. Az Istenbe vetett bizalomnak gyönyörü példái ragyognak felénk a Szentírásból is. Felséges bizonyítékai annak, hogy a jó Isten nem hagyja megszégyenülni azokat, kik benne bíztak. Ott van a seregek Ura Istenének nevében bízó Dávid; ott Judith, aki visszatérve Holofernes táborából imigy szólt népéhez: „Dicsérjétek a mi Urunkat Istenünket, ki nem hagyta el a benne bízókat.“ (Jud. 13, 17.) Mily bizalom és élő hit csendül ki Sidrák, Misák és Abdenago, az égő tüzes kemence kínjaira itélt ifjaknak feleletéből, mellyel az elbizakodott Nabukodonozor király szavaira válaszoltak: „ A mi Istenünk, kit tisztelünk megmenthet minket az égő tüzes kemencéből és a te kezeidből, ó király, megszabadíthat. De ha ezt nem akarná is, tudtodra legyen király, hogy a te isteneidet nem tiszteljük és az arany és képszobrot nem imádjuk.“ (Dán. 3, 17-18.) Mit törődnek ők földi zsarnokuk fenyegetésével, mit törőd-

nek ők a földi élet és fiatalságuk minden igéretével, az történjék, amit Isten — kiben biznak — elhatározott. Nem ugyanezt látjuk-e az apostolok életében is? Nem törődnek semmivel sem a világon. Megismerték Isten szándékait, terveit, küldetésüket és többé meg nem inognak. Jöhet tilalom és fenyegetés, vesszőztetés és gyalázat, börtön és bilincs, éhség és nyomorúság, pusztulás és halál, ők bíznak rendületlenül Istenben, ki mindent javukra fordíthat. Ez a mérhetetlen bizalom jellemzi Krisztus Egyházát az apostolok idejétől kezdve a mai napig, mert tudja és érzi, hogy sorsa Isten kezében van és a pokol kapui nem vehetnek erőt rajta. És minden igazhivő lélek, aki ennek az édesanyának tején növekedett, ugyanilyen tántoríthatatlan hűséggel simul Isten akaratához és rendelkezéseihez nem földi javak fejében, hanem készen küldetéséért kimondhatatlan szenvedések elviselésére is, mint D' Arc Szent Janka az orleansi hős hajadon. Ugyanilyen elragadóan bájos a középkori kolduló szerzetesek gyermeki bizodalma Istenben; aki táplálja az ég madarait és a halakat a vizben, őket sem hagyhatja el. Boldog Don Bosco, a mi korunk modern szentje pedig szinte lehetetlennek tartotta azt, hogy az utcáról fölszedett, elhagyott gyermekekről az Isten megfeledkezhetnék. Nem is csalódott. Ő és utódai a szaléziánusok ezer- meg ezerszámra fogadják magukhoz az ilyen szegény, elhagyatott gyermekeket, most már hazánkban is, táplálják, ruházzák, tanítják, nevelik őket és noha ők maguk is szegények, mégis mindig van miből. Nemrég egy apácát jelentettek be nálam. Szivesen fogadtam őt és kisérőjét. Kérdésemre, hogy milyen ügyben jár, alamizsnáért könyörgött. Elmondotta érdeklődésemre, hogy körülbelül száz árva gyermeket tartanak el. És mikor tovább kérdezősködtem, nem kapnak-e valami államsegélyt, vagy a népjóléti minisztériumtól némi támogatást, feleletül azt adta, hogy semmijük sincs, csak amit a jó mennyei Atya juttat nekik. „Bizony mondom nektek — mondotta egykor az Úr — nem találtam ekkora hitet Izraelben.“ (Máté 8, 10.) A mi esetünkben: bizony mondom nektek K. H., nem találkoztam még ennyi Istenbe vetett bizalommal életemben; meghatottságomat alig tudtam takargatni. Az ég madarai.

Nem folytatom K. H., azt hiszem bele láttatok a lelkembe és érzitek, mire akarlak buzdítani nagy nyomoruságunk idején. Kimondhatatlanul sokat szenvedünk egyenkint és összesen. Szenved egész nemzetünk. A megpróbáltatások napjaiban azonban ne feledkezzünk meg arról, hogy nemcsak mi vagyunk sorsunk intézői, sorsunk Isten kezében van. Ha szeretettel ragaszkodunk hozzá és bízunk Benne, akkor bizonyos, hogy minden, amit szenvedünk egyesek és családok, intézmények és a nemzet összesége, —

mind-mind javunkra lesz. — „Bizzatok benne, a nép minden gyülekezete! Öntsétek ki előtte sziveteket; Isten a mi segítőnk mindörökké!“ Amen. (6 Zsolt. 9.)

* * *

Jelen körlevél a nagybőjt valamelyik vasárnapján a hiveknek a szószékről felolvasandó.

Kelt Pécsett, 1931. február hó 15-én.

† **Ferenc** s. k.
püspök.

1931.

III.

721
1931

Decretum de titulo „Excellentiae Reverendissimae."

Ssmus D. N. Pius Papa XI, eo consilio ut dignitas eorum, qui cum in Ecclesiae gubernatione, tum in ipsa Pontificis Maximi Domo principes habent partes, maiore cotidie in honore sit, Purpuratorum Patrum perconstatus sententiam, qui sacris caerimoniis regundis praepositi sunt die 11. mensis Decembris huius anni, arcessito viro hac in pagina subsignato, qui Sacrae Congregationi Caerimoniarum est a secretis, decrevit: Excellentiae Reverendissimae titulum, praeter quam Patriarchis et Latinae et Orientalis Ecclesiae, praeter quam Praelatis qui a flocculis vulgo appellantur, praeter quam Nuntiis et Internuntiis Apostolicis, tribuendum quoque esse Archiepiscopis atque Episcopis sive residentialibus sive titularibus tantum, itemque Magistro Pontificii cubiculi, Praelatis qui assident vel sunt a secretis in Sacris Romanis Congregationibus, Secretario Supremi Tribunalis Signaturae Apostolicae, Praelato Decano Sacrae Romanae Rotae ac denique Substituto Secretariae Status. Contrariis quibuslibet non obstantibus. Datum Romae, ex aedibus Sacrae Congregationis Caeremonialis, die 31. Decembris 1930. I. Card. Granito Pignatelli Di Belmonte, Ep. Ostiensis et Albanensis, *Praefectus*. L. S. B. Nardone, *Secretarius*.

722
1931

Invocatio ad B. M. V. Indulgentiis ditatur.

Ssmus D. N. Pius div. Prov. Pp. XI, in Audientia infrascripto Cardinali Poenitentiario Maiori impertita, christifidelibus saltem corde contrito recitantibus invocationem ad beatam Mariam Virginem: *Regina Apostolorum, ora pro nobis,* indulgentiam trecentorum dierum benigne concedere dignatus est. Praesenti in perpetuum valituro absque ulla Brevis expeditione. Contrariis quibuscumque non obstantibus. Datum Romae, e Sacra Poenitentiaria, die 20. Novembris 1930. L. Card. Lauri, *Poenitentiarius Maior.* — L. S. I. Teodori, *Secretarius*.

723
1931

Indulgentia Plenaria pro Divini Officii recitatione ad Moniales aliasque pias mulieres in communitate viventes extenditur.

Indulgentiam plenariam clericis in sacris constitutis, qui integrum divinum Officium, etsi in partes distributum, coram Ssmo Sacramento sive publicae adorationi exposito sive in tabernaculo adservato, recitaverint, Decreto d. d. 23. Octobris a. c. benigne concessam, Ssmus D. N. Pius div. Prov. Pp. XI, in Audientia ab infrascripto Card. Poenitentiario Maiore die 21. proxime praeteriti mensis Novembris habita, ad moniales aliasque omnes pias mulieres in communitate viventes, quae ex proprii Instituti constitutionibus ad quotidianam divini Officii recitationem tenentur, in eadem forma iisdemque sub conditionibus, lubentissime ad praeces eiusdem Cardinalis Poenitentiarii Maioris extendere dignatus est. Praesenti in perpetuum valituro absque ulla Brevis expeditione et contrariis quibuscumque non obstantibus. Datum Romae, ex aedibus S. Poenitentiariae, die 5. Decembris 1930. L. Card. Lauri *Poenitentiarius Maior.* L. S. I. Teodori, *Secretarius.*

724
1931

Obitus Francisci Németh.

Tristi animo decessum *Francisci Németh* cooperatoris Dombóvárensis, quem inopinate Dominus ex operariis suis iuvenem ad aeternam haereditatem evocavit, ven. clero communico. Anno 1895. natus et anno 1918. presbyter ordinatus diversis in locis ut zelosus cooperator in vinea Domini operabatur. Humilitate, mansuetudine aliisque virtutibus adeo excelluit, ut omnibus tam confratribus, quam fidelibus semper dilectus erat. Gravi morbo confractus et sacramentis rite confortatus obiit in domo parentum.

Animam candidam denati confratris precibus omnium et suffragiis trium sacrorum omnibus perlibenter commendo.

725
1931

Personalia.

Stephanus Papp administrator in Tamási nominatus et investitus est parochus ibidem.

Ferdinandus Thán administrator in Versend nominatus est catecheta in Paks; *Colomannus Keleti* missus est ad Versend tamquam administrator. *Vincentius Hábel* catecheta in Paks missus est in eodem munere ad schol. iuv. opif. V-Ecclesiarum.

726
1931

Pápai enciklika a keresztény házasságról.

Szentséges Atyánk ismét hallatta apostoli szavát. A mult évi december 31-én kelt és „Casti connubii“ kezdetü körlevelében olyan tárgyat választott, amely nagy fontossága cimén nemcsak az Anyaszentegyház hiveinek,

hanem minden embernek érdeklődésére tarthat méltán számot, mert az emberi társadalom alapját képező házasságról szól. Amikor túlnan a vezetésre hivatottak elfogadják és ugyszólván szentesítik a házasság gyakorlatában lábrakapó bünös visszaéléseket, ugyanakkor Szentséges Atyánk a keresztény házasságot illetően az Egyház örök és változatlan tanításainak összegezésével siet a romlásba sűlyedő családi, társadalmi és állami élet megmentésére.

Midőn ezt a nagyjelentőségü pápai enciklikát magyar forditásban III. számu körlevelemhez csatolva egyházmegyém minden papjának megküldöm, szeretettel hivom fel őket, hogy a katolikus hit- és erkölcstannak a házasságra vonatkozó ezt a mesteri összefoglalását, amely a családdal kapcsolatosan a modern társadalomban felmerülő minden kérdésre szabatos választ ad, lelkiismeretes szorgalommal tanulmányozzák és hiveikkel — a helyi viszonyok és a hallgatóság igényeinek bölcs szemmeltartásával — gondosan felépített szentbeszéd-sorozat keretében ismertessék. A körlevél puszta felolvasása ugyanis különböző koru és rendü hivek jelenlétében, amint arra Szentséges Atyánk maga is figyelmeztet bennünket, a kivánt cél elérését csak hátráltatná.

Az apostoli körlevél megjelenése óta módunkban volt számos ellentétes világnézetet képviselő és mégis megértő sajtómegnyilatkozást olvasni a pápai szózat egyedül helyes megállapításairól. Tényleg elismerő hozzászólásban, birálatban nem volt hiány. De ez nem elég. A lelkek és az emberiség megmentése érdekében ennek a tanításnak az életbe kell átmenni, ott kell megvalósulnia. Ilyen irányu fáradozást elsősorban tőlünk, papjaitól és hiveitől várhat az Egyház. Teljesítsük tehát mindannyian e téren is kötelességünket.

727
1931

Sion-hegyi Mária kápolna megáldásával kapcsolatban szent áldozások ajánlandók fel.

A kalocsai érsek úr f. évi május 2-án beszenteli a Sion-hegyi magyar Mária-kápolnát, mely magyar katolikusok adományából létesült, magyar művészek munkájából ékesült s a katolikus Magyarország hódolata, tisztelete aranyból, márványból kegyes Védasszonya előtt. De az érsek úr el akarja vinni Mária népének könyörgő sóhajtását is, hogy édes Hazánk sorsa valahára jobbra forduljon. Felszólítását mint a magam óhajtását is készségesen hozom Tiszt. Papságom tudomására, hogy erre az alkalomra, vagyis f. évi május 2-ig itthon a megértő, a buzgó hivek minél több szent áldozást végezzenek és ajánljanak fel Hazánk és Nemzetünk sorsának jobbra fordulásáért. A vezetőség egy millió szent áldozást szeretne e célra összehozni. Minél súlyosabb helyzetben vergődünk annál indokoltabbnak mutatkozik e

gondolatnak megvalósítása. Semmi sem lehet ugyanis kedvesebb az Úr szine előtt, mint a Szűz Anya utján felajánlott ima és szent áldozás. Ez adná meg az igazi értékét a magyar katolikusok nemzeti ajándékának. A szent áldozások f. évi május 2-ig végzendők s róluk a szent áldozások számának feltüntetésével f. évi április hó 10-ig a kalocsai érseki Iroda cimére értesítés küldendő.

728
1931

Egyházi és iskolai adónak a községi költségvetésben való biztosítása tárgyában belügyminiszteri rendelkezés.

Az egyházi és iskolai adónak a községi költségvetésben való biztosítása kérdésében az alábbi elvi jelentőségű belügyminiszteri értesítést közlöm:

„M. kir. belügyminiszter. — Szám: 57143/1930. — V. — Nagyméltóságú Érsek Úr! — Az egyházi és iskolai kiadások fedezetének a községi költségvetésekben való biztosítása tárgyában hozzám intézett nagybecsű megkeresésére van szerencsém Nagyméltóságodat tisztelettel a következőkről értesíteni: Az 1924: IV. tc. alapján kiadott s a kis- és nagyközségek háztartásáról szóló 177.200/1924. B. M sz. körrendelet értelmében a községi költségvetések I. fokon való felülbírálása és a községi pótadónak 50%-ig való engedélyezése a vármegyei alispánok hatáskörébe, II. fokon pedig — jogorvoslat esetén és abban az esetben, ha a községi pótadó az 50%-ot meghaladja, — a belügyminiszter hatáskörébe tartozik, aki a pénzügyminiszter úrral egyetértőleg jár el. Az I. fokon való eljárásnál az alispán joga és kötelessége, hogy a költségvetési tételeket a jogszerűség és számszerűség szempontjából elbírálja s annak eredményéhez képest teljes egészében meghagyja vagy törölje, illetve felemelje vagy mérsékelje. A költségvetés egyes tételeinek elbírálásánál köteles az alispán az illető tételre vonatkozó sajátos szabályokat, rendelkezéseket, a kötelezettség alapjául szolgáló iratokat szemelőtt tartani s azokat figyelmen kívül nem hagyhatja. A költségvetési tételek elbírálásánál követendő ezek a szabályok természetesen a Nagyméltóságod által szóvátett egyházi és iskolai kiadásokra is vonatkoznak. Ezekre a községi terhekre nézve, mint azt nagybecsű megkeresésében Nagyméltóságod is megemlíti, 103.871/1929. V. B. M. szám alatt a főmagasságú hercegprímás úrhoz olyan értelmű átiratot intéztem, hogy az egyházi és iskolai terheket újabb törvényhozási intézkedésig az eddigi gyakorlatnak megfelelően a községi pénztárak fogják viselni, amiknek fedezetéről a községeknek költségvetéseikben kell gondoskodniok. Ez a kijelentésem az előadottaknál fogva természetesen nem terjedhetett odáig, hogy a szóbanlevő községi kiadásokat jogalapjuknak (régi gyakorlat, kötelező okiratok) és számszerűségüknek megvizsgálása alól mentesíthessem. — Minthogy pedig egyrészről, — amint ez Nagyméltóságod előtt is ismeretes, — az egyházi és iskolai terheknek nemcsak a mérve, de a kötelezettségek jogalapja is csaknem községenkint különböző — másrészről pedig törvényellenes eljárás volna az, ha az I. fokú vagyonfelügyelő hatóságokat elhatározásukban előzetesen befolyásolnám, ezért Nagyméltóságod azon nagybecsű kérésének, hogy a vármegyei hatóságoknak e kérdésben megfelelő utasítást adjak, — a legnagyobb sajnála-

tomra eleget tenni nem tudok. — Ez alkalommal tisztelettel közlöm Nagyméltóságoddal, hogy értesülésem szerint a Borsod-Gömör-Kishont k. e. e. vármegyei 1931. évi községi költségvetések nagyobb része 50%-on felüli pótadót igényelnek és így kormányhatósági felülvizsgálat alá kerülnek. A felülvizsgálat alkalmával figyelemmel leszek arra, hogy a Nagyméltóságod által szóvátett sérelmek, — esetleg kiküldöttjének részvétele mellett, — megfelelően orvosoltassanak. Azokban a községekben pedig, amelyeknek az 1931. évi pótadója 50%-ban nyer megállapitást, következőleg hivatalból kormányhatósági jóváhagyás alá a költségvetése nem kerül, méltóztassék utasítani az egyházi és iskolai hatóságokat, hogy a sérelmes 1. fokú határozatok ellen éljenek jogorvoslattal. — Budapest, 1930. évi december hó 6-án. — A miniszter helyett: *Blaha* s. k. államtitkár."

729
1931

Jövedelemadó után nem vethető ki iskolaadó és egyházadó.

Adott esetből kifolyólag a vallás- és közoktatásügyi minisztérium utján a m. kir. pénzügyminiszter az alábbiakban döntött a jövedelemadó után kivethető iskolai és egyházközségi adó ügyében.

Magyar kir. Pénzügyminiszter 157.574/1930. VII. a. szám.

Van szerencsém Nagyméltóságoddal tisztelettel közölni, hogy a felekezeti iskolai adó kivetésének a módjára és annak terjedelmére általában a helyi szokás és az egyházközségek szabályzatai az irányadók.

A felekezeti iskolai adó alapját az állami hozadéki (tárgy) adók, még pedig a föld-, ház- és az 5 %-al kivetett általános kereseti adó képezheti.

Személyi adók, nevezetesen pedig a jövedelem-adó, mely a hozadéki adókkal érintett s általában az összjövedelmeknek összefoglaló progressziv adója, a felekezeti iskolai adónak az alapjául nem vehető.

E tekintetben tévesen hivatkozik a székesfehérvári püspök ur a budapesti r. kath. egyházközségek egyházszabályzatára, mert ez nem a felekezeti iskolai, hanem az egyházi (hitközségi) adók szedését szabályozza. Másrészt pedig Budapesten az egyházi adók *nem a törzsadók*, hanem a jövedelemadó *alapjai* után vettetnek ki. Ez a rendszer a hitközségi adóknál nem kifogásolható, de gyakorlatilag egyáltalán nem járt oly eredménnyel, amely ezen adóztatási módot, kivetését ajánlatossá tenné. A törzsadók utáni pótlékok kivetése sokkal biztosabb jövedelmi forrás, az egyházi adókra is. Az iskolai adókat azonban semmi esetre sem lehet ily alapon kivetni, mert azok az 1868: XXXVIII. t. c. határozott rendelkezései értelmében az állami egyenes adók után vetendők ki.

A 89.182/1927. VII. a. szám alatt kiadott körrendeletemből még csak a legtávolabbi következtetés sem vonható arra, hogy a felekezeti iskolai adó alapja gyanánt a jövedelem adó is szolgálhat. A hivatkozott 89.182/1927. VII. a. számu körrendeletemben kifejezetten törzsadóról van említés téve. Törzsadók alatt pedig azokat az alapadókat értjük, amelyek a vonatkozó törvények értelmében a pótlék jellegü adók kivetésének az alapjául szolgálhatnak. Ilyenek a föld-, ház-, és általános kereseti-adók. A jövedelem-

adó- törzs- vagy alapadónak nem tekinthető, annál kevésbbé, mert annak pótlékolását a vonatkozó törvényes rendelkezések, nevezetesen a jövedelem és vagyonadókról szóló 1927. évi 500 P. M. sz. H. Ö. 70. §-a határozottan tiltja! Egyes egyházközségek — teljesen félreértve a budapesti adóztatási módot, — a törzsadók mellett a jövedelemadó alapján is próbáltak adót kivetni, az ily, a törvényes rendelkezésekkel ellenkező adóknak az együttes kezelésbe leendő bevonását azonban tekintet nélkül a kivetett adók %-ára, minden egyes esetben betiltottam, aminek folytán az illető egyházközségek eddig még minden esetben kivetésüket helyesbítették is.

Abból, hogy a kereseti adó a felekezeti iskolai adó alapjául szolgálhat, per analogiam nem lehet arra következtetni, hogy ilyen felekezeti iskolai adó a jövedelemadó alapján is kivethető. Eltekintve attól, hogy adókivetéseket analogiára alapítani nem lehet, ilyen analogia tényleg nem is létezik, mert a kereseti adót még a legtávolabbról sem lehet a jövedelem adóval vonatkozásba hozni, mert az egyik tárgyi adó, a másik pedig személyi, az előbbeni bizonyos kereseti forrásokkal kapcsolatos jövedelmeket, az utóbbi viszont az egyén összjövedelmét érinti. Az ügyvéd és orvos nemcsak jövedelemadót, hanem kereseti adót is fizet.

Ezekre való tekintettel N. N. x-i lakos terhére szabálytalanul kívánják a jövedelemadó alapul vétele mellett kivetni a felekezeti iskolai adót.

Minthogy azonban az ideiglenes házadómentesség kizárólag csak az állami adóra és bizonyos esetekben a községi pótadóra vonatkozik, nincsen elvi akadálya annak, hogy N. N.-nek X. községben levő ideiglenesen adó mentes háza után számított eszményi házadó alapján százalékos felekezeti iskolai adóval megrovassék.

Budapest, 1930. évi december hó 30. A miniszter rendeletéből: Olvashatatlan aláírás s. k. miniszteri tanácsos.

730/1931

Tanítók, tanítónők, óvónők tanítógyülési napidíjai.

A m. kir. miniszteriumnak 1930. évi 7600. sz. újabb rendelete alapján e tárgyban 1930. évi X. sz. körlevelemben 4126/1930. és a Katholikus Iskola 1930. december 1-én megjelent számában 2140/1930. isk. sz. alatt közölt s kiadott rendeletem 2., 4., 5. és 6. pontjait a következőkben módosítom:

1. hat órát meg nem haladó kiszállás esetében napidíj felszámításának egyáltalán nincs helye;

2. hat óránál több, de 8 óránál nem több kiszállás esetében fentebb hivatkozott 4126/1930., illetve 2140/1930. isk. sz. alatt kiadott rendeletem 2. pontjában megállapított napidíjaknak egy negyedét lehet felszámítani;

3. nyolc óránál több, de tizennyolc órát meg nem haladó kiszállás esetében fentebb hivatkozott rendeletem 2. pontjában megállapított napidíjaknak felét lehet felszámítani;

4. tizennyolc órát meghaladó kiszállás esetében fentebb ismételten

hivatkozott rendeletem 2. pontjában megállapított teljes összegü, vagyis egy egész napidíjat lehet felszámítani.

5. Amennyiben a kiszállás időtartama hat órát meg nem haladna, azonban a tanítógyülés után társasebéd tartatnék és azon a tanító, tanítónő és óvónő tényleg részt vesz, jogosúlt jelen rendeletem 2. pontjában megállapított egy negyed napidíj felvételére.

Jelen rendelkezésemben nem érintett 4126/1930., illetve 2140/1930. isk. sz. rendeletem többi pontjai változatlanul érvényben maradnak.

731
1931

A székesfőváros gyermeknyaraltatási akciója.

Budapest székesfőváros úgy mint a mult években, a folyó év nyarán is gondoskodni kiván a testileg leromlott, fejlődésben hátramaradt szegénysorsu fővárosi gyermekek vidéki nyaraltatásáról.

E mozgalom felkarolása hazafias és keresztény szempontból egyaránt fontos. Bizalommal kérem tehát ujból tiszt. papjaimat, hogy ezt a nemes mozgalmat, amelyet a főváros tanácsa a budapesti róm. kat. egyházközségekkel karöltve bonyolít le, a saját hatáskörükben tőlük telhetőleg támogassák és az iskolákat erre a célra — *ezennel megadott hozzájárulásommal* — ingyen átengedjék.

A főváros minden olyan egyházközség részére, amely fővárosi gyermekek csoportos nyaralásáról gondoskodik, biztosítja ugyanolyan számú gyermekcsoportnak a fővárosban az üdüléssel kapcsolatos tanulmányút tartamára a teljes ingyenes ellátást.

732
1931

Országos Nemzeti Zarándoklás Rómába.

XIII. Leo Pápa „Rerum Novarum“ kezdetü enciklikája kibocsájtásának negyvenéves évfordulója alkalmából Serédi Jusztinián dr. bibornok, Magyarország hercegprímása fővédőségével és főpásztori vezetésével az Országos Katolikus Szövetség nagyszabásu nemzeti zarándoklást rendez Rómába, hogy a keresztény szociális munka nemzetközi nagy ünnepén Magyarország méltó képviseletét biztosítsa.

A jubiláris évforduló méltó megünneplésére a világ minden tájáról hatalmas nemzeti zarándoklások indulnak Rómába s ezekben a hivő seregekben nagy számmal lesznek munkaadók és munkások, hogy hálás kegyelettel tegyék le országuk koszoruját XIII. Leo sirjára és a szegények szentje, Assisi Szent Ferenc szobra közelében a lateráni udvarban felállított munkásszoborra.

Szeretettel hivom fel tiszt. papjaimat és k. hiveimet, hogy csatlakoz-

zanak minél többen ehhez a nemzeti zarándokláshoz és méltóan képviseljék egyházmegyénket is a munka nemzetközi ünnepén.

A zarándoklás május 10-én indul Budapestről és május 19-én érkezik vissza. Részvételi dijak: II. oszt. 340 P, III. a) 210 P, III. b) oszt. 150 P (élelmezés nélkül).

Jelentkezési határidő 1931 április 20.

A zarándoklásra vonatkozólag mindennemü felvilágosítást az Országos Katolikus Szövetség irodája (Budapest, IV.. Ferenciek-tere 7., III. lépcső, I. emelet 8) készséggel ad meg.

733
1931

Irodalmi művek, folyóiratok ajánlása.

1. A serdülő ifjuság lelki tisztaságának megóvása, illetve visszaállitása vezette *Rétháti Gyula* tollát, amikor megirta *Harc a lelki szabadságért* c. füzetét, amely szemléletes, bizalmas hangu előadásánál fogva és olcsó árát tekintve a középiskolák nagyobb diákjainak igen hasznos tájékoztatóul szolgál. Hittanároknak, hitoktatóknak és a lelkészkedő papságnak figyelmébe melegen ajánlom. Ára 30 fillér. (Korda R. T., Bpest, Mária-u. 42.)

2. *Magyar Korus* cimen egyházzenei hangjegyes folyóirat jelenik meg évente négyszer 16—18 oldallal. Minden alkalommal kétféle kiadásban: egynemü és vegyeskarok részére, különböző tartalommal. Egytől négy szólamig könnyen énekelhető, praktikus és egyházias szellemben tartott énekek gyüjteménye, főképen tanitóképzőintézeti, zárdai és középiskolai énekkarok részére elgondolva, de a kántoroknak is és általában azon templomi énekkaroknak, melyek szivesen művelik a finomabb egyházi zenét, igen jó szolgálatot fog tenni. Megjelenik Budapesten, Fery Oszkár-u. 55. Előfizetési dija A, vagy B, kiadásra 6 P. Mindkét kiadásra 9 P.

734
1931

Jelentések az ad int. Ordinarii mondandó misékről.

Felhívom a tiszt. Plébániavezetők közül azokat, akik a mult esztendőben az ad int. Ordinarii végzett szent misékről esedékes jelentésüket még nem terjesztették fel, hogy e jelentésüket püspöki Irodámhoz sürgősen küldjék be.

Datum Quinque-Ecclesiis, die 10. Martii, a. 1931.

† **Franciscus** m. p.
episcopus.

Dunántúl Pécsi Egyetemi Nyomda Rt.

1931.

IV.

1331
1931

Litteras Eminentissimi Cardinalis Secretarii Status, quibus Augustissimus Pontifex noster, Pius Papa XI. pro oblata cleri populique fidelis Dioecesis nostrae stipe Petriana grates reddi iussit, hic in extenso publico. SS. Pontifex pro stipe Petriana gratias agit.

„Segretaria Di Stato Di Sua Santita. No. 100620. Dal Vaticano, die 20. Aprilis 1931. Excme ac Revme Domine, Acceptam sane habuit Augustus Pontifex Petrianam stipem (Pengő 4200) tamquam amoris et observantiae officium; de quo debitas grates persolvens, id a Deo enixe rogat ut muneribus suis donatores istos benigne cumulare velit. Quorum caelestium bonorum conciliatrix itemque paternae benevolentiae pignus Apostolica sit Benedictio, quam tibi cunctoque gregi tuis curis credito amanter impertit. Haec tibi referens, libenter occasione utor sensus existimationis maximae erga te meae profitendi, quibus sum et permanere gaudeo Amplitudini Tuae addictissimus E. Card. Pacelli m. p.“

1332
1931

Emi Patres Pontificiae Commissionis ad Codicis canones authentice interpretandos, propositis in plenario coetu quae sequuntur dubiis, responderi mandarunt ut infra ad singula: Responsa Pontificiae Commissionis ad proposita dubia.

I. *De ecclesiae consecratione.* D. An vi canonis 323 Abbas nullius, charactere episcopali carens, ecclesiam in alieno territorio valide consecrare possit ex eiusdem Ordinarii licentia. R. Negative.

II. *De substitutione chorali.* D. An sub nomine Canonici vel Beneficiarii, de quibus in canone 419. §. 1. veniant eorumdem coadiutores. R. Negative.

III. *De consultoribus dioecesanis.* D. An sub nomine Sacerdotes, de quibus in canone 423, veniant etiam Religiosi vel Religiosi saecularizati. R. Negative.

Datum Romae, ex Civitate Vaticana, die 29. mensis Ianuarii 1931. — P. Card. *Gasparri, Praeses.* L. † S.-J. Bruno, *Secratarius.*

1333
1931

Decretum de „educatione sexuali“ et de „eugenica“

In Congregatione generali Sancti Officii habita feria IV, die 18. Martii 1931. propositis dubiis quae sequuntur:

I. „An probari queat methodus, quam vocant, educationis sexualis“ vel etiam „initiationis sexualis“ ?

II. „Quid sentiendum de theoria sic dicta eugenica“, sive „positiva“ sive „negativa“, deque indicatis ab ea mediis ad humanam progeniem in melius provehendam, posthabitis legibus seu naturalibus, seu divinis, seu ecclesiesticis ad matrimonium singulorumque iura spectantibus ?

Emi ac Revmi DD. Cardinales fidei morumque integritati tuendae praepositi, re diligenti examine discussa praehabitoque Revmorum Patrum Consultorum suffragio, respondendum decreverunt:

Ad I. Negative: et servandam omnino in educatione iuventutis methodum ab Ecclesia sanctisque viris hactenus adhibitam et a Ssmo Domino Nostro in Encyclicis Litteris „De christiana iuventae educatione“ datis sub die 31. Decembris 1929 commendatam. Curandam scilicet imprimis plenam, firmam, nunquam intermissam iuventae utriusque sexus religiosam institutionem; excitanda in ea angelicae virtutis aestimationem, desiderium, amorem: eique summopere inculcandum ut instet orationi, Sacramentis Poenitentiae et Ssmae Eucharistiae sit assidua, Beatam Virginem sanctae puritatis Matrem filiali devotione prosequatur eiusque protectioni totam se committat; periculosas lectiones, obscoena spectacula, improborum conversationem et quaslibet peccandi occasiones sedulo devitet.

Proinde nullo modo probari possunt quae ad novae methodi propugnationem, postremis hisce praesertim temporibus, etiam a nonnullis catholicis auctoribus, scripta sunt et in lucem edita.

Ad II. Eam esse omnino improbandam et habendam pro falsa et damnata, ut in Encyclicis Litteris de matrimonio christiano „Casti connubii“ datis sub die 31. Decembris 1930.

Hanc autem Emorum Patrum resolutionem Ssmus Dominus Noster Pius divina Providentia Pp. XI. sequenti feria V die 19. eiusdem mensis et anni, in solita audientia R. P. D. Adsessori impertita, plane approbare et confirmare dignatus est eamque publici iuris faciendam mandavit.

Datum Romae, ex aedibus Sancti Officii, die 21. Martii 1931. A. Subrizi, *Supremae S. Congr. S. Officii Notarius.* L † S.

1334
1931

Decet omnino campanas consecratas vel benedictas, quas „cuilibet ecclesiae esse convenit, quibus fideles ad divina officia aliosque religionis actus invitentur", ad eum tantummodo usum adhiberi, qui ab ecclesiastica auctoritate, „cui earum usus unice subest", expresse est praescriptus, ad normam canonis 1169 §§ 1—3 Codicis iuris canonici. Decretum de sacrarum campanarum usu.

Iamvero quae de legitimo campanarum sacrarum usu ecclesiastica auctoritas non semel, anteactis temporibus statuerat, eadem ipsa redegit in memorato canone 1169, § 4 hisce verbis: „Salvis condicionibus, probante Ordinario, appositis ab illis qui campanam ecclesiae forte dederint, campana benedicta ad usus mere profanos adhiberi nequit, nisi ex causa necessitatis aut ex licentia Ordinarii aut denique ex legitima consuetudine".

Porro ex relatis a nonnullis locorum Ordinariis constat, parochos et rectores ecclesiarum non deesse, qui Ordinariis suis inconsultis, vel proclives omnino sese praebeant, vel facile sinant, ut campanae suae cuiusque ecclesiae ad usus mere profanos seu civiles adhibeantur.

Quare ad omne, si quod esse possit, dubium in re amovendum et ad abusus compescendos, haec Sacra Congregatio Concilii praescriptum eiusdem canonis 1169 § 4 in mentem revocandum eiusdemque observantiam urgendam esse censet.

Praesenti itaque decreto mandat parochis aliisque ecclesiarum rectoribus ut ipsi campanarum sacrarum usus in suis ecclesiis ad normam Codicis iuris canonici adamussim moderentur, requisita etiam tempestive et habita proprii Ordinarii licentia, si, gravi ex causa, sacrae campanae in usum non stricte religiosum sint quandoque adhibendae.

Quod quidem mandatum ut ab omnibus, quorum interest, rite servetur, Ordinarii locorum vigilantiam atque curam omnem, statutis quoque canonicis poenis, impendant, atque inobedientes, si res ferat, ad hanc Sacram Congregationem deferant.

Datum Romae, ex Secretaria eiusdem Sacrae Congregationis, die 20. mensis Martii anno 1931. I. Card. Serafini, *Praefectus*. L. † S. I. Bruno, *Secretarius*.

1335
1931

Die 12. Aprilis i. e. Dominica in Albis in Oratorio Seminarii Nostri ad S. Diaconatus Ordinem Deo adiuvante promovimus *Ladislaum Dittert, Petrum Feuerbach, Mathiam Kriszt, Stephanum Magdics et Josephum Taksonyi* Subdiaconos Dioecesanos. Ordinatio.

Eodem die ad exorcistatum et acolythatum promoti sunt sequentes alumni Seminarii Nostri V-Ecclesiensis: Paulus Juhász, Colomannus Kovács et Ludovicus Oszkay; prima tonsura initiati sunt: Stephanus Lukács alumnus Semin. Nostri et Gustavus Óváry, ex Ord. Fr. Miseric.

1336
1931

Redintegratio Capituli Cathedralis.

Sanctissimus Dominus Noster Pius Papa XI. in Capitulo Nostro Cathedrali V-Ecclesiensi precibus Nostris humillimis deferendo promotiones seu nominationes sequentes dignatus est exhibere: *Dr. Franciscus Hanuy*, Prael. dom. S. S., archidiaconus Tolna-ensis promotus est in archidiaconum Cathedralem; *Stephanus Komócsy*, praepos. tit. canonicus magister in archidiaconum Tolna-ensem; ad stalla autem vacantia inter canonicos magistros exorta: *Eduardus Koch*, canonicus ad hon. v.a.d. et parochus Villány-ensis et *dr. Stephanus Sipos*, abbas tit., rector Semin. et prof. theol. nominati sunt.

Cum vero *dr. Dionysius Mosonyi* protonot. Apost., canonicus cantor Eccl. Cathedr. certas ob causas munus suum, praeprimis quod ad residentiam attinet adimplere non possit, placuit S. Sedi Apostolicae eidem protonotario Apost. in dignitate cantoratus coadiutorem attribuere. Coadiutorem vero Sanctitas Sua cum iure successionis clementer nominavit *drem Nicolaum Gebauer*, abbatem tit., directorem Cancell. Meae eppalis.

Ad numerum Capitularium plenum faciendum et nitorem Ecclesiae Nostrae magis elevandum canonicos ad honores promovimus: *Stephanum Palkó*, parochum Regölyensem, *drem Petrum Kővágó*, v.-a.-d. et parochum Himesháza-ensem et *Colomannum Varga*, v.-a.-d. et parochum Döbrőköz-ensem.

1337
1931

Obitus Francisci Paulay.

Placide, sicut iam ab a. 1916. quo pensione provisus erat, inter nos vixit, die 25. Aprilis a. currentis pie in Domino obdormivit sacramentis rite susceptis *Franciscus Paulay* administrator olim Majsensis potius infirmitate, quam senio confectus. Anno 1865. natus, anno vero 1890. ad sacerdotium evectus est. Jam post duos servitii annos 1892. valetudinarius factus est, ab. a. 1895. ad interim rudedonatus. A. 1908. munere administratoris in Majs fungebatur, sed anno iam sequenti ob sanitatem minus commodam iterum a servitio relevari debuit.

Animam denati confratris tribus sacris praescriptis, precibusque fervidis omnium libenter commendo. R. i. p.!

1338
1931

Per mortem Francisci Paulay curati rudedonati vacantia in numero pensionatorum exorta est. Sacerdotes dioecesanos, qui in statum quietis recedere cupiunt, praesentibus provoco, ut recursus suos statutis instituti pensionalis dioecesani conformiter exarandos usque 1. Junii a. curr. mihi exhibeant. Pensio.

1339
1931

Beneficium parochiale Villány per translationem proprii pastoris vacans, atque patronatui Serenissimi Domini Caes. et R. Archiducis Friderici obnoxium praesentibus usque 10. Junii a. c. concursui exponimus. Sacerdotes dioecesani, in examine prosynodali approbati, beneficio dicto potiri anhelantes, velint suos recursus Serenissimo D. Patrono inscriptos usque terminum praefixum Officio dioecesano praesentare. Concursus pro parochia Villány.

1340
1931

Carolus Szvetics coop. in Villány nominatus est admin. ad. int. ibidem. Personalia.

Novi parochi consultores nominati sunt: *Franciscus Bartinai*, v.-a.-d., parochus Pécsbányatelepensis, *Ludovicus Kiss* abb. tit., v.-a.-d., parochus Szekszárd civ. int., *Eduardus Koch*, canonicus V-Eccl., parochus Eccl. Cathedr., *Dr. Petrus Kővágó*, canonicus ad hon., v.-a.-d., parochus Hímesházaensis, *Josephus Szücs* v.-a.-d., parochus Sásdensis, *Colomannus Varga*, canonicus ad hon., v.-a.-d., parochus Döbrőközensis.

Carolus Kecskés cooperator in Dombóvár nominatus et investitus est parochus in Nagykónyi.

Adalbertus Kletzl administrator in Nagykónyi et *Vincentius Habel* catecheta in schol. iuv. opif. Quinque-Eccl. missi sunt ut cooperatores ad Dombóvár.

Gulielmus Gyenis coop. in Mohács nominatus est catecheta in schol. iuv. opif. Quinque-Eccl.

Joannes Bottka presb. dioec. Alba-Juliensis missus est ad Véménd in munere subsidiarii.

1341
1931

Az olaszországi Roveretoban évenként meghatározott napokon megkonditják a hősi halottak emlékére öntött harangot (Campana dei caduti). Ez év május 2-án ez a harang a magyar hősi halottak emlékére szólal meg Hősök emlékére harangozás elrendelve.

s ugyanakkor a magyar nemzeti zászlót is felhuzzák a roveretoi várkastély bástyatornyára. Amikor a rádió hullámain keresztül az egész világ hallgatja a magyar hősökért zengő harang szavát mi — kiknek apái, testvérei, hozzátartozói emlékét hirdeti a megkonduló harang — imádsággal emlékezzünk meg elesett szeretteinkről. A magyar kormány felkérésére a püspöki kar úgy határozott és ezen határozatból kifolyólag elrendelem, hogy május 2-án este 9 órakor a lelkészek híveiket a templomba összegyűjtsék és velük közös imádságot végezzenek az elesett hősök lelki üdvéért (rózsafűzér, ima az elesett hősökért, esetleg lehet ezt a közös esti imádságot összekapcsolni a májusi ájtatossággal is). Az ájtatosság végeztével 9 óra 40 perctől kezdődőleg minden templom harangja egy negyedóráig hirdesse a magyar szívek kegyeletes szeretetét hősi halottjaink iránt.

1342
1931

Szent olajok ára.

A folyó évben kiosztott szent olajok plébániánkint 1 pengő 30 fillérbe kerülnek. Ez az összeg a plébániatemplomok pénztárainak terhére — 1929. évi IV. körlevéli rendelkezésem 17. pontjának értelmében — a tavaszi koronán a kerületi esperesek utján küldendő be.

1343
1931

Vallásalapi kegyúri épitkezéseknél napszám-megváltás.

A vallás- és közokt. minisztérium f. é. március hó 11-én 110-2/135-931. számu átiratát tudomásvétel és további megfelelő eljárás végett az alábbiakban közlöm az érdekeltekkel.

„A m. kath. vallásalap kegyurasága alá tartozó egyházi épületeken a kegyur által teljesitendő épitkezéseknél a kézi és igásnapszámokat a hivek tartoznak szolgáltatni illetve azok váltságösszegét a vállalkozóknak megfizetni.

Némely helyen a canonica visitatio vagy régi jogszokás alapján a község viseli ezeket a terheket. Utóbbi időben szokottá vált, hogy az egyházközségek a hivek szegénységére és a jelen nehéz gazdasági helyzetre való hivatkozással azt kérvényezik, hogy ezt a váltságösszeget, mely az épitkezés költségeinek mintegy 15%-át képezi, a m. kath. vallásalap előlegezze, amit a hivek, vagy a politikai község több évi részletben fizetnének vissza.

Az eddigi tapasztalatok szerint azonban a visszafizetésnél nagyon nagy nehézségek merülnek fel. Az egyházközségek a fizetési határidőket nem tartják be, mindig ujabb és ujabb halasztást kérnek, sőt előfordult olyan eset is, hogy a fizetés teljesitését, hivatkozva a nehéz gazdasági viszonyokra, megtagadták. A politikai községek pedig azzal a kifogással éltek, hogy erre vonatkozó határozatukat a vármegyei törvényhatóság nem hagyta jóvá. S ha a m. kath. vallásalap több évi késedelem után végre meg is kapta az előlegezett összeget, jelentékeny kamatveszteséget szenvedett. A vallásalapnak nagyon jelentékeny követelése van ilyen cimen az egyes egyházközségeknél.

Ép ezért, hogy a m. kath. vallásalap érdekeit megóvjam s kegyuri kötelezettségeinek teljesitésére eddig is oly nagylelküen megnyilatkozott készségét és képességét megőrizzem, elhatároztam, hogy uj épitkezéseknél, valamint a helyreállitások azon eseteiben, amikor a hivek a közmunkát nem természetben szolgáltatják, hanem annak pénzbeli megváltását határozzák el, a munka kivitele iránt csak akkor fogok intézkedni, ha az egyházközség a munka váltságösszegét nemcsak egyházközségi határozattal igéri, hanem a m.

kath. vallásalap pénztárába már be is fizette. Ha pedig a politikai község tartozik viselni a terhet, akkor *jogerős* községi képviselőtestületi határozat bemutatását kérem.

Mielőtt tehát a kegyuri plébánosok ilyen kegyuri épitkezést vagy helyreállitást a kegyurtól kérelmeznek, tartoznak biztositani a hivek (illetve község) részéről szolgáltatandó kézi- és igásnapszámot, vagy annak váltságösszegét.

Van szerencsém tisztelettel felkérni Méltóságodat, hogy méltóztassék erről a főhatósága alatt álló s a m. kath. vallásalap kegyuraságának örvendő plébániákat miheztartás végett értesiteni."

1344
1931

Hivatalos ügyek intézése.

E tárgyban már ismételten adattak ki rendelkezések, azonban ezideig megfelelő eredmény nem volt észlelhető. Még mindig előfordul az, hogy kimondottan iskolaügyeket püspöki irodámhoz, mig egyházközségi ügyeket tanfelügyelőségemhez terjesztenek be elintézés végett a tiszt. plébános, egyházközségi elnökök. Ezért nyomatékosan felhivom a plébános egyházközségi elnököket, hogy az egyházközségi ügyeket püspöki irodámhoz, mig az iskolai ügyeket elintézés végett tanfelügyelőségemhez terjesszék be. Szükséges továbbá az is, hogy a beterjesztendő jegyzőkönyvbe csak egy ügy vétessék fel, mert az egyes ügyek más és más elintézést igényelnek s igy több ügynek együttes előterjesztése a hivatalos ügykezelést lehetetlenné teszi. Ezért mindenegyes ügyről, amely jóváhagyást igényel, külön-külön kell 2—2 eredeti példányban kiállitani a jegyzőkönyvet és pedig szabályszerü fellebbezési záradékkal ellátva. Fellebbezési záradék nélkül ugyanis a jegyzőkönyvbe foglalt határozat jogérvényesnek nem tekinthető s igy nem is hagyható jóvá.

E rendelkezésem pontos betartásával sok felesleges munka és költség elkerülhető lesz.

1345
1931

Nemzetközi Kat. Leányvédelmi Szövetség budapesti kongresszusa.

Felhivom tiszt. papságom figyelmét a folyó évi junius 10-től 15-ig Budapesten tartandó „Nemzetközi Kat. Leányvédelmi Szövetség" nemzetközi kongresszusára. Ajánlják a hiveknek, hogy minél számosabban vegyenek részt a kongresszuson. A végleges programmot a napilapokban teszi közzé a magyarországi bizottság.

1346
1931

Irodalmi művek ajánlása.

1. A közismert katolikus freiburgi Herder cég kiadásában *Karl Freckmann* tollából *Kirchenbau* cim alatt a modern templomépitészetről igen érdekes és értékes munka jelent meg, melyre felhivom tiszt. papságom figyelmét. Ára 14·75 P.

2. *Dr. Walter János*, piarista generális-asszistens „*Napsugarak*“ cim alatt értékes füzetet adott ki, mely gondolatokat tartalmaz az ünnepnapok és vasárnapok szentírási szakaszaihoz. Mint a predikációk és exhortációk elkészítéséhez hasznos szolgálatot tevő füzetet, szívesen ajánlom papságom figyelmébe. Ára az I. füzetnek 1·20 P, a II. füzetnek 1·40 P.

3. Megjelent *dr. Rusztek Andor* csanádegyházmegyei áldozópap 758 oldalas műve: „*Szentbeszédek az év valamennyi vasárnapjára és ünnepére.*“ A gondolatokban bővelkedő, szép magyaros munkára, amelyből a prédikációkhoz sok alkalmas anyagot találhatunk, szívesen hivom föl tiszt. papságom figyelmét. A könyv ára a szerzőnél (Püspöklele) 8 P.

4. *Páduai Szent Antal jellemrajza* a szent halálának 700 éves jubileumára készült. A szerző *P. Molnár Arkangyal* ezen rendkívül vonzóan és élénken megirt 200 oldalas könyvét melegen ajánlom nemcsak ft. papságom, hanem kedves híveim figyelmébe is. Ára a „Ferences Közlöny“ kiadóhivatalában (Bpest, II., Margitkörut 23.) 3 P.

5. A magyar missiós irodalom új munkával gyarapodott. *Pinzger Ferenc S. J. „Magasztos eszmék utján“* c. művében a XVIII. század missiós mozgalmait és az indiai missiók életét ismerteti különös tekintettel a magyar jezsuita missionáriusok tevékenységére. A vonzóan megirt munkát melegen ajánlom. Megrendelhető a Katolikus Missiók szerkesztőségénél (Budapest, Horánszky-u. 18. sz.); ára fűzve 1·50 P.

6. „*Ahol Krisztus járt*“ cím alatt vonzóan írta meg szentföldi útját Uhl Antal pécsváradi segédlelkész. A könyvecskét, melynek ára a Szent István Társulatnál 1·50 P, tiszt. papjaim és k. híveim figyelmébe ajánlom. A szerző a tiszta jövedelmet szentföldi célokra fordítja.

7. Rövid idő alatt már a III. kiadásban jelent meg *Ujlaki István* győri plébánosnak imakönyve „*Jézus Szentséges Szívének Országa*“ címmel. Mint a Szent Szív kultuszának kiváló segédeszközét ajánlhatom ezt a szép kiállitású 400 oldalas imakönyvet. Kapható a szerzőnél. Ára 4 P.

1367
1931

Szentáldozások száma a schematismus részére.

A beérkezett schematismusi adatok közt a „*numerus communicantium*“ feltünő aránytalansága arról győz meg, hogy egyes plébániák az évi összes szentáldozások számát, mások meg csak a szentáldozáshoz járuló hívek (confessionis capacium) összegét jelentik be plébániájukról.

A kivánatos egyöntetüség elérése céljából ezennel felhivom tehát a plébániák tiszt. vezetőit, hogy *május hó 15-ig* terjesszék fel püspöki Irodámhoz *a plébániájuk egész területén* bárhol — tehát a zárda — vagy más templomokban és kápolnákban is — végzett összes szentáldozások évi számát a most készülő schematismus részére. Ez egyrészt könnyebben állapitható meg a konzekrált és elfogyott pártikulák összegéből, másrészt a hitélet szintjére nézve is hű tájékoztatást nyujt.

Datum Quinque-Ecclesiis, 26. Aprilis a. 1931.

† **Franciscus** m. p.
episcopus.

Dunántúl Pécsi Egyetemi Nyomda Rt.

1931.

V.

1670
1931

Devotam Passionis Ssmi D. N. I. C. recordationem per pium, quod vocant, exercitium *Viae Crucis* maximi infirmis esse solaminis, qui spirituali eorum adsistentiae dant operam unanimiter testificantur. Ad excitandos igitur ad tam salutarem praxim eos quoque qui a praefato pio exercitio regulariter peragendo aegritudine impediuntur, Ssmus D. N. Pius Pp. XI, instante infrascripto Cardinali Maiore Poenitentiario, in audientia diei 20 currentis mensis, benigne concedere dignatus est ut infirmi qui pium exercitium *Viae Crucis* nec in forma ordinaria nec in forma statuta a Clemente XIV die 26. Januarii 1773, per recitationem scilicet viginti *Pater, Ave* et *Gloria,* absque gravi incommodo vel difficultate peragere valeant, omnes et singulas indulgentias, eidem pio exercitio quomodocumque adnexas, lucrari possint vel osculando vel etiam tantum intuendo, cum affectu et animo contrito, in aliquem Crucifixum ad hoc benedictum, eis vel a sacerdote vel ab aliqua alia persona exhibitum, et recitando brevem aliquam orationem vel precem iaculatoriam in memoriam Passionis et mortis Jesu Christi Domini Nostri. Praesentibus absque Brevis expeditione in perpetuum valituris, contrariis quibuscumque non obstantibus. Datum Romae, ex sacra Poenitentiaria, die 25. Martii 1931. L. † S. L. Card. Lauri, *Poenitentiarius Maior.* I. Theodori, S. P. *Secretarius.*

Decretum circa Indulgentias Viae Crucis ab infirmis lucrandas.

1671
1931

Deo propitio Diaconis Nostris annum quintum SS. Theologiae diebus proximis absoluturis: *Ladislao Dittert, Petro Feuerbach, Mathiae Kriszt, Stephano Magdics, Josepho Patacsi, Georgio Simon, Ladislao Szigethy, Josepho Taksonyi,* die 21. Junii ordinem S. Presbyteratus sumus collaturi.

Preces pro ordinandis.

Ut omnes promovendi sancti et perfecti evadent ministri mysteriorum Dei, praesentibus mandamus, ut diebus Dominicis mensis Junii ordinationem praecedentibus, dieque ordinationis fideles cum pastoribus post

Sacrosanctum Missae sacrificium fervidas pro ordinandis preces fundant. Item praecipimus, ut omnes sacerdotes dioecesani die ordinationis orationibus pro Missa praescriptis collectam „Pro omni gradu Ecclesiae“ addant.

1672
1931

Nyugdíjért folyamodók.

Az I. b. Paulay Ferenc, ny. lelkész elhunytával megüresedett és 1338/1931. körlev. szám alatt meghirdetett nyugdijas helyre a közölt határidőn belül a következők pályáztak szabályszerüen becsatolt orvosi bizonyitvánnyal és a kerületi papság ajánlásával:

1. dr. Jozgits János, p. prelátus, c. prépost, ideiglenesen nyugdijazott bonyhádi esperes-plébános, kit 53 évi szolgálat után nagyobb szív- és ütőérelmeszesedése, tüdőtágulása és ideggyengesége kényszerit arra, hogy végleges nyugdijazását kérje;

2. Schunk Ferenc felsőnyéki esperes-plébános, aki 60. életévében van, 37 éven át teljesített szolgálatot, idült gyomorfekélyben szenved és ekként nem tudja hivatását tökéletesen ellátni;

3. Rudolf Mátyás páp. t. kamarás, szászvári plébános, ugyancsak 60 éves és 37 évi szolgálattal cukorbaj és szivneurozis miatt nem tud lelkipásztori kötelmeinek tovább lelkiismeretesen eleget tenni.

A nyugdijszabályzat 9. pontja értelmében felhívom tiszt. papságomat, hogy a megüresedett nyugdijas hely odaitélése tárgyában f. évi julius hó 20-ig a ker. esperesek utján, a központi nem lelkészkedő papság pedig seniorjának elnöklete alatt tartott gyülésen nyilatkozzék.

1673
1931

Páduai Szt. Antal halálának 700. évfordulója.

Ismét ünnepelünk. Az idei évben lesz 700 esztendeje annak, hogy Szent Ferenc rendjének dísze, a nagy és népszerü páduai Szent Antal a földi életből az örök dicsőség honába költözött. Egyházmegyénkben alig van plébániatemplom, hol ne volna Szent Antal-szobor vagy oltár s nincsen oly plébánia, hol Szent Antalnak ne volnának tisztelői, kik földi gondjaikban s nyomoruságukban hozzá fordultak és meghallgatásra találtak. Szent Antal, az irgalmasság nagy szentje, különös pártfogója a szegény népnek és valóban népszerü szent, kinek tiszteletében nemcsak szerzetének fiai, hanem a katolikus hívek valamennyien szeretetben méltán egyesülnek. A püspöki kar ezért ugy határozott, hogy mi, kik ugyancsak rászorulunk a bőkezü szent égi segitségére, elhalálozásának idei 700. évfordulója alkalmából országszerte üljük meg emlékét templomainkban s igy vegyünk részt az Anyaszentegyház jubiláló örömében. A püspöki kar határozata alapján

elrendelem, hogy Szent Antal napját követő vasárnapon: junius 14-én minden plébániatemplomban a vasárnapi prédikáció Szent Antal erényeiről és dicsőségéről szóljon s e kedves, jóságos szentnek tiszteletére buzditson s megengedem, hogy azokon a plébániákon, ahol a szent tisztelete eddig is eleven volt, a plébániavezetők híveikkel külön ájtatosságot végezhetnek.

1674
1931

Felvétel a papnevelő intézetbe.

Felkérem tiszt. papságomat, hogy értesítsék a papi pályára hivatást érző ifjakat, hogy a pécsi papnevelőintézetben a szokásos felvételi vizsgálat f. é. junius 21-én, vasárnap és junius 22-én, hétfőn fog megtartatni.

A legalább négy gimnáziumi osztályt végzett pályázók a felvételre keresztlevelükkel, utolsó évvégi bizonyítványukkal az illetékes plébánostól és hittanártól kiállított erkölcsi bizonyítvánnyal f. évi junius hó 30-án a délelőtti órákban jelentkezzenek a papnevelőintézet aligazgatójánál, aki őket a szükséges utasításokkal el fogja látni. Az orvosi vizsgálatot az intézeti orvos teljesíti. A felvételi vizsgálat junius hó 22-én, d. e. 10 órakor fog megejtetni. Megfelelő bizonyítvány és orvosi vélemény mellett a német és horvát nyelvet is beszélők előnyben részesülnek.

Akik a felvételi vizsgálat ideje alatt ingyenes szállást és ellátást igényelnek, jelentsék be jövetelüket a papnevelőintézet aligazgatójánál.

A nm. püspöki kar határozata értelmében a növendékek az összes magyar szemináriumokban mérsékelt ellátási díjat tartoznak fizetni. Az egész évi ellátási díj a pécsi szemináriumban 240 pengő, jeles előmenetelű, szegény tanulók további kedvezményben részesülhetnek. Mivel ez az ellátási díj oly alacsony, hogy az évi költségeknek csak kicsiny részét teszi ki, felkérem tiszt. papjaimat, hogy csak a legritkább és igazán méltánylást érdemlő esetekben tegyenek javaslatot ennek leszállítására.

1675
1931

A trianoni gyásznap 11. évfordulója.

Folyó évi junius hó 4-én lesz immár 11. éve annak, hogy Trianonban a reánk kényszerített békeparancsot a magyar kormány kiküldöttje kénytelen volt aláírni s ezzel Szent István ezeréves országát meggyalázták és magyar testvéreink millióit ideiglenesen ellenségeink igájába hajtották.

Ennek a szomorú évfordulónak emlékére jelen soraimmal elrendelem, hogy *junius hó 4-én d. u. 5 órakor az összes harangok 15 percen át a plébánia- és fióktemplomokban megszólaltassanak*, ugyanaznap délelőttjén pedig az istentisztelet alkalmával hívják fel tiszt. papjaim a hívek figyelmét a reánk

nézve oly végzetes béke szomorú következményeire és a hazáért közösen mondják el Esterházy nádor imáját (Ny. Ájt. 126. o.).

1676
1931

Magyar Szentek irkáinak ajánlása.

A Foederatio Emericana egyházművészeti és művészeti műterme (Budapest, I. Kemenes-u. 8.) olyan iskolai irkákat és füzeteket adott ki, melyeknek fedőlapjait az Árpádházi Szenteknek és hazánk katolikus nagyjainak képe disziti, belső oldalán pedig azoknak rövid életrajza olvasható. Az izléses, olcsó és jóminőségü irkáknak katolikus iskolákban való bevezetését a püspöki kar ajánlja.

1677
1931

Irodalmi művek ajánlása.

1. Most jelent meg szép magyar forditásban *Fourier Szt. Péternek*, a Miasszonyunkról nevezett női rend alapitójának élettörténete, melyet *Bonnard F.* irt meg a nagy szent iránt érzett meleg szeretettel. A bölcs, buzgó, mintaszerü és szent lelkipásztorról szóló művet szivesen ajánlom papjaim és híveim figyelmébe. Kapható a Szent István Társulat könyvkereskedésében; ára 5 P.

2. *Debreczenyi István* könyvnyomdájában (Székesfehérvár, Szt. Imre ut) *„Legboldogabb napjaim“* cím alatt egy kis 52 oldalas könyvecske jelent meg. Tartalma: gondolatok és imádságok a szentáldozás napjaira. 30 fillérért kapható fenti könyvnyomdában.

3. *Polonyi Ferenc S. J.* pécsi Pius alapitv. gimn. tanár *„Letünt világok romjain“* cimü könyvében egy Bulgárián, Bizáncon, Görögországon keresztül vezetett diáktanulmányút megfigyeléseit, élményeit, tanulságait irja le hangulatosan, érdekesen. A szöveget számos eredeti fényképfölvétel teszi szemléletessé. Megrendelhető: Pécs, Pius-gimnázium. Ára 2 P 50 f

Datum Quinque-Ecclesiis, die 31. Maii, a. 1931.

† **Franciscus** m. p.
episcopus.

Dunántúl Pécsi Egyetemi Nyomda Rt.

1931.

VI.

2251
1931

Examina prosynodalia et neosacerdotum.

Statuto in litt. circul. sub nro. 1652/1925. edito conformiter examina prosynodalia anno currenti 9. et 10., examina vero neopresbyterorum diebus 11. et 12. Septembris in aedibus Seminarii iuxta ordinem praescriptum servabuntur. Omnes igitur ad examina dicta obligatos hisce provoco, ut semet Officio dioecesano tempestive insinuent adnotando, an ex materia integra, an vero ex parte, prout sub nro 4652/1909. in litt. circ. concessum est, examen prosynodale subire velint.

2252
1931

Novi alumni Seminarii.

In concursu die 22. Junii a. c. habito sequentes admissi sunt in Seminarium nostrum alumni: Joanes Bischof, Aladár Lieber, Eleutherius Marycz, Josephus Turóczi, Stephanus Vida pro, I. a. theol., Bartholomeus Vattamán, pro II. a. teol., Franciscus Balogh, Julius Lónecz pro IV. a. theol.; pro VIII. cl. gymn.: Ludovicus Molnár, pro VI. cl. gymn.: Nicolaus Horváth, Ladislaus Rácz, pro V. cl. gymn.: Franciscus Brenner, Ladislaus Hegyi, Stephanus Mayer, Josephus Mandl, Jacobus Müller, Josephus Régert.

2253
1931

Pensio.

Dr. Joannes Jozgits, prael. dom. S. S., praepositus tit., em. v. a.-diac. et parochus Bonyhád-ensis pensione extraordinaria iam prius provisus a die 1. Julii a. 1931. votis cleri dioecesani cum consensu Capituli Ecclesiae Cathedralis inter sacerdotes rudedonatos ordinarios susceptus est.

2254
1931

Obitus confratrum.

1. Summo mane diei 24. mensis Junii a. c. in nosocomio Quinque-Ecclesiensi inopinate *Joannes Berlákovich* parochus Beremend-ensis animam Creatori suo reddidit anno aetatis 47-o, sacerdotii vero 21-o. Anno 1885. natus et a. 1910. presbyter factus variis in locis cooperatorem egit, a. 1928. vero parochus in Beremend nominatus est.

Obitum eius maesto corde hisce nuntiando, animam ipsius trium sacrorum suffragiis, piisque ad aram precibus ven. clero enixe commendo. Lux aeterna luceat ei!

2. *Aloysius Schmeller*, parochus Rácmecske-ensis, diuturna infirmitate confectus et sacramentis rite munitus die 14. Julii a. c. est ad aeternam hereditatem evocatus anno aetatis suae 68., sacerdotii vero 45. A. 1897. nominatus est parochus in Rácmecske, per 34 annos pastorem egit fidelem parochianorum suorum. Officium suum semper rite implendo omnibus exemplum praebuit.

Animam ipsius fervidis precibus, sacrisque praescriptis ven. clero enixe commendo. Requiescat in pace.

2255
1931

Concursus pro beneficiis Beremend et Rácmecske.

Beneficia parochialia *Beremend* liberae collationi Episcopali et *Rácmecske* patronatui Fundi R. Scientiarum Universitatis obnoxia ob mortem pastorum vacantia concursui publico usque 1. Septembris a. c. duraturo hisce expono. Dicta beneficia assequi cupientes velint suos recursus, patronis respectivis inscribendos, usque dictos terminos mihi exhibere.

2256
1931

Personalia.

In districtu Siklós-ensi officium v.-a.-diaconatus imposuimus dri *Paulo Perényi*, schol. inspect., parocho Németmárok-ensi.

Adalbertus Csurda parochus Szabadszentkirály-ensis renuntiavit v.-a.-diaconatui distr. Szentlőrinc-ensis; nominatus et investitus est in eodem munere *Gabriel Nunkovich*, parochus Bakonya-ensis.

Benjamin Csáky parochus in Kisszékely nominatus et investitus est parochus in Kővágószőllős.

Stephanus Szolga administrator in Mánfa nominatus et investitus est parochus in Kistengelic. *Ferdinandus Haug*, administrator in Kistengelic missus est ad Rácmecske in eodem munere. *Ludovicus Geosits* cooperator in Pécs ad B. M. Virg. Purif. factus est administrator in Beremend. *Josephus Kitlinger* cooperator in Döbrököz missus est tamquam administrator in Mánfa.

Cooperatores translati sunt: *Alexander Nádasi* e Vásárosdombó ad Zomba, *Vendelinus Kanizsay* e Püspökbogád ad Vásárosdombó, *Alexander Bor* e Zomba ad Dunaföldvár civ. int., *Aemilius Petz* e Németbóly ad Kajdacs, *Carolus Bátor* e Hőgyész ad Németbóly, *Josephus Bencze* e Kajdacs ad Mozsgó, *Desiderius Cséry* e Mozsgó ad Szakcs, *Ottocarus Curilović* ex Olasz

ad Mőzs, *Ernestus Belázy* e Mecsekszabolcs ad Hőgyész, *Ferdinandus Varga* e Bölcske ad Pécsgyárváros.

Sacerdotes neomystae in vineam Domini missi sunt: *Ladislaus Dittert* ad Olasz, *Petrus Feuerbach* ad Püspöklak, *Mathias Kriszt* ad Somberek, *Stephanus Magdics* ad Püspökbogád, *Josephus Patacsi* ad Mecsekszabolcs, *Ludovicus Simon* ad Abaliget, *Ladislaus Szigethy* ad Döbrőköz, *Josephus Taksonyi* ad Bölcske tamquam cooperatores.

Joannes Bottka e Véménd ad Püspöknádasd missus est in munere subsidiarii.

Antonius Berta administrator in Kővágószőllős sanitatis redintegrandi causa a servitio ad int. relevatus est.

2257
1931

Oratio imperata pro Papa.

Ismeretes, hogy Őszentségének atyai szivét sok súlyos aggodalom szorongatja, mikor az Anyaszentegyház a világ különböző részeiben kemény megpróbáltatásoknak van kitéve. Az apostoli egyház hivei mostoha időkben szüntelen imádkoztak Istenhez Péterért és utódaiért. Katolikus őseink példáját követve mi is imádkozzunk Szentséges Atyánkért gyermeki szeretettel és ragaszkodással, hogy a Mindenható Isten szüntesse meg atyai szivének fájdalmát, Egyházunknak pedig és a hiveknek adja vissza mindenütt Krisztus békéjét.

Ezért elrendelem, hogy az egyházmegye területén további intézkedésig minden szentmisében *pro re gravissima* oratio imperata veendő *pro Papa*, továbbá vasár- és ünnepnapokon a plébániai misével kapcsolatban a pap a hivekkel együtt 3 Miatyánkot és 3 Üdvözlégyet imádkozzék a Szentséges Atya szándékára az egyházért és az igazi békéért.

2258
1931

Az efezusi zsinat 1500 éves évfordulója.

Az elmult évek folyamán gyakran szállt vissza lelkünk a multba, hogy az Anyaszentegyház kétezer éves életének egy-egy kiváló eseményét megünnepeljük, hogy az Anyaszentegyház hőseinek egyikét-másikát megcsodáljuk.

A folyó év ismét jubileumot hozott számunkra. És ha voltak események az Egyház életében, amelyek méltók az utókor ünneplésére, ha voltak az isteni szeretetnek hősei, akik nagy tetteikkel kivivták csodálatunkat és tiszteletünket, akkor ez az ünneplés, csodálat és tisztelet fokozottabb mértékben megilleti a jelenlegi jubileum tárgyát, hiszen nem kisebb eseményt ünneplünk, mint a 431. évi junius hó 22-én lezajlott efezusi egyetemes zsinat 1500 éves évfordulóját s egyszersmind az Isten Anyjának, a mi égi

Anyánknak, a Boldogságos Szűz Máriának a tanító Egyház részéről történt felmagasztalását.

Ez a zsinat — élén Szt. Cyrill alexandriai patriárkával — állapitotta ugyanis meg a megtévedt és az Egyházból kizárt Nestorius, konstantinápolyi patriárkával szemben minden félreértést kizáróan az Istenemberben az isteni és emberi természetnek egy személyben való egyesülését és ennek következménye gyanánt teljes megvilágításban állítja a katolikus világ elé a bold. Szűznek istenanyai méltóságát.

A gyermeki szeretet és hála meleg érzései járják át szivünket a visszaemlékezésnek ebben a szent pillanatában és meghatott, bensőséges örömmel mondunk köszönetet a mindenség Urának, aki ilyen jóságos és nagyhatalmu Anyát adott nekünk árvaságunkban.

Hogy az Anyaszentegyháznak ebben a nagy örömében és a ritka jubileum áldásaiban minden katolikus hívő részesülhessen, ezennel elrendelem, hogy f. évi augusztus hó 15-én Nagyboldogasszony ünnepén a lelkipásztorok minden plébánia- és fióktemplomban — ahol istentisztelet van — a szent beszéd keretében emlékezzenek meg az efezusi zsinat jubiláris évfordulójáról, ismertessék meg annak nagy jelentőségét és ugyanolyan lelkes szeretettel buzdítsák a híveket az Istenanya bensőséges tiszteletére, mint amilyen az Egyház zsinati atyáit tizenöt évszázaddal ezelőtt áthatotta.

2259/1931

Egyházmegyei egyházművészeti bizottság.

Tudomásvétel céljából közlöm tiszt. papságommal, hogy az egyházmegyei egyházművészeti bizottságot megalakítottam. Az elnökséget magamnak tartottam fenn. Helyettes elnöknek s egyben előadónak *Dr. Szőnyi Ottó* p. kamarást, a M. O. B. előadóját neveztem ki. A bizottság kinevezett tagjai a következők: *Dr. Hanuy Ferenc*, prelátus-kanonok, *Dr. Sipos István* c. apát, kanonok, papnev. int. rektor, *Dr. Hajós György* theol. tanár és *Dr. Gebauer Miklós*, c. apát, k. kanonok, püspöki irodaigazgatóm az egyháziak, *Angster Emil* orgonagyáros, *Gebauer Ernő* festőművész, *Johan Hugó* üvegfestőművész, *Klug György* rajztanár, *Nagy Mihály* szobrászművész, *Pilch Andor* műépitész, *Dr. Schaurek Rafael* egyet. ny. r. tanár, továbbá *Sikorsky Tádé* épitész és keremikus, valamint *Szabó Lóránd* és *Tarai Lajos* műépitészek, a világiak közül. A szerzetes papságból pedig a bizottság tagjainak kineveztem *Dr. Kiss Albin* ciszt. r. főigazgató, reálgimn. igazgatót. *P. Adamszky Andor* Jézustársasági tanárt, *P. Oberten Odilo* sz. ferencr. tanácsost, s *Berecz Fidél* irgalmasrendi perjelt. E bizottság felállításával kapcsolatosan felhivom tiszt. papságom figyelmét a régebbi, e tárgyu egyházhatósági (1609 § 1906., 351/1908., 1968/1918. 647/1925. körlev. sz.) rendelkezések pontos betartására,

melyek szerint nemcsak templom építésének és restaurálásának tervrajzaira kérendő ki az egyházhatósági jóváhagyás, hanem minden templomi beszerzéshez vagy a felszerelési tárgyakban való bármilyen változtatáshoz *az előzetes* egyházhatósági engedély idejében kérelmezendő.

2260
1921

Lelkészek kereseti és külön adója tárgyában intézkedés.

A vallás- és közokt. miniszteriumnak a lelkészek kereseti és külön adója ügyében kelt átiratát tudomásvétel és megfelelő eljárás végett az alábbiakban egész terjedelmében közlöm.

A külön adóra vonatkozó törvényes rendelkezések 1930. évi 7400. P. M. sz. a. kiadott Hivatalos Összeállitása és annak végrehajtása tárgyában kiadott utasitás (megjelent a Budapesti Közlöny 1930. évi december hó 31-iki számában) értelmében azok az adózók, akik az alkalmazottak kereseti adója alá esnek (tehát a lelkészek is), az államkincstár javára „külön adót" is kötelesek fizetni.

A külön adó alapja ugyanaz a jövedelem, amely után a lelkészek az 1927. évi 300 P. M. sz. Hivatalos Összeállítás 18. §-a értelmében az ú. n. alkalmazottak kereseti adóját fizetni kötelesek, azzal a különbséggel mégis, hogy mig az alkalmazottak kereseti adójánál csak a heti 20, vagy havi 80 pengőnél kisebb jövedelem adómentes, addig a külön adó szempontjából a heti 30, havi 120 pengőt meg nem haladó jövedelem tekintendő adómentesnek.

A különböző forrásokból különböző elnevezések alatt élvezett járandóságok után lerovandó külön adó lerovása — épúgy mint a kereseti adó — nem az egyes járandóságok kifizetésének a helyein külön-külön, hanem az alapjövedelem kifizetésének a helyén összevontan eszközlendő.

A vezetésem alatt álló minisztérium által a lelkészek részére kongrua, korpótlék és családi pótlék, vagy más cimen folyósitott járandóságokból sem a kereseti adó, sem a külön adó nem vonatik le, mert ezeknek a járandóságoknak a lelkészek többi jövedelmével együttesen való megadóztatásáról gondoskodni nem a vezetésem alatt álló miniszteriumnak a kötelessége. A külön adót az 1930. évi 7400. P. M. Hivatalos Összeállítás 4. §-ához fűzött utasítás 2. pontja értelmében „a munkaadó" köteles havonkint az „alkalmazottak keresetiadójá"-val egyidejűleg és egy jegyzékkel ugyanahhoz a községi elöljárósághoz (városi adóhivatalhoz) „beszolgáltatni, amelyhez az alkalmazottak kereseti adóját tartozik beszolgáltatni."

A külön adó tehát épúgy és ép ott szolgáltatandó be, ahogy és ahol a kereseti adó.

Van szerencsém tehát Méltóságodat felkérni, méltóztassék a bölcs

főhatósága alá tartozó lelkészeket figyelmeztetni, hogy a kereseti adó és a különadó lerovása iránti kötelezettségeiknek mindenkor tegyenek eleget.

2261
1931

Párbérnyugta illeték-mentessége.

A m. kir. pénzügyminiszter úrnak alábbi körrendeletét tudomásvétel céljából közlöm.

„39891/1931/VIII. a. szám. A m. kir. pénzügyigazgatóságoknak (kirendeltségeknek) és a m. kir. központi illetékkiszabási hivatalnak.

A közadók módjára beszedett lelkészi párbér- és deputatum-váltságösszegeknek a jogosultak által történt fölvételéről kiállított nyugták illeték-mentesek.

Tapasztalatom szerint némely helyt még az utóbbi időben is előfordult, hogy az ilyen nyugtára bélyeget követeltek.

Meghagyom ennélfogva, hogy azokon a helyeken, ahol a lelkészi párbér- és deputatum-váltságösszegeket közadók módjára szedik be, a községi elöljáróságok, valamint a kir. adóhivatal figyelmét a vonatkozó nyugták illetékmentességére hivja fel és gondoskodjék róla, hogy alaptalan nyugtailleték követelések ne támasztassanak. Budapest, 1931. évi március hó 30-án. A miniszter rendeletéből: *Dr. Csokoly Béla* miniszteri tanácsos.“

2262
1931

XI. Pius Pápa „Quadragesimo anno“ című körlevele.

Jelen körlevelemmel megküldöm egyházmegyém minden papja részére XI. Pius Pápa Őszentségének „Quadragesimo anno“ kezdetü apostoli körlevelét magyar fordításban megfelelő fölhasználás céljából.

2263
1931

Postamúzeum létesü'.

A kereskedelemügyi m. kir. Miniszter Ur postamuzeum alapjait óhajtja megvetni. Felkérem a plébánia hivatalok tiszt. vezetőit, hogy amennyiben a magyar postára, távíróra, távbeszélőre és rádióra vonatkozó, muzeális értékü készülék, kép, fénykép, térkép, rajz, okmány, nyomtatvány stb. lenne hivataluk birtokában f. é. aug. végéig beküldendő jelentés utján adják püsp. Irodám tudtára.

Datum Quinque-Ecclesiis, 16. Julii, a. 1931.

† **Franciscus** m. p.
episcopus.

Dunántúl Nyomda R.-T., Pécs.

1931.

VII.

3213
1931

Pontificia Comissio : Responsa ad proposita dubia.

Emi Patres Pontificiae Commissionis ad Codicis canones authentice interpretandos, propositis in plenario coetu quae sequuntur dubiis, responderi mandarunt ut infra ad singula:

I. De ultimis Sacramentis ministrandis. D. An canon 514 § 1 ita intelligendus sit ut in religione clericali Superioribus ius et officium sit omnibus, de quibus in eodem canone, extra religiosam domum aegrotis Eucharisticum viaticum et Extremam Unctionem ministrandi. R. Affirmative, si agatur de religiosis professis vel novitiis, firmo tamen praescripto canonis 848; secus negative.

II. De aetate confirmandorum. D. An canon 788 ita intelligendus sit ut Sacramentum confirmationis in Ecclesia latina ante septimum circiter aetatis annum conferri non possit nisi in casibus, de quibus in eodem canone. R. Affirmative.

III. De causis matrimonialibus. D. An vi canonis 1989 eadem causa matrimonialis, ab uno tribunali iudicata, ab alio tribunali eiusdem gradus iterum iudicari possit. R. Negative.

IV. De declaratione nullitatis matrimonii. D. I. Utrum par certitudo, de qua in canone 1990, haberi possit tantum ex certo et authentico documento, an etiam ex alio legitimo modo, II. Utrum citatio partium, de qua in canone 1990, facienda sit ante declarationem nullitatis matrimonii. R. Ad I. Negative ad primam partem, affirmative ad secundam. Ad II. Affirmative.

Datum Romae, e Civitate Vaticana, die 16 mensis Iunii anno 1931. P. Card. Gasparri, *Praeses*. I. Bruno, *Secretarius*. L. S.

* * *

Emi Patres Pontificiae Commissionis ad Codicis canones authentice interpretandos, propositis in plenario coetu quae sequuntur dubiis, responderi mandarunt ut infra ad singula.

I. De celebratione matrimonii. D. An ad physicam parochi vel Ordinarii absentiam, de qua in interpretatione diei 10 Martii 1928 ad canonem 1098, referendus sit etiam casus, quo parochus vel Ordinarius, licet materialiter praesens in loco, ob grave tamen incommodum celebrationi matri-

monii assistere nequeat requirens et excipiens contrahentium consensum. R. Affirmative.

II. De matrimoniis acatholicorum D. Utrum interpretatio diei 20 Julii 1929 ad canonem 1099 § 2 sit declarativa an extensiva. R. Affirmative ad primam partem, negative ad secundam.

III. De processu informativo in causis servorum Dei. D. An canon 2039 § 1 sit intelligendus ut competens sit ad processum informativum in causis Servorum Dei instruendum etiam Ordinarius loci, in quo testes utiliter examinandi sunt. R. Standum praescripto eiusdem canonis 2039 § 1, seu negative.

Datum Romae, e Civitate Vaticana, die 25 mensis Julii anno 1931. P. Card. Gasparri, *Praeses*. I. Bruno, *Secretarius*. L. S.

3214
1931

Obitus Bartholomaei Tolnai.

Die 20. Augusti a. c. obitus *Bartholomaei Tolnai* parochi Püspökpusztaensis corda nostra dolore affecit. Annum agens 49-um variis morbis cruciatus, permulta perpessus et sacramentis rite refectus animam candidam Deo reddidit anno sacerdotii 25-o. Ab a. 1918. fuit diligens pater et bonus pastor fidelium in Püspökpuszta. Omnibus, qui eum noverant, praebuit se semper dilectum et amabilem.

Animam denati confratris piis precibus et trium sacrorum suffragiis ven. cleri enixe commendo.

3215
1931

Concursus pro parochiis Baranyaszentgyörgy, Kisszékely, Püspökpuszta et Szalatnak.

Pro beneficiis parochialibus *Baranyaszentgyörgy*, *Kisszékely*, *Püspökpuszta* — proventibus noviter regulatis — et *Szalatnak* ob translationem, resp. mortem pastorum vacantibus usque 15. Novembris a. c. concursum hisce indico. Dictis beneficiis potiri cupientes, in examine prosynodali approbati velint suos recursus usque dictum terminum mihi exhibere.

3216
1931

Personalia.

Franciscus Romaisz, prael. S. S. ad hon. erga preces proprias a munere praesidii Assoc. Mission. Sacerd. Dioec. Qu.-Eccl. et Union. Cleri Dioeces. necnon ab Inspect. Catech. relevatus, nominati sunt *Eduardus Koch* canonicus-parochus Eccl. Cathedr. in praesid. Assoc. Mission. Sacerd. Dioec. Qu.-Eccl., *dr. Stephanus Sipos* t. abb., canonicus, rector Seminarii in praesid. dioeces. Union. Cleri, in Inspect. Catechet. vero *dr. Andreas Kelemen* ass. consist. ad hon., parochus Qu.-Eccl. in civ. int.

Novi parochi nominati et investiti: *Casimirus Loschert* succentor Eccl. Cathedr. et prof. religion. in gymn. puell. in Villány; *Ludovicus Geosits* admin. in Beremend ibidem; *Ferdinandus Haug* admin. in Rácmecske ibidem.

Stephanus Ábrahám parochus Magyarszentiványensis erga preces proprias a munere Inspect. Schol. distr. Szentlőrincensis relevatus, nominatus est in Inspect. Schol. ejusdem distr. *Dr. Ladislaus Bencze* parochus in Kisasszonyfa.

Josephus Hortobágyi parochus Kajdacsensis nominatus est administrator in Püspökpuszta. *Franciscus Rákossy* catechet. Qu.-Eccl. nominatus est administr. in Kisszékely. *Aemilius Petz* coop. in Kajdacs nominatus est administr. ad int. ibidem.

Dr. Ladislaus Gálos praefectus Semin. puer. et prof. religion. in schol. real. stat. nominatus est prof. ord. SS. Theol. *Joannes Wágner* prof. relig. in gymn. Szekszárd factus est Direct. Spiritualis Seminarii.

Antonius Berta admin. in Kisszékely factus est prof. religion. in real-gymn. Szekszárd. *Eduardus Petrovich* capell. et catechet. in instituto Virg. de S. Ursula in Dombóvár nominatus est prof. religion. in schol. real. Qu.-Eccl. *Franciscus Mayer* catechet. schol. element stat. Qu.-Eccl. nominatus est Praefect. in Inst. Musicae. Sacr. Eccl. Cathedr. *Josephus Fürész* coop. in Rácmecske factus est capell. et catecheta in instituto Virgin. de S. Ursula. *Franciscus Cseh* coop. in Dunaföldvár civ. int. translatus est in munere catechet. schol. elem. stat. Qu.-Ecclesias. *Georgius Nagy*, valetudin. factus est praefectus in instit. Emericano.

Cooperatores translati: *Franciscus Mihalecz* e Mohács civ. int. Qu.-Eccl. in Eccl. Cathedr.; *Antonius Reil* e Cikó ad Kurd, *Georgius Jung* e Kurd ad Cikó, *Ludovicus Simon* ex Abaliget ad Kajdacs, *Joannes Patton* e Himesháza ad Mohács civ. int., *Mathias Kriszt* e Somberek ad Himesháza.

3217
1931

Szent Erzsébet jubileuma.

Magyar történelmünkből 700 esztendő kárpitfüggönye tárul széjjel megmutatni mindeneknek Magyarországi Szent Erzsébet bájos alakját. Megilletődéssel, hódolattal, boldogan, büszkén tekintünk rá késői koldus magyarok, Endre király Szent Leányára: a jótékonyság angyalára. Csodálkozás nyitja tágra szemünket, vajjon közülünk valónak tartsuk-e őt, ki életszentségben oly magasan áll fölöttünk, de aki könyörületes szívével annyira nekünk való, mint a mindennapi kenyér. A Gondviselés választotta ki közülünk, Isten kegyelme formálta, alakította kereszténynyeknek okulásúl, követendő példaképül.

A jótékonyság angyala volt Szent Erzsébet. Nem nézhette, hogy körülötte nyomor, éhség, inség, nélkülözés legyen. Adott a magáéból annak, aki hiányt szenvedett. Lelke annyira belemerült Isten szeretésébe és annyira megtisztúlt a földiességtől, hogy a világot Isten szemein keresztül nézte. Minden Istené. Az ember pedig Isten gyermeke, azért az ember az embernek testvére. Ez Szent Erzsébetnek a világszemlélete. Fagyos, irgalmatlan, pogányszívű ember is az, aki éhező testvérének nem törne kenyeret a magáéból. Csakhogy amikor arról szerzünk tudomást, hogy Szent Erzsébet a durvákkal, gyülölködőkkel nem hasonlóképpen bánt, hanem emberségesen, az elhagyatott, csunya fekélyes betegeket ápolgatta, akkor magunk előtt látjuk a jótékonykodó, keresztény szeretetnek angyali mintaképét.

Lesujtottságunkban Szent Erzsébet megdicsőülésének 700 éves fordulója, mert halálát megdicsőülésnek kell mondanunk, kegyelem, mely figyelmünket ráirányítja az orvosságra, mellyel nagy bajunkat enyhíthetjük. A katolikus karitász próba előtt áll. Nem hihető, hogy meg ne tudná mutatni erejét. Hiszen mi is annak a kereszténységnek a neveltjei vagyunk, amelyből Szent Erzsébet nőtt eszményképpé. Mi is annak az erőnek erejével fogunk munkához, amely Szent Erzsébetet segítette: Isten szeretetének erejével. A katolikus karitász már akkor legendás munkát végzett, amikor még az Anyaszentegyház palánta volt és tapostak rajta. Ma erősek vagyunk, az inség nagy, nagyot akarunk tenni.

Szent Erzsébet iránt érzett tiszteletünk is megkívánja tőlünk, hogy annak ünnepét, akit Isten a katolikus karitász glóriájával dicsőített meg, úgy üljük meg, hogy mindenki jubiláljon. Elrendelem azért, hogy Magyarországi Szent Erzsébet halálának 700 éves jubileumát Tisztelendő Papságom Szent Erzsébet napját követő vasárnapon, november 22-én templomi ünnepléssel szentelje meg róla mondott szent beszéddel. Ezen ünnepségen kivül az előző három napon november 19., 20. és 21. este 6 órakor egyházmegyém valamennyi plébániai templomában külön ájtatosság tartandó Szent Erzsébet tiszteletére. Elmondandó a Mindenszentek litániája és hazánk sorsának jobbrafordulásáért szóló imádság. A litániát rövid szentbeszéd előzze meg, amely megemlékezés legyen a felebaráti szeretet kiváló szentjéről és buzdítás a keresztény felebaráti szeretet irgalmassági cselekedeteinek ez inséges időkben való fokozottabb gyakorlására. Az ájtatosságok napjain templomi perselygyűjtés rendezendő és annak eredménye az inséges szenvedőknek juttatandó. A szentbeszédben ajánlható a hiveknek, hogy a triduum befejezésével vasárnap, november 22-én, az irgalmasság tettének közvetlen gyakorlása okából tehetségük szerint egyes szegényeket vagy szegényebb családokat megvendégeljenek.

3218
1931

Oratio imperata pro Papa.

A nm. magyar püspöki kar elhatározásából kifolyólag jelen soraimmal az oratio imperata pro Papa tárgyában 2257/1931. körlev. számú rendelkezésemet ezennel hatálytalanítom.

Mindazonáltal kívánatosnak tartom, hogy tiszt. papságom és hiveim minél gyakrabban és minél nagyobb buzgósággal emlékezzenek meg imáikban Szentséges Atyánkról és az Egyházról.

3219
1931

Papi lelkigyakorlatok.

Az idei szünidő folyamán tartott első közös papi lelkigyakorlaton velem együtt résztvettek: Blandl György, Braun István, Cselenkó János, Csokonay Béla, Dr. Dőry László, Fehérváry József, Fent Gyula, Fülöp István, Gartner Elek, Dr. Gebauer Miklós, Dr. Gere Gábor, Hortobágyi József, Dr. Igaz Béla, Dr. Jozgits János, Jung Ádám, Dr. Kéthelyi József, Koch Gyula, Kuhl József, Lerch István, Magyar Béla, Marton Sándor, Márovics Ferenc, Mindszenti Vilmos, Nagy István, Polgár János, Rákossy Ferenc, Reif József, Rudolf Mátyás, Sárváry József, Sebestyén Ferenc, Sebestyén Károly, Schäfer József, Szentkirályi István, Szommer Gyula, Szücs József, Takács István, Thán Nándor, Tiborc Benedek, Varga Kálmán.

A második lelkigyakorlaton pedig a következők vettek részt: Bencze József, Botz József, Bőbel János, Csarmasz István, Éberhard József, Fényes Antal, Franz József, Horváth Lajos, Melke Lajos, Mihalecz Ferenc, Molnár József, Müller József, Nádosi Sándor, Náray Ferenc, Ollop Ernő, Perr Viktor, Petheő Gyula, Pintz Bálint, Reil Antal, Schlachter Ferenc, Schmeller József, Schultz Gábor, Dr. Taksonyi János, Tóth Emil, Trinn János, Vizsy Pál, Vucskits Imre, Wolf József.

3220
1931

Imaegyesület a zsidók megtéréséért.

Jézus Krisztus a keresztfa gyötrelmei között a gunyolódó, gyülölködő ellenséges zsidó népért imádkozott, mennyei Atyját kérte bocsátana meg neki. Jó lelkek imaegyesületet alakitottak abból a célból, hogy a zsidóság megtéréséért imádkozzanak. Érdeklődők forduljanak a Notre Dame de Sion kolostorhoz Budapest, VI., Andrássy-ut 117. Az egyesület létezését azért hozom t. papjaim tudomására, hogy azt megismervén céljáért buzgólkodhassanak.

3221
1931

XI. Pius Pápa körlevele a kat. akcióról.

Szentséges Atyánk, XI. Pius Pápának f. évi junius hó 29-én a katolikus akció érdekében kibocsátott körlevelét magyar fordításban tanulmányozás és a gyakorlatban leendő felhasználás végett egyházmegyénk minden papja számára idecsatoltan megküldöm.

3222
1931

A Magyar Kat. Absztinens Kereszt Egyesület szózata.

A Magyar Kat. Absztinens Kereszt Egyesületnek röpiratát a lelkipásztorokhoz és a tanügyi vezetőkhöz azzal küldöm meg, mint e körlevelem mellékletét tiszt. papságomnak, hogy az egyesület nemes törekvéseit a magyar ifjúság józan nevelése és ekként a szebb magyar jövő előkészítése terén a maga részéről felkarolni szíveskedjék.

Egyben felhívom a tiszt. plébániavezetők figyelmét arra, hogy az antialkoholizmus nagy apostola, P. Elpidius 1932. január havában Magyarországra jön és különösen német helyeken készséggel tart díjmentesen 2—2 napos missziókat. Az érdeklődők forduljanak ez ügyben bővebb felvilágositásért az Egyesület egyházmegyei megbizottjához, Lajos Gyula, p. káplán, énekiskolai igazgatóhoz, vagy közvetlenül az Egyesület központjához. (Budapest, IV., Ferenciek-tere 7.)

3223
1931

Irodalmi művek ajánlása.

1. *Csizmadia József „Példatár"* címen felolvasásoknál. népművelési előadásokban, hitelemzésekben sikerrel alkalmazható történeteket közöl 127 oldalas gyüjteményében, mely a szerzőnél (Sopron, Várkerület 121.), vagy a M. Ifj. Vöröskereszt vezetőségénél Nyergesujfalun 2 pengőért kapható. Lelkészek és tanítók 20 % engedményt kapnak.

2. *110 Miseének és Hitigazságok* cimen két kis füzet jelent meg, amelyek kiváló kézi könyvül szolgálnak a hivek helyes misehallgatásának előmozdítására és a kat. tanításnak az iskolából kikerült ifjusággal való népszerü közlésére. Az olcsó ár tömeges terjesztésre is nagyon alkalmassá teszi. Az előbbinek ára 12 fillér, az utóbbié pedig 20 f. Tömeges megrendelésnél azonban 10, ill. 16 fillérért kaphatók a szerzőnél: *Rácz István* káplán, Kiskundorozsma.

3. *Lukács István: „Az Ur keze"* c. népszínmü kifogástalan, tiszta levegőjü darab, katolikus életfelfogással, érdekes meseszövéssel, értékes erkölcsi tanulsággal. Legényegyletekben, leventeegyesületekben, falusi körökben, cserkészeknél igen alkalmas és hasznos lehet az előadása. Megrendelhető Lukács István gyógyszerésznél Budapest, VIII., József-utca 16-18.

Datum Quinque-Ecclesiis, die 20. Octobris, a. 1931.

† **Franciscus** m. p.
episcopus.

1931.

VIII.

3806
1931

Laeto animo communicamus *Paulum Kovács* die 6. Decembris ad S. Ord. Subdiaconatus, deinde per impositionem manuum Nostrarum die 13. Decembris ad S. Ord. Diaconatus et die 20. Decembris ad S. Ordinem Presbyteratus in sacello nostro episcopali promotum esse. Ordinatio.

Die 6. Decembris in oratorio Seminarii ad S. Subdiaconatus Ordinem promovimus *Joannem Ágoston, Joannem Bencze, Franciscum Hemrich, Franciscum Juhász, Valentinum Kolbert, Paulum Kosztolányi, Colomannum Kovács, Ludovicum Oszkay, Andream Szeitz, Josephum Szinger, Ladislaum Ventura, Carolum Wágner.*

Eodem die ad ordines minores promoti sunt: *Ladislaus Bőzinger, Eugenius Hegedüs, Josephus Koncsik, Stephanus Miklósi, Josephus Auth, Aloysius Bauer, Josephus Geisz, Michael Lehr, Joannes Topp, Stephanus Bátai, Joannes Gyalókay, Stephanus Lukács, Stephanus Steinhardt, Colomannus Sárán, Joannes Csentő, Georgius Gerlach, Georgius Sarlós, Stephanus Seiler, Georgius Szücs.*

Prima tonsura initiati sunt: *Alexander Nagy, Emericus Vattamány, Josephus Albert, dr. Desiderius Göbl, Adamus Staub, Ernestus Baranyay, Ignatius Lehr, Aloysius Reisz, Joannes Scheich, Adamus Schiszler.*

3807
1931

Beneficium parochiale *Kajdacs,* ob translationem vacans, liberae collationis, praesentibus usque 1-um Februarii a. c. concursui publico exponitur. Sacerdotes dioecesani, in examine prosynodali approbati, beneficio dicto potiri cupientes provocantur, ut recursus suos infra terminum suprafatum Officio Dioecesano submittant. Concursus pro parochia Kajdacs.

3808
1931

Edmundus Kirschanek, insp. schol. distr. Pécsvárad et parochus ibidem abbas tit. S. Benedicti de Pécsvárad, *Michael Ambach,* v-a-diac. distr. Dunaföldvár et par. ibidem abbas tit. S. Petri de Földvár et *Franciscus Bartinai,* Personalia.

v-a-diac. distr. Pécs et parochus in Colonia Montana Qu.-Eccl. abbas tit. OO. SS. de Okormindszent facti sunt.

Michael Takács, parochus in Szebény nominatus est consiliarius eppalis.

Adamus Badacsonyi admin. in Szalatnak, *Josephus Lickert* admin. in Baranyaszentgyörgy et *Franciscus Rákossy* admin. in Kisszékely nominati et investiti sunt parochi ibidem.

Antonius Reil cooperator in Kurd factus est vicarius in materialibus et spiritualibus parochi *Henrici Dobos* in Bár.

Cooperatores missi sunt: *Julius Balassa* e Decs ad Kurd, *Ferdinandus Szijártó* valetudin. ad Értény, *Georgius Talabér* e Magyarkeszi ad Nak.

3809
1931

XI. Pius pápa enciklikája a nyomorenyhítés tárgyában és ezzel kapcsolatosan karitaszszervezetek alakítása.

Szentséges Atyánk XI. Pius Pápa „*Nova impendet*“ c. legujabb enciklikájában megható együttérzéssel a szenvedők és szükölködők iránt fordul a világ püspökeihez és általuk az egész világon élő hiveihez, hogy a mai világnyomor közepette mindenkit nemes versenyre buzdítson a szeretet gyakorlásában és a nélkülözők és elhagyottak megsegítésében.

Midőn a körlevelet magyar fordításban egyházmegyém minden papjának ./· a. csatoltan megküldöm, a nm. magyar püspöki kar határozatához képest elrendelem, hogy tiszt. papjaim a hivatalos és egyesületi nyomorenyhítő akciókban tőlük telhetőleg odaadóan közremüködjenek s azonfelül a székvárosomban már felállított és szép sikerrel müködő karitasz-szervezethez hasonlóan a keresztény szeretet minél hatékonyabb gyakorlására *lehetőleg minden plébániában* az egyházközségi szervezettel kapcsolatban bizottságot alakítsanak. E bizottságok élére püspöki biztosi minőségben a plébániavezető lelkészeket ezennel kinevezem. Egyházmegyei központi biztosnak pedig ugyancsak jelen soraimmal *dr. Kelemen Andor*, sztsz. tan., pécsbelv. plébánost nevezem ki azzal a feladattal, hogy a vidéki szervezetek müködésére felügyeljen, azt irányítsa s a beérkező statisztikai adatokat majd sommázva eljuttassa a budapesti karitasz-központ vezetőjéhez, Mihalovics Zsigmond, tb. kanonok, herminamezői plébánoshoz, hogy az országos adatok feldolgoztassanak és annak idején nyilvánosságra hozassanak.

A plébániai karitasz-szervezetek mindenekelőtt állapítsák meg munkaprogrammjukat. Készítsenek lehetőleg pontos összeirást a munkanélküliekről és nélkülözőkről. Ami a segítés módját illeti, a vezérelv az legyen, hogy a munkára képes egyének a lehetőség szerint foglalkoztassanak és a támogatás fejében is hasznos munkát végezzenek, mig a munkaképtelen öregek és betegek, valamint a hiányt szenvedő gyermekek, ha csak lehet, természetben, ruházat-, élelem- és tüzelősegélyben részesüljenek. Ebből az áldozatos tevé-

kenységből ne rekesztessenek ki a nők, mert a tapasztalat szerint ők élesebb szemmel vannak megáldva az igazi szegények kiválasztására és általában melegebb szívvel ahhoz, hogy a segítés munkáját a legnagyobb tapintattal és kitartással végezzék.

Fáradhatatlanul buzgólkodva és vállvetett munkával kell mindent elkövetni, hogy a tél folyamán plébániáinkban egyetlen éhező és didergő szegény se maradjon. E célból kívánatos, hogy a karitasz-bizottságok a községi és megyei hatóságokkal karöltve végezzék munkájukat, mert a közös és egyöntetü eljárással a siker könnyebben érhető el. Ahol az inség kevésbbé érezhető és az adakozás felülmulja a helyi szükség mérvét, a felesleget juttassák el a bizottságok nagyobb szükséget szenvedő helységekbe, illetve az egyházmegyei központi biztoshoz, aki azt a felmerülő szükséghez képest majd kiosztja.

A plébániai karitasz-szervezetek munkájukról vezessenek pontos feljegyzéseket, mert minden egyes szervezet munkateljesítményéről a kimutatásokat 1932 május hó végéig az egyházmegyei központi biztoshoz kell beküldeni. E kimutatásoknak ki kell terjedniök arra is, hogy a papság, a szerzetesházak, a társulatok és hivek mit áldoztak a nyomor enyhítésére.

3810
1931

Püspökkari közös pásztorlevél.

Jelen körlevelemhez csatoltan küldöm meg egyházmegyém minden papjának a püspöki karnak közös pásztorlevelét, melyet az október 14-én tartott tanácskozásból kifolyólag adott ki. Felhívom tiszt. lelkészkedő papjaimat, hogy e körlevelet az egyik legközelebbi erre alkalmas vasárnap a szószékről a híveknek felolvassák és megmagyarázzák.

3811
1931

Miniszteriumokhoz felterjesztések az egyhm. hatóság útján küldendők.

A nm. vallás- és közokt. miniszter úrnak f. é. november hó 9-én 110—05/169—931. szám alatt kelt megkeresése alapján közlöm tiszt. papságommal, hogy bár ismételten rendelkezés történt az iránt, hogy minisztériumokhoz kizárólag az illetékes egyházmegyei hatóság útján küldessenek egyháziak részéről felterjesztések, még mindig elég sűrün érkeznek, főleg a belügy- és a vallás- és közokt. minisztériumokba egyházi személyek és egyházi jellegü egyesületek és ügyek tárgyában kérvények az egyházi főhatóság elkerülésével annak jóváhagyása, illetve ajánlása nélkül közvetlenül. Mivel a kormányhatóságok ilyen ügyekben *az egyházi főhatóság meghallgatása nélkül soha* sem intézkednek, az ilyen eljárás csak az ügyek elintézését késlelteti. Azért nyomatékosan figyelmeztetem tiszt. papságomat, a szerzetes elöljáróságokat és a fennhatóságom alá tartozó iskolákat, hogy minden ügyükben csakis az egyházi főhatóság útján forduljanak a minisztériumokhoz.

3812
1931

Szerzetesek és szerzetesnők gyűjtése.

A folyó évi október hó 14-én megtartott püspökkari konferencia határozatának megfelelően figyelmeztetem T. Papjaimat, hogy a szerzetesnők alamizsna-gyűjtései tekintetében szorosan betartandók az egyházjogi törvénykönyv ide szóló 621—624. canonjai.

Ezek értelmében az alapításszerűen és kifejezetten kolduló szerzetek azon egyházmegyében, amelynek területén rendházuk van, saját rendi elöljáróságuk engedélyével gyűjthetnek; ahhoz, hogy más egyházmegye területén gyűjthessenek, az illető egyházmegye Ordinariusának írásos engedélye szükséges. Az összes más iuris pontificii Congregatiok szerzeteseinek és szerzetesnőinek gyűjtéséhez az Apostoli Szentszéktől nyert különleges privilegium és a helyi Ordinarius írásos engedélye szükséges, ha csak a pápai privilegium máskép nem rendelkezik. A iuris dioecesani Congregatiok szerzeteseinek és szerzetesnőinek a gyűjtéséhez úgy azon Ordinariusnak, akinek területén rendházuk fekszik, mint azon egyházmegye főpásztorának írásos engedélye szükséges, akinek területén a gyűjtést eszközölni akarják.

A lelkipásztorok tehát a gyűjtés céljából jelentkező szerzetesektől és szerzetesnőktől kívánják elő az egyházhatósági engedélyt és csak az esetben engedjék meg híveik között a gyűjtést, ha szabályszerű egyházhatósági engedéllyel el vannak látva. E ponton csak a már érintett egy kivétel van, t. i. a kifejezetten kolduló szerzetek rendházuk egyházmegyéjében történő gyűjtése, amely az illető rend elöljárójának engedélye alapján megengedett.

3813
1931

Családvédelmi akció támogatása.

A Katolikus Háziasszonyok Országos Szövetsége Szent Zitáról nevezett vasárnapi cselédköreiben a cselédleányok rendszeres valiásos és erkölcsi oktatásáról állandóan gondoskodik. Mivel a cselédkörök munkája a családi béke és keresztény erkölcs szempontjából igen nagy fontossággal bir, ezek egységes irányítása végett a Szövetség a Kat. Legényegylet mintájára egy központi szervet óhajt létesíteni, hogy ezáltal elejét vegye a cselédtársadalom esetleges megbízhatatlan irányú szervezkedésének. Felhivom Tdő Papjaimat, hogy a vezetésük alatt működő ilyen cselédköröket vonják be a központi szervezetbe, valamint új körök létesítésénél, amit minden plébániának nem tudok eléggé ajánlani, forduljanak a Kat. Háziasszonyok Országos Szövetségéhez, Budapest, VIII. Mária-utca 7.

3814
1931

Anyakönyvek gondos kezelése.

A nagymélt. püspöki kar legutóbbi konferenciáján foglalkozott a régi plébániai anyakönyvek fokozottabb védelmének fontos ügyével. Ennek alap-

ján felhivom az illetékes lelkészeket, hogy a régi anyakönyvek épségben tartásáról és megőrzéséről különös figyelemmel gondoskodjanak s mivel több izben nehézségeknek lett szülőoka az anyakönyvi kivonatoknak pontatlan kiállítása is, nyomatékosan figyelmeztetem tiszt. lelkészkedő papjaimat, hogy az anyakönyvi kivonatoknak az eredeti bejegyzésnek megfelelő nyelven, ugyanazon rovatokkal és betüszerinti hűséggel való kiállítására lelkiismeretes pontossággal ügyeljenek.

3815
1931

A Jézus Szive Szövetség és Szívgárdák igazgatóságának közlése.

A Jézus Szíve Szövetség és Szívgárdák vezetősége, minthogy két munkaerővel gyarapodott, fölajánlja segítségét a ft. Papságnak a következő munkákban:

Szívgárda-alapítás, bevezető lelkigyakorlattal, a szülők bevonásával.

Régi Szívgárdákban szülői triduum gyermekek lelkigyakorlatával egybekapcsolva.

Apák, anyák napján, vagy ünnepélyes avatáson ünnepi beszéd.

Jézus Szíve Szövetség alapítása, megszervezése lelkigyakorlattal kapcsolatban.

Háromnapos zárt lelkigyakorlat a Jézus Szíve Szövetség férfi és női tagjainak külön.

Férfi Jézus Szíve Szövetségek (férfi-liga) megszervezése, lelkigyakorlattal kapcsolatban.

Előadások tartása, esperesi- és tanítói gyűléseken a Szívgárdákról és a Jézus Szíve Szövetségről.

Ismertető előadások a Szívgárdákról tanítóképző intézetekben.

Jelentkezés minél előbb, a lelkigyakorlatoknál hacsak lehet, két dátummal, a következő címen: Zsiros Ferenc S. J főszerkesztő Budapest, VIII., Horánszky-utca 20 sz.

3816
1931

Tanulók magatartása nyilvános ünnepeken.

Miheztartás végett alábbiakban közlöm a m. kir. kultuszminiszter úrnak, a nyilvános ünnepélyeken résztvevő tanulóifjúság magatartása ügyében, f. évi július hó 8-án, 640—05/305—1931. szám alatt kiadott rendeletét:

„Felmerült esetből kifolyólag felhívom Címet intézkedjék, hogy a felügyelete, illetőleg a vezetése alá tartozó fiú- és leányközépiskolák, leánykollégiumok, tanító-nő és kisdedovónőképzőintézetek, felsőkereskedelmi iskolák, polgári iskolák és felső mezőgazdasági iskolák növendékei nyilvános ünnepségeken a Himnuszt, a Szózatot és a Magyar Hiszekegyet vigyázzállásban hallgassák végig akár zene, akár pedig énnekkar adja elő, továbbá, hogy

az ünnepélyeken *résztvevő tanulókat kellő számú tanár kísérje*, akik ügyeljenek arra, hogy az ifjúság magatartása kifogástalan legyen. Budapest, 1931. évi júl. hó 8-án. A miniszter helyett: *Dr. Gévay Wolf Nándor* s. k. államtitkár."

3817/1931

Polgári és középiskolai hitoktatási felügyelők.

Kétely merült fel aziránt, hogy egyházmegyém területén lévő állami, községi és nem r. kat. jellegü közép- és polgári iskolákban ki jogosult a hitoktatást ellenőrizni. Félreértések elkerülése végett közlöm, hogy a hitoktatást ellenőrizni az illetékes plébános nemcsak jogosult, de köteles is. E tisztéből kifolyólag a plébános köteles tanévenként a hitoktatást személyesen ellenőrizni az iskola meglátogatása által s amennyiben bármely iskolánál szabályellenes eljárást észlelne, arról nyomban köteles a kerületi esperes utján nekem jelentést tenni. A tanév befejeztével pedig köteles a felügyelete alá eső tanintézetekről (közép- és polgári iskola) összefoglaló jelentést felterjeszteni.

3818/1931

A beiratási díjak kat. internátusra gyűjtetnek össze.

A magyar nagymélt. püspöki kar ismételten foglalkozott az elemi népiskolák egy pengős beiratási díjainak fölhasználásával és lépéseket tett az iránt, hogy a katolikus iskolák részéről igy beszedett pengőknek *a katolikus tanitóság gyermekei nevelésére* szánt 50 filléres részletei az eredeti tervezettől eltérőleg tisztán és kizárólagosan katolikus jellegü internátusok fenntartására fordíttassanak. E célból a magyar nagymélt. püspöki kar 1931. évi őszi értekezleti jegyzőkönyvének 38. pontja alapján elrendelem, hogy az internátusi 50 filléreket úgy az 1930., mint az 1931. évről 1932. évi március 1-ig *a Pécsegyházmegyei Takarékpénztár R. T. 17.598 számú postatakarékpénztári befizetőlapján* a plébános, egyházközségi elnökök beküldjék. A plébános, egyházközségi elnököket kötelezem arra, hogy a plébániájukhoz tartozó r. kat. iskoláktól a beiratási díjakból az 50 filléreket szedjék össze s egy összegben küldjék be fent közölt címen és módon és jelezzék a befizetőlap hátlapján a célt, vagyis, hogy a beküldött összeg *„Beiratási díjak kat. Internátus céljaira"* szolgál és azt, hogy a plébánia területén az egyes iskolák ezen a címen mennyit szolgáltattak be. Szükséges ily eljárás, mert ily módon a plébános, egyházközségi elnökök ellenőrizhetik a beiratási díjakat, másrészt pedig igy a beküldött összegeknek postai kezelési költsége is sokkal csekélyebb lesz.

A jövőben szóbanforgó beiratási díjaknak felét, a kat. internátusok céljait szolgáló összeget további intézkedésig tanévenkint úgy a rendes, mint pedig a pótbeiratás megtörténtétől számított 8 napon belül kell beküldeni ugyancsak fenti címen és módon.

3819
1931

Segédtanítók az elemi népiskoláknál.

Az 1930. évi XLVII. tc. alapján kiadott 1931. évi 865/1/70. sz. alatt kelt m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszteri végrehajtási utasítás (megjelent a Nemzetnevelés és Hivatalos Közlöny 1931. évi jun. 15-iki és a Néptanítók Lapja jun. 16-iki számában) a kántorokra vonatkozólag intézkedést nem tartalmaz. Ezért a magyar nagymélt. püspöki kar 1931. évi őszi értekezletén hozott határozata alapján akként rendelkezem, hogy ameddig a kántortanítói állást segédtanító tölti be, az a kántori minőségben is ideiglenes, amely esetben az egyházközségi képviselőtestület, mint iskolaszék köteles a segédtanítói fizetésen felül a kántori javadalmazást esetről-esetre határozatilag megállapítani. Az erre vonatkozó határozatról szóló jegyzőkönyvet 3 eredeti példányban kiállítva s szabályszerű fellebbezési záradékkal ellátva további intézkedés végett főtanfelügyelőmhöz kell beterjeszteni.

3820
1931

Irodalmi művek ajánlása.

1. *Dr. Mezgár Lajos*, székesfehérvári spirituális kiadásában „*A teológiai tanárok és szemináriumi elöljárók országos értekezlete*“ címmel megjelentek az 1931. junius 25-26-i értekezlet előadásai a hozzászólásokkal együtt. A tudományos értékü s egyuttal praktikus előadásokban szakemberek világítják meg a papság szemináriumi és azontúli képzésének, nevelésének problémáit. A könyvet a legmelegebben ajánlom főt. papságom szives figyelmébe.

2. A Szent István Társulat három díszes kiadvánnyal hódol Szent Erzsébet emlékének 700 éves jubileuma alkalmából.

Horn Emil Párizsban élő hazánkfiának a francia akadémia által koszorúzott életrajzát *Rada-Várday* fordításában *Magyarországi Szent Erzsébet életrajza* cimen diszes külsővel és gazdag képmellékletekkel adta ki. Ára 10 P.

Blaskó Mária: A csillagok leánya címen szépirodalmi keretbe foglalva irta meg Szent Erzsébet életét. Ára 6 P.

Ezekhez csatlakozik *Jaschik Álmosnak* művészi kivitelü, két szinnyomatu tárcanaptára „*Szent Erzsébet kalendáriuma.*“

3. *Zadravetz István* püspök úr szerkesztésében jelent meg „*A Szentföld*“ c. kétkötetes értékes munka, amely különböző szakemberek tollából minden oldalról ismerteti a Szentföldet, annak multját és jelenét. A mü minden katolikus ember érdeklődésére méltán tarthat számot.

4. A Ferences Közlöny (kiadóhivatala Bdpt, II., Margit-körút 23.) három új kiadványára hívom fel ezennel tiszt. papságom figyelmét:

a) Páduai Szt. Antal missziós naptára igen sok hasznos és érdekes olvasmányt tartalmaz. Ára 60 f.

b) Gr. Pálffy Erzsébet „Battyhány-Strattmann László herceg élete" c. műve, amely a példás katolikus főúr és vezérférfiú sok szeretettel megirt életrajzát tartalmazza. Ára 70 f.

c) Ugyanezen kiváló szerzőtől való *„Árpádházi Szent Erzsébet élete"* amely munka elterjedése nyomán hatásosan mozditja majd elő e nagy Szent tiszteletét és megkedvelteti erényeit. Ára 80 f.

5. *Lhande P. S. J.* eredetiben 138. kiadást ért riportregényét *Husz Ödön* forditotta le és a debreceni Katolikus Figyelő adta ki *„Krisztus Párizs vadonában"* cimen. Papok és világiak nagy lelki gyönyörüséggel olvashatják a szép magyarsággal forditott munkát, amely a párizskörnyéki szegénység önfeláldozó lelkipásztorainak munkáját lenyügöző érdekességgel irja le. A könyv ára 4·50 P.

6. A tanonc- és szakiskolák számára szertartástant irt *Tower Vilmos „Krisztus Közelsége"* címen a tőle megszokott gyakorlatiassággal. A Szent István Társulatnál jelent meg.

7. A Szentföld Magyarországi Biztosi Hivatala a P. Kaizer Nándor szerkesztésében megjelenő *„Szt. Kereszt Tárogatója"* és *„Posaune des hl. Kreuzes"* c. időszaki folyóiratokat havonkint jelenteti meg és előfizetési árát 1 P-re mérsékelte, amiből tömeges előfizetés esetén 20%-ot a templompénztáraknak enged át. A vállalkozást tiszt. papjaim figyelmébe ajánlom.

Datum Quinque-Ecclesiis, die 24. Decembris, a. 1931.

† **Franciscus** m. p.
episcopus.

Dunántúl Pécsi Egyetemi Nyomda Rt.

XI. PIUS PÁPA APOSTOLI KÖRLEVELE

TISZTELENDŐ TESTVÉREIHEZ: AZ APOSTOLI SZENTSZÉKKEL BÉKÉBEN ÉS KÖZÖSSÉGBEN ÉLŐ PATRIARKÁKHOZ, PRIMÁSOKHOZ, ÉRSEKEKHEZ, PÜSPÖKÖKHÖZ ÉS EGYÉB RENDES JOGHATÓSÁGÚ FŐPAPOKHOZ, VALAMINT AZ EGÉSZ FÖLDKEREKSÉG ÖSSZES KATHOLIKUS HIVEIHEZ

A TÁRSADALMI REND MEGÚJITÁSÁRÓL ÉS AZ EVANGÉLIUMI TÖRVÉNYHEZ ALKALMAZÁSÁRÓL

XIII. LEÓ PÁPA RERUM NOVARUM KEZDETŰ KÖRLEVELE MEGJELENÉSÉNEK NEGYVENEDIK ÉVFORDULÓJA ALKALMÁBÓL

Tisztelendő Testvérek!
Kedves Fiaink!
Üdvöt és apostoli áldást!

XIII. Leó pápa nagyszabású körlevelének, a Rerum novarumnak negyvenedik évfordulóján az egész katholikus világ mélységes hálát érez és méltó emlékünnepségekre készül.

A lelkipásztori éberségről tanuskodó fontos okmánynak útját egyengette Elődünk már egyéb körleveleivel: így az emberi társadalom szegletkövéről — a családról és a házasság szentségéről (*Arcanum*, 1880 febr. 10.), az államhatalom eredetéről (*Diuturnum*, 1881 jún. 29.), annak helyes viszonyáról az egyházhoz (*Immortale Dei*, 1885 nov. 1.), a keresztény polgárok legfőbb kötelességeiről (*Sapientiae christianae*, 1890 jan. 10.), azután a szocialisták elmélete ellen (*Quod apostolici muneris*, 1878 dec. 28.), az emberi szabadság hamis értelmezése ellen (*Libertas*, 1888 jún. 20.) írt és más efajta körleveleivel, amelyek XIII. Leó pápának gondolatvilágát bőségesen kifejezték.

A *Rerum novarum* körlevélnek a többiek fölött mégis az a kiváló jelentősége, hogy az emberi nemnek a kezébe adta a biztos vezérelveket az emberi társadalom nagy életkérdésének, az úgynevezett *szociális kérdésnek* megoldásához akkor, amikor az a leginkább időszerű és szükséges volt.

A korviszonyok, amelyekből a Rerum novarum fakadt.

A tizenkilencedik század vége felé az új gazdasági rendszer és a gyáripar rohamos fejlődése olyan helyzetet teremtettek majdnem az egész világon, hogy az emberiség két osztályra oszlott. Az egyik — a kevésszámú — úgyszólván minden előnyt élvezett, amit a modern találmányok bőségesen nyujtottak; míg a másik — a munkások beláthatatlan tömegeit magában foglaló osztály szörnyű nyomorúságban tengődött s hasztalan igyekezett az őt fojtogató szegénységből szabadulni. Ezt a helyzetet természetesen igen könnyen viselték azok, akik gazdagságban duskálkodtak, s az állapotot a gazdasági törvények szükségszerű következményének magyarázták. Ugyanezért a szegényekről való gondoskodást egyedül a szeretet föladataként akarták fölfogni, mintha bizony a szeretet kötelessége volna elpalástolni az igazság megsértését, amit a törvényhozás nemcsak eltűrt, hanem szentesített is. Viszont a kemény sorsban gyötrődő munkások elégedetlenkedtek és nem akarták a nehéz jármot tovább viselni. Egyesek hamis tanok bujtogatására hallgatva az emberi társadalom gyökeres fölforgatására törekedtek. Mások — akiket a keresztény igazságok a fölforgató törekvésektől visszatartottak — megállottak annál a követelésnél, hogy a szociális téren alapos és gyors reformokra van szükség. Ugyanígy gondolkozott sok katholikus pap és világi, akiket a csodálatos keresztény szeretet már régóta a proletárok méltatlan sorsának enyhítésére ösztönzött, s akik nem tudták elhinni, hogy a földi javaknak ilyen szörnyen aránytalan és igazságtalan elosztása a végtelenül bölcs Teremtő terveivel egyezhetik. S ezek a szomorú társadalmi bajra őszintén keresték a hathatós orvosságot és a még rosszabb

veszedelmek ellen a védelmet. De törékeny az emberi elme még a legjobb szándékúaknál is. Egyrészről elutasították őket, mint veszedelmes újítókat, másrészről akadályokra bukkantak még a barátaiknál is, akik más nézeteket vallottak. Szétágazó vélemények közt tanácstalanul ingadoztak.

A nagy szellemi csatában, midőn minden oldalon s nem is mindig békésen forrt a vita, mint máskor is, mindenkinek figyelme Szent Péter széke felé irányult, a teljes igazság szent letéteményese felé, ahonnan az egész világra áradnak az üdvösség igéi ; s Krisztus földi helytartójának lábaihoz szokatlan tömegekben zarándokoltak a társadalomtudósok, a munkaadók és a munkások és egyértelműen könyörögtek, hogy a biztos utat végre megmutassa nekik. Sokáig elmélkedett a bölcs pápa az Isten színe előtt, meghallgatta a tapasztaltak tanácsát, a kérdést minden oldaláról alaposan megfontolta s végül «*apostoli tisztének sürgető parancsára*» (Rerum novarum, 1891. máj. 15. sz. 1.) «*hogy hallgatással kötelességet ne mulasszon*» (u. o. n. 13.) szólott Krisztus egész egyházához, az egész emberiséghez a reá bízott tanítói hivatalnál fogva.

Megszólalt tehát 1891 május 15-én a sokáig várva-várt hang s a tárgy nehézségeitől meg nem rettenve, az öregségtől meg nem gyöngülve, hatalmas erővel új utakra terelte az emberiséget a szociális kérdésben.

Alapvető pontok a Rerum novarumban.

Tisztelendő Testvérek és Kedves Fiaink, jól ismeritek a csodálatos tanítást, amely a Rerum novarum körlevelet örök időkre emlékezetessé teszi. Benne a legjobb pásztor az emberiség nagyrészét siratja, mert méltánytalanul szomorú és nyomorult viszonyok közt tengődik, s a munkások ügyét, akiket a mi korunk a munkaadók embertelenségének és korlátlan nyereségvágyának védtelenül kiszolgáltatott (Rerum novarum, num. 2.), nagylelkűen maga veszi pártfogásába s nem kér segítséget sem a liberalizmustól, sem a szocializmustól, amelyek közül az első a szociális kérdés helyes megoldására teljesen képtelennek bizonyult, a másik pedig olyan orvoslást kínál, amely magánál a bajnál rosszabb s az emberi társadalmat még szörnyűbb veszedelmekbe döntené.

A pápa a saját jogterületén mozog s meg van győződve, hogy a vallás megőrzése és azoknak a kérdéseknek eldöntése, amelyek a vallással szoros kapcsolatban vannak, az ő illetékességéhez tartozik, s mivel itt olyan kérdésről van szó, *amelyből a vallás és az egyház segítsége nélkül nincs kiút* (R. N. n. 13.), tisztán a természetes ész világánál fölismert és a kinyilatkoztatás tárházából merített változhatatlan igazságokra támaszkodva biztosan s *mint aki hatalommal bír* (Máté 7, 29.), megjelöli és kinyilvánítja a jogokat és kötelességeket, amelyek a gazdagok és szegények, a tőkések és munkások viszonyát szabályozzák, valamint azt, hogy az egyháznak, az államoknak és az érdekelteknek mi a szerepük a szociális kérdés megoldásában.

Nem hiába hangzott el az apostoli szó. Álmélkodva hallgatták s a legnagyobb lelkesedéssel fogadták nemcsak az egyház engedelmes fiai, hanem sokan az igazságtól és a hit egységétől távolállók is s mindnyájan, akik a szociális és nemzetgazdasági kérdésekkel akár mint tudósok, akár mint törvényhozók foglalkoztak.

De a legbensőbb örömmel a keresztény munkások fogadták a körlevelet, akik a legfőbb földi Tekintély részéről érezték a pártfogást és a védelmet, s mindazok a nemes férfiak, akik a munkások sorsának javításán már régóta fáradozva, addig alig tapasztaltak egyebet, mint sokak részéről hideg közönyösséget, gyülölködő gyanusításokat, sőt nyilt ellenségeskedést. Nagyon is érthető, hogy ezek az apostoli körlevelet akkora tiszteletben tartották, hogy különböző helyeken évenként megünnepelték annak emlékét hangos hálanyilatkozatok közt.

Az általános elégültség mellett még sem hiányoztak, akik megzavarodtak. XIII. Leó nemes és magasztos tanítása újszerűen hangzott a világias füleknek, egyes katholikusok is gyanakvólag fogadták, sőt megbotránkoztak rajta. Mert bizony a liberalizmus bálványait bátran támadta és ledöntötte, megrögzött előítéleteket semmibe se vett, korát minden várakozás ellenére megelőzte úgy, hogy a késedelmes szívűek ezt az új társadalombölcseletet lenézték s az aggodalmaskodók a kellő magaslatra fölemelkedni nem mertek. Voltak, akik az új fényt megcsodálták ugyan, de azt utólérhetetlen eszménynek tartották, amelyet megkívánni ugyan lehet, de elérni nem.

A jelen körlevél célkitűzése.

Tisztelendő Testvérek és Kedves Fiaink! Amidőn a Rerum novarum negyvenedik évfordulóját az egész világ, különösen pedig a mindenfelől az örök városba zarándokló katholikus munkások égő lelkesedéssel ünnepelik, az alkalmat fölhasználjuk, hogy az egyházra és következőleg az emberi nemre kiáradott előnyöket elsoroljuk, a nagy Tanítómesternek tanítását a társadalmi és gazdasági kérdésről bizonyos ellenvetésekkel szemben oltalmazzuk s egyes fejezeteiben alaposabban kifejtsük, végül a mai gazdasági helyzet és a szocializmus vizsgálata után a mostani társadalmi bonyodalom gyökerét fölkutassuk s az üdvösséges megújulás útját, tudniillik az erkölcsök keresztény reformját megmutassuk. Tárgyalandó anyagunk három fejezetre oszlik, amelyeknek kifejtése a jelen körlevélnek a tartalma.

I. A RERUM NOVARUMBÓL FOLYÓ ELŐNYÖK.

Azzal kezdjük, amit már a legelején akartunk mondani: lelki ösztönzésnek engedünk, midőn szent Ambrus intelmét követve: «Nincs nagyobb kötelesség a hálaadásnál» (S. Ambros: De excessu fratris sui Satyri, lib. I. 44.), forró hálát adunk a jó Istennek mindazért a számtalan jóért, ami Leó körlevele nyomán az egyház és az emberi társadalom számára fakadt. Ha az összes jó következményeket fölsorolni akarnók, akkor az utolsó negyven év szociális fejlődésének egész történetét kellene felölelnünk. Röviden három pontban jelezzük az eredményeket — a három közreműködő tényező szerint csoportosítva — amelyeknek segítségével kereste a Mi Elődünk a megoldást.

1. Az egyház munkája.

Leó világosan kifejtette, mit kell az egyháztól várni: «Az egyház az evangéliumból merített tanaival a harcot vagy megszüntetheti, vagy legalább annak keserűségét enyhítheti; egyeseknek nemcsak az elméjét kiművelni, hanem törvényeivel életüket és erkölcseiket is szabályozni törekszik és a szegények helyzetét sok hasznos intézménnyel javítja». (R. N. n. 13.)

A tanítás.

Az egyház nem zárta el keblében tétlenül az üdvösséges tannak gyógyító forrásait, hanem azokból bőségesen merített, hogy a közbékét szolgálja. Amit a Rerum novarum a szociális és gazdasági kérdésekről előadott, azt maga XIII. Leó és utódai alkalomadtán ismételten magyarázták, hangsúlyozták és a szükségletek szerint alkalmazták. Mindenkor igaz atyai szeretetet és lelkipásztori bátorságot tanusítottak a szegények és a gyöngék védelmezésében. Elég legyen néhány megnyilatkozásukat fölemlíteni: XIII. Leó *Praeclare* körlevele 1894 jún. 20.; XIII. Leó *Graves de communi* körlevele 1901 jan. 18.; X. Pius motu propriója *de Actione populari Christiana* 1903 dec. 8.; XV. Benedek *Ad Beatissimi* körlevele 1914 nov. 1.; XI. Pius *Ubi arcano* 1922 dec. 23. és *Rite expiatis* 1926 ápr. 30. körlevelei. Hasonlóképpen jártak el az egyház püspökei, akik ugyanazt a tanítást állandóan magyarázták, bővebben kifejtették és a különböző országok viszonyaira az Apostoli Szentszék szándéka és útmutatásai szerint alkalmazni igyekeztek. (Lásd Hiérarchie Catholique et le Problème Social depuis l'Encyclique Rerum Novarum 1891—1931. XV—335. old. Kiadta az «Union internationale d'Études Sociales fondée à Malines, en 1920, sous la présidence du Card. Mercier». Paris, éditions «Spes» 1931.)

Nem csoda, hogy az egyház vezetése és irányítása mellett sok egyházi és világi tudós kiváló szorgalommal fejlesztette a társadalomtudományt és a gazdaságtant, figyelemmel a mi korunk viszonyaira. Az a törekvés vezette őket, hogy az egyház örök és változhatatlan tanát az újabb szükségletekre alkalmazzák.

Igy a Leó-féle körlevél útmutatása és sugalmazása alatt kialakult a valódi katholikus társadalomtudomány. Válogatott tudósok fejlesztik és bővítik naponként fáradhatatlan szorgalommal. Ezeket az egyház munkatársainak neveztük. S ők az igazságot nem a tudományosság homályában rejtegetik, hanem a napvilágra hozzák, mint a katholikus egyetemeken, főiskolákon és papnöveldékben rendszeresített igen hasznos szociális iskolák; a gyakran és örvendetes eredményekkel rendezett szociális gyűlések vagy hetek, a társadalomtudományos körök; végül a mindenfelé megjelent korszerű és józan szociális kiadványok bizonyítják.

Sőt ezzel még nem is merítettük ki a Leó-féle körlevélből származó hasznot. Mert a Rerum novarum tanítása lassanként azokhoz is utat talált, akik az egyház egységén kívül állnak s az egyház hatalmát el nem ismerik. A katholikus elvek a szociális kérdésről észrevétlenül az egész emberiség közkincsévé váltak s a boldogemlékű Elődünk által oly magasztosan meghirdetett örök igazságokkal legnagyobb örömünkre már a nemkatholikus sajtóban és könyvekben, sőt a törvényhozó kamarákban és a bíróságoknál is találkozunk, mint gyakran alkalmazott és elfogadott tételekkel.

Többet mondunk. A borzalmas világháború után a nagyobb nemzetek képviselői a békét gyökeres szociális reformokkal akarták megalapozni s a munkások helyzetének a jog és méltányosság szerint való rendezése céljából több határozatot hoztak, amelyek közül sok oly föltűnően egyezik a Leó-féle elvekkel és intelmekkel, mintha tudatosan azokból merítették volna. A Rerum novarum valóban korszakos okmány. Jogosan alkalmazhatjuk rá Izaiás próféta szavát: «Zászlót emel föl a nemzetek között». (Iz. 11, 12.)

A tannak átültetése a gyakorlatba.

Mialatt a tudományos munka nyomán a Leó-féle igazságok az emberek elméjébe hatoltak, a gyakorlati megvalósításra is sor került. Tevékeny jóindulattal leginkább arra irányult a gondos munka, hogy az emberiségnek az az osztálya fölemelkedjék, amely a legújabb gazdasági fejlődés folyamán számban ugyan nagyon megnövekedett, de a társadalomban méltó helyét és rangsorolását el nem nyerte s azért kellő megbecsüléshez és értékeléshez nem jutott, tudniillik a munkások osztálya. A lelkipásztori munkával terhelt világi és szerzetespapság fáradhatatlan szorgalommal fogott a munkások megneveléséhez, még pedig kiváló lelki haszonnal. A munkásoknak keresztény szellemmel átitatását célzó ernyedetlen tevékenység azzal az eredménnyel is járt, hogy a munkások saját értékük öntudatára ébredtek, világosan fölismerték jogaikat és kötelességeiket, a törvényes boldogulás módjait s így másoknak alkalmas vezetői lettek.

Azután már a magasabb életszint hatásosabb biztosítása következett. Nemcsak a jóléti és jótékonysági intézmények szaporodtak a pápa buzdítása nyomán. Hanem napról-napra új és népes egyesületek keletkeztek az egyház tanácsára és többnyire papok kezdeményezésére, amelyekben munkások, iparosok, földmívesek és mindennemű alkalmazottak kölcsönös megsegítésre szövetkeztek.

2. Az államhatalom tevékenysége.

Ami az államot illeti, a pápa merészen túlteszi magát azokon a korlátokon, amelyeket a liberalizmus az államnak szabott, s bátran tanítja, hogy az állam nemcsak jogállam és a törvényes rendnek őre, hanem minden eszközzel oda kell törekednie, hogy oly törvényeket és intézményeket teremtsen, amelyek nyomában a köz- és magánjólét fölvirágozzék. (R. N. n. 26.) Egyes polgároknak és a családoknak biztosítani kell ugyan a cselekvési szabadságot, de mindig a közjó és mások jogának sérelme nélkül. Az államhatalom kötelessége az egész nemzetet és annak egyes tagjait megvédelmezni. De a jogvédelem gyakorlásánál különös figyelemmel kell lennie a gyöngékre és szegényekre. «A gazdagok amúgyis körül vannak véve saját védőbástyáikkal s így kevésbbé szorulnak rá az állami oltalomra; míg a szegények, kik semmi eszközzel sem rendelkeznek érdekeik védelmére, egyedül az államra támaszkodhatnak.» (R. N. n. 29.)

Nem tagadjuk ugyan, hogy egyes államkormányok már a Leó-féle körlevél előtt is segítettek a munkások sürgősebb szükségletein és orvosolták a kegyetlenebb igazságtalanságokat. Azonban az államférfiak általában csak akkor ébredtek hivatásuk teljes öntudatára és akkor kezdtek átfogóbb szociálpolitikába, miután szent Péter székéről az apostoli szó utat talált az egész világba.

A Rerum novarum hatásaként a liberalizmus elvei összeomlottak, amelyek az államhatalom hatásos beavatkozását oly régóta megakadályozták. Maguk a népek erélyes és hathatós szociálpolitikát sürgettek. Kiváló katholikus férfiak föllelkesültek és kormányaiknak ezen a működési téren fölajánlották szolgálataikat és gyakran ők voltak az országgyűléseken ennek az új politikának leglelkesebb szószólói. Sőt nem ritkán a Leó-féle gondolatoktól áthatott papok voltak az ilyen újonnan alkotott törvényeknek előterjesztői az országgyűléseken, valamint később azok végrehajtásának legerélyesebb sürgetői.

Ennek a következetes és fáradhatatlan munkának eredményeként a jognak egészen új ága fejlődött ki, amely a korábbi nemzedék előtt még teljesen ismeretlen volt s amely a munkásoknak a keresztény emberi méltóságból folyó szent jogait erélyesen védi: lelkét, egészségét, erőit, családját, otthonát, a munkahelyet, a munkabért, a munka veszélyeit s minden a munkás helyzetével összefüggő körülményt törvényes védelem alá helyez, különös tekintettel a nőkre és a gyermekekre. Ha ezek a jogszabályok mindenütt nem is hajszálra egyeznek a Leó-féle intelmekkel, mégis sokban emlékeztetnek a Rerum novarumra, amelynek leginkább lehet köszönni, hogy a munkások helyzete azóta jobbra fordult.

3. Az érdekeltek önsegélye.

Végül a bölcs pápa azt fejtegeti, hogy a munkaadók és a munkások is sokat tehetnek oly intézmények által, amelyek a szegényeket kellő segélyben részesítik s a két osztályt egymáshoz közelebb hozzák. (R. N. n. 36.) Ilyen intézmények közt az első helyre teszi az *egyesületeket*, amelyek vagy kizárólag a munkásokból, vagy a munkaadókból és a munkásokból alakulnak. Kimerítően foglalkozik ezek magyarázatával és ajánlásával. Éles elmével megvilágítja természetüket, föladatukat, hasznukat, jogaikat és kötelességeiket, szervezetüket.

A körlevélnek ez a része volt különösen korszerű. Abban az időben a legtöbb országban a kormányférfiak még teljesen a liberalizmus hívei voltak, a munkásegyesületeket rossz szemmel nézték, sőt nyiltan üldözték. Míg ugyanakkor más néposztályok hasonló egyesületei akadályokba nem ütköztek s könnyen megkapták az állam jogvédelmét, addig kiáltó igazságtalansággal éppen azoknak tagadták meg az egyesülés természetes jogát, akiknek a legnagyobb szükségük volt rá, hogy vele a hatalmasabbak nyomása ellen védekezhessenek. Még a katholikusok közt is akadtak, akik a munkások első kísérleteit az egyesülésre barátságtalanul nézték, mert bennük holmi szocialista és forradalmi szellemet sejtettek.

A munkásszervezetek.

Éppen azért olyan kivételesen nagyjelentőségűek azok az alapelvek, amelyeket Leó legfőbb tanítói tekintélyével meghirdetett, mert meg tudták törni az említett ellenállást és eloszlatni az aggodalmakat; valamint azért is, mert a keresztény munkásokat a különböző szakmák szrinte az egyesülésre buzdították és az egyesülés miként jét is megmagyarázták. Igy számtalan munkást megőriztek a jószellemben, akiket pedig a szocialista szervezetek — magukat a nincstelenek és elnyomottak egyedül hatásos védőbástyáiként fitogtatva — erősen csábítottak.

Különösen szerencsés a körlevélnek az az utasítása: «Úgy kell szervezni és vezetni a munkásegyesületeket, hogy a legjobban és a legtökéletesebben szolgálják a munkások érdekeit, vagyis az egyes munkások testi, lelki és gazdasági boldogulását». Továbbá «világos, hogy elsősorban vallás-erkölcsi tökéletesedésre kell tekintettel lenni s a társulatokat főképpen ez alapon szervezni», mert «ha a társadalmi törvényeket a hit szilárd alapjára építjük, akkor mód nyílik a társadalom tagjainak viszonyait helyesen elrendezni, a békés egyetértést és a boldogulást biztosítani». (R. N. n. 42, 43.)

Ilyen munkásegyesülések létesítésén dícséretes buzgósággal fáradoztak papok és világiak, akik XIII. Leó szándékait hiánytalanul megvalósítani igyekeztek. S a megalakult egyesülések valóban keresztény munkásokat képeztek, akik kiváló szaktudásukat összeegyeztették a vallás parancsaival; anyagi érdekeiket és jogaikat hatásosan és erélyesen megvédték, de amellett az igazságosság követelményeit figyelembe vették s a többi osztályokkal a társadalmi élet keresztény szellemben való megújítására őszintén közreműködtek.

Azonban XIII. Leó gondolatait és tanácsait a különféle országok sajátos viszonyai szerint különféle utakon igyekeztek érvényesíteni. Egyes helyeken a pápa által megjelölt összes célokat egy és ugyanaz a szervezet vállalta, másutt a helyi viszonyok hatása vagy kényszere alatt fölosztották a munkát s külön szervezetek alakultak a munkásérdekek védelmére a munkapiacon, mások a gazdasági önsegélyezés föladatát vállalták, ismét mások a vallás-erkölcsi nevelés és a vele összefüggő célok területén mozogtak.

Az utóbbi utat ott választották, ahol az országos törvények, sajátos gazdasági tényezők, a mai társadalomban sajnosan tapasztalható s fölötte káros véleménykülönbségek és széthuzások, vagy

a fölforgató elemek támadásával szemben az egységes erővel védekezés szükségessége tisztán katholikus munkásszakszervezetek alapítását megakadályozzák. Ilyen körülmények között a katholikus munkások kénytelenek a semleges szakszervezetekhez csatlakozni, amit természetesen akkor tehetnek, ha a vegyes szervezet a jog és az igazságosság elveit vallja és katholikus tagjainak teljes lelkiismereti szabadságot biztosít és nekik az egyház utasításainak követését megengedi. A püspökök illetékesek a katholikusoknak csatlakozását ilyen egyesületekhez megengedni, ha a viszonyok mérlegelése alapján a vegyes egyesülések szükségességét és vallási szempontból veszélytelenségét fölismerik. Természetesen szem előtt kell tartaniok azokat az alapelveket és biztosítékokat, amelyeket szentemlékű Elődünk, X. Pius pápa megállapított. (Singulari quadam körlevél, 1912 szept. 24.) Egyik legelső és legfontosabb előföltétel, hogy az ilyen szakszervezetek mellett katholikus munkásegyesületek létesüljenek, amelyek tagjaikat kellő vallás-erkölcsi szellemmel eltöltik és arra képesítik, hogy a gazdasági szervezetbe belevigyék a jó szellemet, amely annak egész tevékenységét irányítja. Igy az egyesületek jótékony hatása a tagokon túl is érvényesülni fog.

Hála a Leó-féle körlevélnek a nyomában alakult munkásszervezetek, ha számban még fölül is mulják őket a szocialista és kommunista szervezetek, mindenfelé fölvirágoztak és már akkora taglétszámot értek el, hogy úgy az egyes államokon belül, mint nemzetközi viszonylatban is érvényesíthetik befolyásukat a katholikus munkások jogos és méltányos igényei, valamint a keresztény társadalomtudomány egészséges elveinek megvalósítása érdekében.

Más osztályok egyesülései.

XIII. Leó az egyesülési jogot mint természetjogot olyan világosan megalapozta és olyan hatásosan megvédelmezte, hogy a munkásokon kívül más társadalmi osztályok egyesületeinek kiépítésére is alkalmat adott. A körlevelének nem kis része van benne, hogy a földmívesek és a középosztályúak közt is virágzásnak indultak és folyton szaporodnak a hasznos egyesületek és különféle szövetkezetek, amelyekben a gazdasági érdekek mellett a lelki műveltséget is ápolják.

A munkaadók szövetségei.

Ha Elődünknek az a vágya, hogy a munkaadók és a vállalkozók közt is létesüljenek szövetségek, kevésbbé teljesült, mert ilyenek — fájdalom — alig vannak, úgy azt nem annyira a jószándék hiányának, mint inkább a sajátos tárgyi nehézségeknek kell tulajdonítani, amelyeket ismerünk és kellően méltányolunk. Mégis reméljük, hogy az akadályok a jövőben legyőzhetők lesznek. Addig is nagy örömmel üdvözöljük e téren a sokat igérő és szerencsés kezdeményezéseket, amelyektől még bőséges áldást várunk. (Epist. S. Congr. Concilii ad Episcopum Insulensem, 5. Junii 1929.)

A Rerum novarum a társadalmi rend aranybullája.

A Leó-féle körlevél áldásos gyümölcsei, amelyeket Mi — Tisztelendő Testvérek és Kedves Fiaink — bizony csak futólagosan érinthettünk, világosan bizonyítják, hogy az emberi társadalomnak ebben a halhatatlan okmányban festett képe, bár igen szép, de nem ábrándkép. Ellenkezőleg: a Mi Elődünk az evangélium élő és folyton éltető forrásából olyan tantételeket merített, amelyek az emberiséget tépő véres küzdelmet rögtön ugyan nem megszüntetni, de szemmelláthatóan jelentékenyen enyhíteni tudják. A negyven évvel ezelőtt bőségesen elhintett jó mag részben termékeny talajra hullt. Ezt bizonyítják az áldásos gyümölcsök, amelyeket az egyház és az egész emberiség Isten kegyelméből a maga javára fordíthatott. Túlzás nélkül mondhatjuk, hosszú időnek próbájában a Leó-féle körlevél *aranybullának* bizonyult, amelyre az egész keresztény társadalmi tevékenység mint biztos alapokmányra támaszkodhatik. Akik a körlevelet vagy annak emlékünnepségeit lenézik, azt káromolják, amit nem ismernek, vagy ha fölületesen ismerik, nem értik s ha mégis értik, akkor fölháborítóan hálátlanak.

A körlevél megjelenése óta eltelt időszak alatt kétségek merültek föl egyes részek helyes magyarázata vagy a belőlük levonható következtetések körül, ami miatt a katholikusok közt is heves vitatkozások folytak. Azután a legújabb idők szükségletei és a közben beállott nagy változások megkövetelik a Leó-féle tanításhoz való gondos alkal-

mazásukat, esetleg annak némi kiegészítését. Készségesen megragadjuk azért a kínálkozó alkalmat, hogy apostoli tisztünknél fogva, amely Minket mindenki adósává tesz (Róm. 1, 14), tehetségünk szerint megfeleljünk a kétségekre és az újabb idők követelményeinek eleget tegyünk.

II. AZ EGYHÁZ ILLETÉKESSÉGE TÁRSADALMI ÉS GAZDASÁGI KÉRDÉSEKBEN.

Mielőtt ezeknek fejtegetésébe bocsátkoznánk, előre kell bocsátanunk, amit XIII. Leó már régen világosan leszögezett, hogy jogunk és kötelességünk legfőbb apostoli tekintélyünknél fogva a társadalmi és gazdasági kérdésekben ítéletet mondani. (R. N. n. 13.) Az egyháznak ugyan nem az a föladat jutott osztályrészül, hogy az embereket ideiglenes és mulandó boldogságra vezesse, hanem az örök üdvösségre kalauzolja. Sőt «az egyház nem is tartja megengedhetőnek, hogy ok nélkül földi ügyekbe avatkozzék». (Ubi arcano körlevél, 1922 dec. 23.) De lehetetlen az egyháznak az Istentől rája ruházott hivatását megtagadni és tekintélyét nem érvényesíteni akkor, amikor nem tisztán technikai kérdésekről van szó, amelyek megítéléséhez sem alkalmas eszközei, sem küldetése nincs, hanem olyanokról, amelyek az erkölcsi törvényekkel összefüggésben állanak. Tehát úgy a társadalmi, mint a gazdasági kérdések az erkölcsi törvényekhez való viszonylatukban a Mi legfőbb bírói hatalmunk alá tartoznak, mert az Isten Ránk bízta az igazság letétének őrzését és azt a súlyos kötelességet, hogy az erkölcsi törvényt a maga teljességében hirdessük, magyarázzuk és annak megtartását minden körülmények között sürgessük.

S bár a gazdaságnak és az erkölcsnek megvan a maga külön önálló területe, mégis nagy tévedés volna a gazdasági rendet az erkölcsi rendtől úgy elválasztani, hogy a gazdaságot az erkölcstől függetlennek mondjuk. Az úgynevezett gazdasági törvények, amelyek a dolgok természetéből és a testből és lélekből álló ember lényegéből folynak, meghatározzák a célokat, amelyeket az ember a gazdasági téren vagy el nem érhet vagy elérhet; és ha igen, milyen eszközök alkalmazásával. Az emberi ész pedig ugyancsak a dolgokból, valamint az ember egyéni és társadalmi természetéből világosan fölismeri a teremtő Isten által az egész gazdasági rend számára kitűzött célt.

Azonban egyedül az erkölcsi törvény kötelez minket, hogy amint általában minden tevékenységünkben legfőbb és utolsó célunkat, úgy tevékenységünk egyes ágaiban az ezek számára a természettől vagy inkább a természet Alkotójától fölismerhetően megszabott külön célokat kövessük és ezeket helyes rendben a legfőbb célnak alárendeljük. Ha az erkölcsi törvénynek hűségesen engedelmeskedünk, akkor a gazdasági téren keresett külön célok — az egyéniek és a társadalmiak egyaránt — a célok egyetemes rendjébe önként is helyesen beilleszkednek s mi rajtuk keresztül mint lépcsőkön fölemelkedünk és elérjük minden dolgok végső célját, az Istent, aki önmagának és nekünk a legfőbb és végtelen Jó.

1. A tulajdonjog.

Áttérve a részletekre, először a tulajdonjogról tárgyalunk. Emlékeztek — Tisztelendő Testvérek és Kedves Fiaink — hogy boldogemlékű Elődünk a tulajdonjogot erélyesen védelmezte az akkori szocialisták tanításával szemben és bebizonyította, hogy a magántulajdon eltörlése a munkásoknak is nem a javára, hanem végső veszedelmére volna. Mivel ezért a pápát és az egyházat magát megrágalmazzák, mintha a gazdagok pártját fogta volna és most is azt tenné, ami a legnagyobb igazságtalanság; s mivel a katholikusok is vitatkoznak Leó ezen tanításának helyes és hiteles értelméről: indokoltnak tartjuk, hogy a pápa tanítását, azaz a katholikus tant a rágalmakkal szemben védelmünkbe vegyük és a hamis magyarázatokkal szemben megvilágítsuk.

A magántulajdon egyéni és társadalmi jellege.

Először is kétségtelen tény, hogy sem Leó, sem az egyház útmutatása és irányítása alatt működő hittudósok soha nem tagadták vagy kétségbe nem vonták a magántulajdonnak kettős jellegét, tudniillik az egyéni és társadalmi vonatkozását, a magánjólét és a közjó felé irányuló két oldalát. Ellenkezőleg egyértelműleg tanítják, hogy a természet — azaz a Teremtő — azért adta az embernek a magántulajdonjogot, hogy egyrészt önmagáról és családjáról gondoskodhassék, másrészt a Teremtő által az egész emberiségnek szánt földi

javak éppen a magántulajdonjog intézményének segítségével a céljuknak megfeleljenek, mert mindkét cél csak szilárd és biztos rend mellett érhető el.

Két veszedelmes egyoldalúságot kell itt gondosan elkerülni. A magántulajdonjog szociális és közjellegének tagadása és legyöngítése *individualizmushoz* vagy legalább ennek közelébe vezet, míg a magán és egyéni jellegének félreismerése vagy kiüresítése a *kollektivizmushoz* vezet, vagy annak álláspontját súrolja. Ha nem óvakodunk, úgy meredek lejtőn abba az erkölcsi, jogi és szociális modernizmusba sülyedünk, amelyet már a pápai székfoglalásunk alkalmával kiadott körlevelünkben elítéltünk. (Ubi arcano, 1922 dec. 23.) Jól jegyezzék meg ezt különösen azok a forradalmi szellemek, akik nem szégyenlik az egyház szemére vetni, hogy theológusainak tanításába a magántulajdonjog pogány fogalmának becsempészését eltűrte, amelynek helyébe másikat kell tenni, amelyet megdöbbentő tudatlansággal kereszténynek mernek mondani.

A magántulajdon kötelességei.

Hogy a magántulajdonról és annak kötelességeiről folyó lázas vitatkozásokat bizonyos határok közé szorítsuk, először is alapvető igazságként leszögezzük XIII. Leó tételét : a magántulajdonjog és annak használata két különböző dolog. (R. N. n. 19.) A tulajdonnak tiszteletben tartása, a saját jogának korlátai közt megmaradás és a más jogának meg nem sértése a kölcsönös igazságosság követelménye. Viszont a magántulajdonosoknak az a kötelessége, hogy javaikkal erkölcsösen éljenek, már nem az igazságosság, hanem más erényeknek folyománya, amelyekből folyó erkölcsi kötelességek jogi úton ki nem kényszeríthetők. (R. N. n. 19.)

Helytelen azért az az állítás, hogy a magántulajdonjognak és az erkölcsileg jól rendezett használatnak ugyanazok a korlátai, s még inkább ellenkezik az igazsággal az a tan, hogy a visszaélés vagy a nem használás folytán megszünik, vagy elvész a tulajdonjog.

Igen hasznos és érdemes munkát végeznek mindazok, akik a békét és egyetértést kellőleg szem előtt tartva és az egyház hagyományos tanítását a maga teljességében követve a tulajdonjog belső természetét és azokat a határokat kutatják, amelyeket az emberek társadalmi élete úgy a magántulajdonjognak, valamint a magántulajdon használatának, vagyis a jog gyakorlásának szab. De hamis úton haladnak és tévednek azok, akik a magántulajdonjog egyéni vonatkozását annyira kiüresíteni iparkodnak, hogy azt valójában tönkreteszik.

Az államhatalom joga.

Már a magántulajdonjog kettős jellegéből — egyéni és társadalmi vonatkozásából — világosan következik, hogy a magántulajdon használatánál nemcsak az egyéni érdeket, hanem a közjót is tekintetbe kell venni. Az idevágó kötelességeket a jelentkező szükségletek szerint közelebbről körülírni az államnak a joga, amennyiben azokat a természetjog már eléggé világosan meg nem határozza. Az állam tehát — mindig a természetjog és az isteni jog keretein belül — a közjó valóságos követelményei alapján pontosabban és részletesebben előírhatja, mi szabad a tulajdonosoknak a tulajdon használatában és mi tilos. Sőt — amint XIII. Leó találóan mondja — az Isten az emberi okosságra és az államokra bízta a magántulajdon körülírását. (R. N. n. 7.) Amint ugyanis a társadalmi élet egyéb alaptényezői, úgy a magántulajdon sem föltétlenül változatlan. Igy tanítja a történelem. Mi magunk is kifejeztük ezt már a következő szavakkal : «Milyen különböző alakot mutatott a tulajdon, kezdve az ókori formájától a vad népeknél, amelyeknek elszórt tanui még napjainkban is élnek, egészen a patriarkális időkig s azután fokról-fokra tovább a zsarnokság (ezt a szót a maga klasszikus értelmében használjuk) idejének sokféle alakjáig ; azután a hűbériség intézményén át a monarchikus alkotmányok különféle változatai, végül a legújabb idők folyton módosuló alkotmányformái idején». (Szózatunk az olasz Actio Catholica képviselőihez 1926 május 16.) Az állam természetesen nem élhet önkényüleg ezzel a jogával. A természetes magántulajdonjognak és öröklési jognak mindig sértetlenül fenn kell maradnia, mert az államnak nincs joga azt elvenni. «Hiszen az ember előbb volt, mint az állam.» (R. N. n. 6.) «A család is fogalmilag és tényleg megelőzi az államot.» (R. N. n. 10.) Ugyanazért Leó hangsúlyozta, hogy az államnak nem szabad túlméretezett adókkal a magánosok tulajdonát tönkretenni. «A magántulajdonjogot nem az ál-

lami, hanem a természetjog adja az egyeseknek. Tehát az államhatalom nem törölheti azt el, hanem csak szabályozhatja és a közjó érdekeivel összeegyeztetheti.» (R. N. n. 35.) Mikor az államhatalom a magántulajdont a közjó követelményeihez alkalmazza, a tulajdonosokkal szemben nem ellenséges, hanem barátságos szolgálatot végez, mert ilyen módon megakadályozza, hogy az isteni Gondviselés által az emberi élet megkönnyítése céljából alapított magántulajdon jogintézménye tűrhetetlen állapotokat ne teremtsen s így önmaga sírját meg ne ássa. Ez nem a magántulajdon eltörlése, hanem oltalmazása, nem a tulajdonjog meghiúsítása, hanem megszilárdítása.

A jövedelmek hovafordításának kötelessége.

A szabad jövedelmek, azaz a méltó és tisztes életfenntartáshoz nem szükséges jövedelmek elköltése sem korlátlanul az egyénnek a szabadakaratától függ. Úgy a Szentírás mint az egyházatyák szüntelenül hangsúlyozzák a gazdagok kötelességét, hogy alamizsnálkodjanak, a jótékonyságot és a bőkezűséget gyakorolják. Nagy jövedelmeknek munka- és kereseti alkalmak teremtése végett vállalatokba befektetése az angyali doktor nyomán levezetett következtetésünk szerint a jótékonyság erényének igen kitűnő és korszerű gyakorlása, föltéve, hogy a befektetés valóságos értékek termelésére irányul. (V. ö. S. Thom. Summ. Theol. II—II. q. 134.)

A tulajdon szerzésének jogcímei.

A magántulajdon őseredeti szerzési jogcíme — amint minden idők hagyománya és Elődünk tanítása igazolja — az uratlan vagyon elfoglalása és a munka. Minden ellenkező állítással szemben is tény, hogy a lefoglalásra alkalmas és uratlan tárgy elfoglalása senkinek a jogát nem sérti. A munkának annyiban van tulajdont szerző hatálya, amennyiben az ember saját nevében végzi s a munka a tárgyat átalakítja vagy értékesebbé teszi.

2. Tőke és munka.

Másternészetű az a munka, amelyet bérért idegen vagyontárgyon végeznek. Erre kiválóan ráillik, amit Leó tiszta igazságnak mond, tudniillik, hogy «a dolgozók munkájából származik az államok gazdagsága». (R. N. n. 27.) Hiszen saját szemeinkkel láthatjuk, miként nőnek ki az emberiség vagyonát alkotó nagy értékek a munkások kezeiből, amelyek vagy pusztán, vagy szerszámokkal és gépekkel termelő erejüket kifejtik. Köztudomású, hogy minden nép a szegénységből és nyomorúságból a magasabb és boldogabb sorsba összes tagjainak vállvetett munkája folytán emelkedett. Egyesek a munkát vezetik, mások végzik. De nem kevésbbé köztudomású, hogy az összes erőfeszítések hiúk és hasztalanok voltak volna, sőt még megkísérelhetők sem lettek volna, ha a mindeneket teremtő Isten az ő végtelen jóságánál fogva előbb természetes gazdagságot, természeti kincseket és erőket nem alkotott volna. Hiszen mi egyéb a munka, mint a szellemi és testi erőket a természeti kincseken vagy azok segítségével működésbe hozni és gyakorolni? Azonban a természeti törvény, amelyben Isten akarata nyilvánul, bizonyos rendet követel meg a természeti adottságoknak termelő célokra való fölhasználása terén. Ennek a rendnek előföltétele, hogy minden dolognak meglegyen a maga tulajdonosa, vagyis a magántulajdon intézménye.

Tőke és munka egymásrautaltsága.

Amikor valaki nem a saját tulajdonán dolgozik, akkor másnak a munkája másnak a vagyontárgyával társul. Egyik rész sem megy semmire a másik nélkül. Ezt az esetet tartotta szeme előtt XIII. Leó, midőn írta: «Úgy a tőke munka nélkül, mint a munka tőke nélkül fenn nem állhat». (R. N. n. 15.) Hamis volna azért akár a tőkének, akár a munkának tulajdonítani azt, amit együttesen termeltek; s tökéletesen igazságtalan, ha az eredményt az egyik fél a másik közreműködésének tagadásával egyedül magának igényeli.

A tőke igazságtalan igényei.

Bizony sokáig túlsokat vett el magának a tőke. A termelt javakat, a jövedelmet a tőke igényelte magának s a munkásnak alig hagyott eleget erőinek pótlására és helyreállítására. Valami állítólagos ellenállhatatlan gazdasági természettörvény nevében hangoztatták, hogy a tőkehalmozás csak a tőkésnél történhetik és a munkás állandóan az ő szűkös és nyomorúságos helyzetére van kárhoztatva. A gyakorlat természetesen nem egyezett mindig és mindenütt a liberalizmus elméletével,

amelyet általában Manchester-ről neveztek el, azonban tagadni nem lehet, hogy a gazdasági és szociális intézmények ilyenféle hajlamokat árultak el. Nem csoda, hogy ezt a hamis elméletet és ezeket a jogtalan követeléseket hevesen támadták, még pedig nem egyedül a munkások, akik természetes vágyakozásukat a jobb sors után megcsalva látták általuk.

A munka jogtalan követelései.

A megrövidített munkások táborába az értelmiséghez tartozók is kerültek, akik az állítólagos gazdasági természettörvénnyel szembeszegeztek egy légből kapott erkölcsi törvényt, amely szerint a termelés egész eredménye és a jövedelmek — kivéve a tőke fenntartására és fölújítására szükséges összegeket — jogosan a munkásokat illetnék. Ez a tétel tetszetősebb, mint némely szociálistáknak a követelése, hogy a termelő eszközöket államosítani vagy szocializálni kell, s éppen azért veszedelmesebb és a gyanutlanok megtévesztésére alkalmasabb. Édes méreg, amelyet sokan mohón ittak magukba, akiket a nyilt szocializmus megkeríteni nem tudott.

A két részesedő fél közt a helyes elosztás vezérelve.

Ahelyett, hogy a két fél hamis elméletekkel elzárta magának az utat az igazságos békekötéshez, meg kellett volna fontolniok Elődünknek bölcs szavait: «Bár a magánosok közt elosztva még sem szünik meg a föld mindenkinek hasznára lenni». (R. N. n. 7.) Kevéssel ezelőtt Mi is ugyanazt tanítottuk, midőn kifejtettük, hogy a természet a maga javait a magántulajdon által éppen a haszon miatt osztotta föl, amelyet a látható természet javai csak meghatározott és biztos rend útján nyujthatnak az embernek. Ezt az igazságot szüntelenül szemünk előtt kell tartani, ha az igazság útjáról letérni nem akarunk. Nem akármilyen fölosztása a vagyonnak és a gazdagságnak alkalmas az Istentől megszabott cél valamelyes vagy éppen tökéletes elérésére. Ugyanazért a gazdasági és szociális haladás nyomán folyton szaporodó vagyont az egyes emberek és osztályok közt úgy kell elosztani, hogy a Leó által említett általános haszon megóvassék, vagy más szavakkal, az egész emberi társadalom közjava kárt ne szenvedjen. A társadalmi igazságosságnak ez a törvénye tiltja, hogy egyik osztály a másikat a haszonrészesedésből kizárja. Vét a törvény ellen a gazdagok osztálya, ha vagyonának nyugodt élvezetében azt tartja a dolgok helyes rendjének, hogy neki minden, a munkásnak semmi se jusson; s vét a jogukban megsértett és szenvedélyesen izgatott szegények osztálya, midőn jogérzékében és jogának keresésében egyoldalúvá válik s mindent mint állítólag kezeinek munkáját magának igényel és kivétel nélkül minden nem munkával szerzett vagyont és jövedelmet, nem tekintve annak fontosságát és szerepét a köz javára, egyedül mint ilyent támad és eltörlendőnek mond. Nem hallgathatjuk el, hogy egyesek ebben a tárgyban helytelenül és alaptalanul idézik szent Pál mondását: «Aki nem dolgozik, ne is egyék». (II. Tessz. 3, 10.) Az apostol itt azok ellen beszél, akik nem dolgoznak, noha tudnának és tartoznának is dolgozni, s figyelmeztet, hogy az időt, valamint testi és lelki erőinket szorgosan kell kihasználnunk és nem szabad másoknak terhére esnünk, amikor magunk is tudunk magunkról gondoskodni. De nem tanítja az apostol, hogy a munka az egyedüli jogcím az élelemhez és a jövedelemhez. (V. ö. II. Tessz. 3, 8—10.)

Tehát mindenki kapja meg a maga részét a közjavakból. Oda kell hatni, hogy a teremtett javak elosztása a közjó és a szociális igazságosság kívánalmaival összhangba hozassék, mert ma a kevésszámú túlgazdag és a vagyontalanok belátathatatlan tömegei közt fennforgó ellentét megzavarta, amit minden jóérzésű ember elismer.

3. A proletárok megváltása.

A proletárok megváltása az a cél, amelyet a Mi Elődünk mint parancsoló szükségességet kitűzött. Most annál inkább kell ezt hangsúlyoznunk és sürgetnünk, mert a pápa üdvös intelmei bizony gyakran feledésbe mentek, mert vagy szándékosan agyonhallgatták, vagy keresztülvihetetleneknek tartották, pedig igenis keresztülvihetők, sőt a megvalósításuk egyenesen szükséges. És ha az a tömegnyomor, amelyet Leó még elrettentő színekben maga körül látott, ma már ugyanabban a mértékben nincs is meg, azért az ő intelmei a mi korunkra éppen úgy illenek és találnak. Kétségtelen, a munkások helyzete jobbrafordult és sok tekintetben emelkedett, különösen a műveltebb és nagyobb országokban, ahol már nem lehet általá-

ban és különbségtétel nélkül mondani, hogy a munkásság nyomorban él. Mégis mióta a modern technika és a gyáripar további nagy területekre, úgy az új településekre, mint a kelet régi kultúrállamaiba utat talált s ott megállapodott, a proletárok száma ismét hihetetlenül megszaporodott s keserves panaszuk az égbe kiált. Számukat növeli a földmunkások óriási serege, akik a legalacsonyabb életszintre szorultak és a legkisebb reményük sincs, hogy valaha is egy darabka földet a magukénak mondhassanak, tehát örökre a proletársorssal vannak eljegyezve, ha jobb belátás nem érvényesül és hatásos intézkedések nem történnek.

Bár igaz, hogy a szegénység és a proletársors nem azonos fogalmak, mégis a proletárok igen nagy tömegei a túlgazdagok csekély számával szemben megcáfolhatatlan bizonyítéka annak, hogy a földi javak a mi korunkban, az indusztrializmus korában, amikor oly bőségesen termelnek értékeket, nincsenek helyesen elosztva és nem megfelelően szolgálják a különböző osztályokat.

A proletársors megszüntetése magántulajdon juttatásával.

Azért legalább ezentúl minden erőfeszítéssel oda kell hatni, hogy a termelt javak csak méltányosan halmozódjanak a birtokosoknál, ellenben bőségesen jussanak a munkásoknak. Nem hogy ezek a munkát abbahagyják, mert az ember munkára van teremtve, mint a madár a repülésre, hanem hogy családi vagyonkát megtakaríthassanak, azt okos kezeléssel szaporítsák, így a családi terheket könnyebben és gondtalanabbul viselhessék és a lét bizonytalanságából, a valódi proletársorsból szabadulva nemcsak az élet viszontagságaival megküzdhessenek, hanem az a vigasztalódásuk is meglegyen, hogy haláluk után övéikről valahogyan gondoskodva van. Mindezt a Mi Elődünk nemcsak érintette, hanem világosan és érthetően nyilvánította s Mi a jelen körlevélben újra hangsúlyozzuk. Ha férfiasan és haladéktalanul nem vállaljuk a végrehajtást, ne áltassuk magunkat, hogy a közrend, az emberi társadalom békéje és nyugalma a fölforgató hatalmak ellen megvédhető.

4. Az igazságos bér.

A végrehajtás pedig másként nem sikerülhet, mint ha a munkás szorgalommal és takarékossággal bizonyos vagyonhoz juthat, amint Elődünk nyomain haladva már kifejtettük. S miből takaríthat meg valamit mérsékelt életmód mellett a munkás, akinek az életfenntartáshoz és életszükségletekre egyedüli keresetforrása a munka, ha nem a munkabéréből? Igy jutunk el a munkabér kérdéséhez, amelyet Leó nagyfontosságú kérdésnek nevez. (R. N. n. 34.) Az ő tanítását és utasításait a szükség szerint itt körülményesebben kifejtjük és továbbfejlesztjük.

A bérviszony önmagában nem igazságtalan.

Akik a munkabérszerződést már magában véve igazságtalannak tartják és helyébe a társadalmi szerződést követelik, nemcsak tarthatatlan álláspontot vallanak, hanem Elődünk emlékét sértik, aki körlevelében a munkabérszerződést elfogadja és annak igazságosabb rendezésével behatóan foglalkozik.

A mai társadalmi viszonyok közt mindenesetre tanácsos a munkabérszerződésnek a lehetőség szerint bizonyos közeledése a társadalmi szerződéshez. Valamelyes kezdeményezések történtek is már a munkások és a munkaadók nem csekély előnyére. Ilymódon ugyanis a munkások és a tisztviselők bizonyos fokig társbirtokosok, a kezelésben és a haszonban részesek lesznek.

A munkabér igazságos mértékét nem lehet egyetlen szempontból meghatározni, hanem sok együtthatóból kell kiszámítani, amint már Leó bölcsen megmondotta : «A munkabér méltányos megállapításához sok tényezőt kell figyelembe venni». (R. N. n. 17.) Ezzel a mondatával már eleve megítélte azoknak könnyelműségét, akik elég vakmerőek azt hinni, hogy egyetlen — még pedig egészen hamis — értékmérővel boldogulhatnak s játszva elintézik a véresen komoly kérdést.

Vastag tévedés a korunkban eléggé elterjedt elmélet, hogy a munka annyit ér és akkora bért érdemel, amennyit a termelt javak érnek s a munkásnak joga az előállított értékkel egyenlő bért követelni. Mennyire helytelen ez az elmélet, már a tőkéről és a munkáról szóló fejtegetésünkből kitetszik.

A munka egyéni és szociális jellege.

Mint a tulajdon, úgy a munka is — különösen az idegen szolgálatba szegődött bérmunka — a személyes vagy egyéni jelleg mellett szociális vonat-

kozást is mutat, amelyet nem szabad figyelmen kívül hagyni. Ha nincs élő társadalmi szervezet, ha a társadalmi jogrend védelmet nem nyujt; ha az egymásra utalt különböző foglalkozási ágak kölcsönösen nem segítik és kiegészítik egymást; ha értelmiség, tőke és munka nem dolgoznak össze, akkor az emberi munka nem lehet gyümölcsöző, tehát helyesen sem meg nem mérhető, sem méltányosan nem díjazható, amennyiben személyes jellege mellett a szociális természetét is figyelembe nem vesszük.

Három szempont.

Az emberi munkának lényegesen kettős természetéből a munkabér méréséhez és szabályozásához alkalmas és fontos következtetéseket vonhatunk.

a) *A munkás és családjának életszükséglete.*

Először is a munkás és családja életfenntartásához elégséges munkabér illeti meg a munkást. (V. ö. Casti connubii körlevél, 1930 dec. 31.) Bizonyára a család egyéb tagjainak is kötelességük erejükhöz mérten a közös háztartás szükségleteihez hozzájárulni, amint földmíves-, kisebb iparos- és kereskedőcsaládokban látjuk. De a nőket és gyermekeket koruk és erejük mértékén túl nem szabad megterhelni. A családanyák leginkább otthon foglalkozzanak és a házi dolgokat végezzék. Szégyenletes és mindenáron kiirtandó visszaélés az, hogy családanyák a családapa elégtelen munkabére miatt a házi teendők és különösen a gyermeknevelés elhanyagolásával bérmunkába menni kényszerülnek. Tehát mindenképpen azon kell lenni, hogy a családapák munkabére az egész háztartás költségeit fedezhesse. Ha ez a mai viszonyok mellett még minden esetben nem lehetséges, akkor a társadalmi igazságosság követeli az állapotoknak olyan újraszabályozását, hogy minden felnőtt munkás az említett mértékben kaphasson bért.

Különös elismerésünket nyilvánítjuk mindazoknak, akik azt a bölcs és üdvös rendszert meghonosították vagy megkísérelték, hogy a munkabér a családi terhekhez alkalmazkodik s a család szaporodása arányában növekedik, sőt rendkívüli szükségletek idejére rendkívüli segélyeket is biztosít.

b) *A vállalat jövedelmezősége.*

Másodsorban a vállalat, illetve a vállalkozó cselekvőképessége jön tekintetbe a munkabér megállapításánál. Igazságtalan volna túlzott bérek követelése, ami a vállalat tönkremenését okozná a munkásokra is visszaható rossz következményekkel. Másként áll a dolog, ha hanyagság, hozzánemértés, technikai és gazdasági bűnös elmaradottság a vállalat gyöngeségének oka. Mert ebből nem lehet jogcímet meríteni a bérek leszállításához. Ha pedig a vállalat azért nem tud megfelelő béreket fizetni, mert igazságtalan terhek nyomják vagy termelt áruit áron alul kénytelen elvesztegetni, úgy azokat terheli a bűn, akik a vállalatot szorongatják, mert a munkásokat megfosztják igazságos bérüktől s rákényszerítik az éhbér elfogadására.

A vállalat vezetősége és a munkások közös erővel és kölcsönös támogatással igyekezzenek a nehézségek és akadályok fölött úrrá lenni. Föladatukat könnyítse meg az államhatalom segítsége. Ha a végső veszedelem fenyeget, alaposan meg kell fontolni, miképpen lehetne a vállalat beállítását elkerülni vagy a munkásokról egyéb módon gondoskodni. Éppen ilyen súlyos elhatározások előtt kell a vezetőség és a munkásság egymásrautaltságának és keresztény összetartásának a tűzpróbát kiállania.

c) *A közjó érdeke.*

Végül az általános gazdasági viszonyokhoz, a közjóhoz is alkalmazkodnia kell a munkabérnek. Hogy a közjónak szempontjából mennyire fontos, ha a munkások és a tisztviselők a mindennapi élethez szükségeseken fölül valamit félre is tehetnek és lassankint csekély vagyonhoz juthatnak, azt már föntebb mondottuk. De nem szabad elfelejteni azt a különösen napjainkban kiválóan nagyjelentőségű szempontot, hogy a dolgozni tudók és akarók munkaalkalomhoz jussanak. Már pedig ez a szempont szoros kapcsolatban van a munkabér nagyságával. Mert a megfelelő bér növeli a munkaalkalmat, míg a túlhajtott bér csökkenti azt. Köztudomású, hogy sokszor éppen a kelleténél alacsonyabb vagy nagyobb bérek a munkanélküliség okozói.

A munkanélküliség pedig szörnyű csapás, külö-

nösen, ha hosszabb ideig tart és tömegjelenség lesz, amint pápaságunk alatt fájdalmasan tapasztaljuk. A munkásokat a nyomorba és erkölcsi veszedelmekbe döntötte, egész országok jólétét tönkretette s veszélyezteti az egész világ rendjét, nyugalmát és békéjét.

Tehát a szociális igazságosság követelménye, hogy a személyes haszonért a közjónak érdekét el ne hanyagoljuk s a munkások bérét se túlmagasra ne csigázzuk, se túlságosan le ne szorítsuk. Alapos megfontolással lehetőleg úgy kell szabályozni a munkabéreket, hogy minél többen munkát találjanak és az életfenntartáshoz megfelelő jövedelmet kapjanak.

Fontos továbbá a helyes arány a munkabérek és a velük szorosan összefüggő árak közt, amelyekért a különböző termékeket venni lehet, így a mezőgazdasági, ipari s egyéb termékeket.

A megfelelő arány megőrzése a különböző gazdasági ágakat egy közös nagy gazdasági szervezetté olvasztja, amelyben az egyes szervek egymást kölcsönösen kiegészítik és tökéletesítik. S csak így létesül az igazi szociális nemzetgazdasági rendszer, amelyben a nemzet minden tagjának rendelkezésre állnak mindazok a javak, amelyeket a természeti kincsek, a termelő eszközök és a gazdasági élet szociális megszervezése nyujtani tudnak. Ezek a javak nem csupán az életfenntartást és a tisztességes szükségleteket fedezzék, hanem az embert magasabb és nemesebb kultúréletre is fölemeljék, amelynek okos kiélése nincs az erkölcsiségnek ártalmára, sőt annak hasznára válik. (V. ö. szent Tamás : De regimine principum. I. 15. és R. N. n. 27.)

Az új társadalmi rend.

Amit eddig a javak igazságos felosztásáról és az igazságos munkabérről mondtunk, inkább az egyénre vonatkoznak s legfölebb közvetve a társadalmi rendre, pedig a Mi Elődünk minden gondolata és törekvése éppen ennek a megújítására irányult a józan társadalombölcselet alapelvei szerint, és ennek a tökéletesítésére az evangélium magasztos törvényei alapján.

Azonban, hogy az ő szerencsés kezdeményezése el ne sikkadjon és a további lépések is megtörténjenek a sikerig, amely az emberi nemnek nagy és bőséges áldást jelentene, leginkább két dolog szükséges : az intézmények reformja és az erkölcsök megjavulása.

Az intézmények reformjánál elsősorban az államra gondolunk. Nem mintha minden jót az államtól kellene várnunk. Az ok egészen más. Az individualisztikus szellem kibontakozása folytán odáig jutottunk, hogy az egykor virágzó és gazdagon tagolt, a legkülönfélébb egyesületek sokaságában kifejlődött társadalmi élet annyira szétesett, úgyszólván teljesen elsorvadt, hogy végül csak az egyének és az állam maradtak magának az államnak igen nagy kárára. Az állam, elvesztvén szociális szervezetét, mindazokat a terheket magára vette, amelyeket azelőtt társadalmi alakulatok viseltek s így a terhek és kötelességek iszonyú tömege zúdult reá, amelynek súlya alatt görnyedezik.

Igaz ugyan, amit a történelem is igazol, hogy a viszonyok változtával sok olyan föladatot, amelyeket korábban kisebb közületek végeztek, később már csak nagyobb közületek láthatnak el ; mégis mindenkor változatlanul igaz marad a társadalombölcselet kiválóan fontos alapelve, amelyet sem bolygatni, sem kétségbe vonni nem szabad : amit az egyes ember önmaga a saját erejével elvégezhet, nem szabad a társadalmi tevékenység körébe utalni, s hasonlóképpen amit kisebb és alacsonyabb rangú közületek elintézhetnek, azt nagyobb és magasabb közület jogosan nem vonhatja a maga hatáskörébe, mert nagy kárral jár és a helyes rendnek teljes fölborítása. Hiszen a társadalmi beavatkozásnak mindig az a természetes célkitűzése, hogy kisegíteni akarja a társadalmi test egyes tagjait, nem pedig tönkretenni vagy fölszívni.

Az államhatalom tehát engedje át a kisebb közületeknek a csekélyebb fontosságú ügyeket, amelyek őt amúgy is csak elvonják a lényegesebb kötelességektől. Így szabadabb, erősebb és mozgékonyabb lesz azoknak az ügyeknek intézésében, amelyek kizárólag az ő illetékességéhez tartoznak, mert csak ő tudja elintézni irányítással, ellenőrzéssel, hatalommal és kényszerítéssel, amint a körülmények és szükségletek kívánják. Legyenek meggyőződve az államférfiak, hogy minél inkább érvényesül a társadalmi közületek helyes rangfokozata a *kisegítés* társadalombölcseleti elvének lelkiismeretes követése által, annál nagyobb a közhatalom tekin-

télye és hatályossága, annál boldogabb és megelégedettebb az állam.

A foglalkozási ágak együttműködésének rendje.

Az államférfiak és a tisztességes polgárok legfőbb célja és törekvése legyen az egymással szembenálló osztályok harcát megszüntetni, a különböző foglalkozási ágakat békés együttműködésre bírni.

Tehát a rendiség helyes fölújítása a szociálpolitikai célkitűzés. Napjainkig még az erőszak társadalmi rendje uralkodik, amely ingatag és törékeny, mert ellentétes érdekű és ellenséges, tehát harcra, háborúra hajlamos osztályokra támaszkodik. Bár a munka, mint Elődünk a körlevelében mondja, nem hitvány áru (R. N. n. 16.), mert benne mindig a munkás emberi méltóságát kell tisztelni, s nem lehet a piacon közönséges adásvétel tárgya, mégis a mostani viszonyok között a munkaerő kereslete és kínálata a munkapiacon az embereket két osztályra, két harcos táborra osztja. Ezeknek a piaci pártoknak a viszálykodása a munkapiacot harctérré változtatja, amelyen a két párt heves küzdelemben viaskodik egymással. Mindenki érzi, hogy sürgősen kell segíteni, mert ez az állapot az emberi társadalom legszörnyűbb veszedelme. Azonban a hatásos segítségnek elengedhetetlen előföltétele az ellentétek megszüntetése. Más megoldás alig lehetséges, mint a társadalmi szervezetben olyan jól rendezett szerveket, rendiségi alakulatokat teremteni, amelyeknek az egyesek nem valamelyik munkapiaci párthoz tartozásuk, hanem sajátos társadalmi hivatásuk — foglalkozásuk — alapján volnának a tagjai. Amint ugyanis az egymáshoz közellakók természetes folyamat útján községeket alakítottak, úgy az azonos foglalkozásúak — akár gazdasági, akár más a foglalkozásuk — a hivatásuk szerint rendekbe vagy rendi testületekbe tömörülhetnek. Ez a folyamat is egészen természetes. Ugyanazért az így létesült önkormányzati testületek a polgári társadalomnak, ha nem is lényeges alkotóelemei, mindenesetre természetes folyományai.

Szent Tamásnak mesteri tanítása szerint (V. ö. Contra gentiles. III. 71 ; Summa Theol. I. q. 65, a. 2. i. e.) a rend egység a jól tagolt sokaságban. Valódi és természetes társadalmi rendhez tehát két alkotóelem szükséges : a tagok sokasága és az erős kötelék, amely őket egységbe fűzi. Már pedig ez az egységbe kötő erő megvan a közös termelő munkában és a közös szolgálatban, amelyet az azonos hivatásúak sokasága végez, akár munkások, akár munkaadók ; s megvan a közjóban, vagyis a társadalom közérdekében is, amelyre az összes foglalkozási ágaknak — mindeniknek a saját tehetsége szerint — együttműködniök kell. Annál erőteljesebb és hatékonyabb lesz az egység, minél odaadóbban igyekeznek az egyesek és a rendek a saját hivatásukat teljesíteni és benne minél kiválóbbat nyujtani.

Világos, hogy az ilyen testületekben a legerősebb hangsúly az egész foglalkozási ág közös ügyein lesz. Már pedig egyik legfontosabb közös ügyük az egyes ágaknak, hogy a különböző hivatások minél gyümölcsözőbben szolgálják az egész népnek a javát.

Ha olyan kérdések vetődnek föl, amelyekben a munkaadóknak és a munkásoknak különleges érdekei vagy sérelmei szorulnak védelemre vagy orvoslásra, az egyes felek elkülönülten is tanácskozhatnak vagy határozhatnak.

Alig kell külön említenünk, hogy amit XIII. Leó az államformáról mond, bizonyos értelemben a foglalkozási rendekre vagy testületekre is alkalmazható, tudniillik, hogy az emberek szabadon választhatják az államformát, csak az igazságosság és a közjó érdekei legyenek megóva. (Immortale Dei körlevél 1885 nov. 1.)

Amint az egyes községek polgárai különböző célkitűzésekkel egyesületeket alkothatnak, amelyekbe az egyesek saját elhatározásuk alapján beléphetnek vagy nem, úgy ugyanannak a foglalkozásnak űzői is alapíthatnak szabad egyesüléseket a foglalkozásukkal valamiképpen összefüggő célokkal. Miután XIII. Leó az ő körlevelében igen behatóan és világosan foglalkozott a szabad egyesülésekkel, egyedül azt akarjuk leszögezni : Az embereknek joga nemcsak a magánjogi egyesülések alkotására szorítkozik, hanem kiterjed azokban olyan szervezetnek és alapszabályoknak létesítésére, amelyeket a kitűzött cél megvalósítására legalkalmasabbaknak vélnek. (R. N. n. 42.) Szabadon alapíthatók olyan egyesülések is, amelyek egy-egy foglalkozási ág korlátain túlmennek. A már most fennálló és üdvösen működő szabad egyesületek a keresztény társadalomtan szellemében minden erejükkel igyekezzenek az utat egyengetni a ma-

gasabbrendű foglalkozási testületekhez, vagyis a hivatások rendiségéhez, amiről föntebb említést tettünk.

A gazdaságot szabályozó elv.

Még valamire van szükség, ami az előbbivel szorosan összefügg. Amint a társadalmi egység nem épülhet föl az osztályharcon, úgy a gazdaság helyes rendje nem tűrheti a szabadversenyt. Ez éppen az individualisztikus gazdasági rendszernek alaptévedése, amelyből mint mérges forrásból összes egyéb tévedései folynak. A gazdaság társadalmi és erkölcsi természetét feledve vagy félreismerve abban a hitben élt, hogy a közhatalomnak gazdasági téren nincsen egyéb föladata, mint a gazdaságnak szabad és akadálytalan működést biztosítani, mert ennek megvan a maga sajátos szabályozója — a piac, a szabadverseny, amellyel önmagát sokkal tökéletesen elkormányozza, mint bármely teremtett lélek külső beavatkozással tehetné. Pedig a szabadverseny nem tudja a gazdaságot szabályozni, bár kellő határok közt jogosult és kétségtelenül hasznos lehet. Bőséges tapasztalat bizonyítja ezt, mióta az individualisztikus gazdasági elmélet a gyakorlatban jelentkezett. Azért sürgősen szükséges a gazdaságot ismét valóságos és hatékony szabályozó elvnek alávetni.

A szabadverseny szerepét a legújabb időben átvevő gazdasági hatalom még kevésbbé intézheti a szabályozást, mert a hatalom önmagában vak és erőszakos. Hogy áldást hozhasson az emberiségre, maga is hatásos mérséklésre és bölcs vezetésre szorul s a mérséklést és vezetést önmagának nem adhatja. Magasabb és nemesebb erőknek kell a gazdasági hatalmat kemény és bölcs fegyelem alá venniök : a szociális igazságosságnak és a szociális szeretetnek. Szükséges, hogy ez az igazságosság az összes állami és társadalmi intézményeket áthassa és a szociálpolitikában gyakorlatilag is érvényesüljön, azaz olyan jogrendet és társadalmi rendet teremtsen, amely az egész gazdaságra is rányomja a bélyegét s amelynek a szociális szeretet a lelke. Az államhatalom tartsa majd kötelességének az új szociális rendet védeni és érvényesüléshez segíteni, amit majd könnyebben is tehet, ha kiadja a kezéből azt az ügykört, amely, mint föntebb kifejtettük, nem az ő sajátos föladata.

Kívánatos volna, hogy az egyes nemzetek fölismerve a kölcsönös gazdasági függést és egymásrautaltságot, közös eszmecserékkel nemzetközi szövetségeket és intézményeket létesítsenek a gazdasági együttműködés szabályozása végett.

Ha a szociális szervezetnek ismét visszaadjuk az egészséges szerveket és a nemzetgazdaság ismét megtalálja a helyes szabályozó elvet, akkor a társadalom testéről is elmondhatjuk, amit az Apostol Krisztus titokzatos testéről mond : «az egész test összeköttetvén és egybefoglaltatván minden íznek szerkezete által, minden tagnak kijelölt munkálkodása szerint, a test növekedését szerzi a maga épülésére a szeretet által». (Ef. 4, 16.)

Ujabb időben igen érdekes kísérlet történt a szakszervezetek és foglalkozási rendek megszervezése terén. Körlevelünk tárgyánál fogva nem tekinthetünk el annak némi jellemzésétől és megfelelő méltatásától.

Az állam a szakszervezetet fölruházza jogi személyiséggel és bizonyos monopoliumot biztosít neki, mert egyedül az így följogosított szakszervezet képviselheti a munkaadókat, illetve a munkásokat, köthet munkaszerződéseket és egyezményeket. A belépés a szakszervezetbe mindenkinek szabad joga. S csakis ebben az értelemben nevezhető a szakszervezet szabad egyesülésnek. Már a szakszervezeti díj és más egyéb anyagi járulékok kötelezők ugyanazon foglalkozási ágon belül mindenkire, úgy a munkaadóra, mint a munkavállalóra s a jogilag elismert szakszervezet által megállapított mnukaszerződések is mindenkire egyaránt kötelezők. Hivatalosan persze kijelentik, hogy az elismert szakszervezet mellett ugyanazon foglalkozási ágon más szabad egyesülések is fennállhatnak.

A rendi testületek ugyanannak a szakmának vagy foglalkozásnak munkaadó- és munkásszervezeti képviselőiből tevődnek össze. Ezek mint valóságos és sajátos állami szervek vagy intézmények a szakszervezetek fölött állnak s közös ügyeikben egyeztetnek, határoznak.

A munka leállítása (sztrájk, kizárás) tilos. Ha a felek megegyezni nem tudnak, a hatóság dönt.

Már első tekintetre is nyilvánvalók a röviden leírt rendszernek nagy előnyei : az osztályok békés együttműködése; a szocialista szervezetek és törekvések meghiúsítása, sajátos hatóság mint szabályozó tekintély. Azonban, hogy ilyen nagyfontos-

ságú ügyben mulasztást ne kövessünk el, következetesek maradjunk a már kifejtett alapelvekben és azokban is, amelyeket a továbbiak folyamán tárgyalunk, meg kell vallanunk, hogy tudomásunk van sokaknak ama aggodalmáról, hogy az állam itt túlságosan rálép a szabad magántevékenység terére s nem elégszik meg a szükséges és elégséges segítség nyujtásával, azután ez a szakszervezeti és testületi új szervezet bonyolult igazgatást igényel és túlélénk politikai szint mutat, minden nagy előnye mellett könnyen inkább politikai pártcélok szolgálatára alkalmas, mint a nagyobb társadalmi jólét megteremtésére.

Szent meggyőződésünk szerint a nagy végső célnak tényleges és tartós eléréséhez mindenek előtt és leginkább az Isten áldása és azután az összes jó emberek közös együttműködése szükséges. Azután az előbbiekből következtetve rendületlenül hisszük, hogy az új társadalmi rendhez annál biztosabban jutunk el, minél többen állítják az ő technikai, szakmabeli és társadalmi tudásukat a cél szolgálatába, sőt ami még fontosabb, minél inkább hozzásegítenek a katholikus elvek és azok érvényesülése az életben — nem egyenesen a katholikus Akció részéről várjuk ezt, amelynek tilos a szakszervezeti és politikai tevékenység, hanem azoktól a fiainktól, akiket a katholikus Akció a helyes elvek szellemében megnevelt az apostoli munkára — mindenkor az egyház vezetése és tanítótekintélye mellett. Annak az egyháznak az oldalán, amely a szóbanforgó munkatéren sem tagadhatja meg és nem hanyagolhatja el Istentől reábízott hivatását, az őrködés és tanítás kötelességét, mint általában mindenütt, ahol erkölcsi kérdések tárgyaltatnak.

Amit a társadalmi rend megújításáról és tökéletesedéséről mondottunk, semmiképpen sem valósítható meg az erkölcsi megújulás nélkül, amit kellő nyomatékkal igazol a történelem. Volt valamikor egy társadalmi rend, amely nem volt ugyan minden tekintetben tökéletes, de az akkori korviszonyok és szükségletek közt megfelelt. Hogy ez a rend már régen megszünt, annak nem az az oka, hogy kellő fejlődés és rugalmasság hián a változott viszonyokhoz és szükségletekhez nem tudott volna alkalmazkodni. Az igazi bűnös az emberek önzése és szűkkeblűsége volt, mert a régi rendben a folyton szaporodó emberiségnek helyet adni nem akartak, valamint a szabadság hamis fogalma és más téves eszmék, amelyek befolyása alatt az ember maga fölött nem akart tekintélyt ismerni és mindennemű függést lerázni igyekezett.

Még a mai gazdasági rendszerrel és legnagyobb vádlójával, a szocializmussal fogunk törvényt ülni és felőlük nyiltan és szigorú igazságossággal ítéletet mondani, hogy a bajok legmélyebb gyökerét fölfedjük és egyben a legelső és legszükségesebb gyógyszert megjelöljük: az erkölcsi megújulást.

III. VÁLTOZÁSOK XIII. LEÓ ÓTA.

XIII. Leó kora óta úgy a gazdasági rendszer, mint a szocializmus maga nagy változásokon ment keresztül. Először is a gazdasági rendszer mutat föltünő elváltozásokat. Tudjátok, Tisztelendő Testvérek és Kedves Fiaink, a Mi nagynevű Elődünk az ő körlevelében leginkább azt a gazdasági rendszert tartotta szem előtt, amelyben a termeléshez általában mások adják a tőkét és mások a munkát, s amelyet röviden és találóan így jellemzett: «Amint a tőke munka nélkül, úgy a munka tőke nélkül fönn nem állhat». (R. N. n. 15.)

1. A gazdasági rendszer elváltozott képe.

Ennek a termelési módnak kellő szabályozása volt XIII. Leó föltett célja. Tehát a rendszer önmagában nem elítélendő. S tényleg a rendszer természeténél fogva nem is rossz. Hibája ott kezdődik, amikor a tőke a bérmunkásokat azzal a céllal fogadja szolgálatába, hogy az egész vállalkozást és a termelést egyoldalulag a saját törvénye és haszna szerint vezesse, nem tekintve sem a munkások emberi méltóságát, sem a gazdaságnak szociális vonatkozásait, sem a közjót és a társadalmi igazságosság követelményeit.

Azonban ez a gazdasági rendszer még máma sem az egyedül uralkodó rendszer. Sőt még máma is az emberiségnek számban és jelentőségben legnagyobb része nem így gazdálkodik, különösen a földmívesek, az emberiségnek ez a nagyobbik fele, amely tisztességben és becsületben keresi kenyerét. Ennek a gazdasági ágnak is megvannak a maga nehézségei és bajai, amelyekre Elődünk körlevelének több helyén kitér, s Mi is ebben a körlevélben többször figyelemmel voltunk.

Azonban a tőkegazdaság az iparosodás rohamos

fejlődése folytán XIII. Leó körlevelének megjelenése óta annyira kiszélesült, hogy a maga körén kívül eső egyéb gazdasági és társadalmi tényezőkre is rányomta a maga bélyegét s azokat előnyeivel, valamint hátrányaival és káros következményeivel jelentékenyen befolyásolta.

Tehát nemcsak a kifejezetten kapitalista és ipari vidékek lakosságának, hanem az egész emberiségnek közérdekében cselekszünk, midőn a kapitalista gazdasági rendszernek XIII. Leó kora óta jelentkező elváltozásait szemügyre vesszük.

Gazdasági elhatalmasodás mint a szabadverseny következménye.

A leginkább szembetünő jelensége a mi korunknak, hogy nem csupán a vagyon, hanem félelmetes gazdasági hatalom, valóságos zsarnoki hatalom halmozódik föl egyeseknél, akik többnyire nem is tulajdonosai, hanem csak kezelői és forgatói a rájuk bízott vagyonnak, amely fölött szinte korlátlan hatalommal rendelkeznek. Különösen azoknak kezében van szörnyű hatalom, akik mint a pénztőke urai és kezelői korlátlanul határoznak a hitel felől s azt tetszésük szerint osztják el. A hitellel a gazdasági test vérkeringése fölött uralkodnak, a termelés életelemét tartják kezükben úgy, hogy ellenük senki még lélekzeni sem tud.

Ez az összesűrűsödése a gazdasági hatalomnak természetes következménye a korlátlan szabadversenynek, amely nem is végződhetik másként, mint az erősebbnek s többnyire az erőszakosabbnak és lelkiismeretlenebbnek a győzelmével, s egyben a legjellegzetesebb vonása a legújabb gazdasági rendszernek.

A fölhalmozott gazdasági hatalom harcra vezet, még pedig hármas harcra: először a hatalomért a gazdasági téren; másodszor a hatalomért az állam felett, amely maga is mint hatalmi tényező érvényesülni akar a gazdasági érdekellentétekben; harmadszor harcra a különböző államok közt, amelyek alattvalóik gazdasági érdekeit állami hatalmi eszközökkel védik, vagy megfordítva államközi ellentétek megoldása céljából a gazdasági hatalmat fegyverként fölhasználják.

Gyászos eredmények.

Ime, Tisztelendő Testvérek és Kedves Fiaink, a gazdasági individualizmus utolsó következményeit látjátok és siratjátok: a szabadverseny önmagát fölfalta, a szabadkereskedelem helyébe a gazdasági hatalom lépett, a nyereségvágyat a hatalmi mohóság követte, a gazdasági élet kegyetlen, durva és félelmetes lett. Hozzájárultak még az állami és a gazdasági illetékességi körnek összevegyüléséből származó siralmas következmények. Legszomorúbb köztük az államfönség megalázása, amelynek pártatlanul, minden érdekharctól távol, egyedül a közjóra és az igazságosságra irányulva mint királynőnek és legfőbb bírónak magas trónon kellene ülni, s önös érdekek akarattalan, meglánccolt rabszolgája lett. Nemzetközi viszonylatban ugyanabból a forrásból kettős baj származott: egyrészt túlzott gazdasági nacionalizmus és imperializmus, másrészt nem kevésbbé ártalmas és kárhozatos nemzetközi tőke és nemzetközi tőkeimperializmus, amely mindenütt résen áll, ahol zsákmányra van kilátás.

Orvoslat.

A súlyos bajok gyógyításához alkalmas eszközöket körlevelünk második, a tant kifejtő részében már megjelöltük. Itt csak röviden emlékeztetünk rá. Mivel a tőke és a munka a mai gazdasági rend elemei, fölötte fontos a helyes észigazságokat, a keresztény társadalombölcselet egészséges alapelveit a tőkéről, a munkáról és azok kapcsolatáról ismét elvi elismeréshez és gyakorlati érvényesüléshez segíteni. A tulajdon és a munka kettős vonatkozásával, személyes és társadalmi jellegével gondosan és lelkiismeretesen számoljunk, hogy az individualizmus és a kollektívizmus szirtjeit egyaránt elkerüljük. A tőke és a munka kölcsönös érintkezéseit szabályozzuk az igazságosság legszigorúbb mértékével és a keresztény szeretet segítségével. A kellő korlátok közé szorítandó szabadversenyt, s még inkább a gazdasági hatalmaskodást vessük alá elszántan az államhatalomnak mindenben, ami az állam illetékességébe vonható. Az egész emberi közös életet alakítsuk megfelelő intézményekkel a közjó, vagyis a társadalmi igazságosság szellemében. Akkor az eredmény el nem maradhat. A társadalmi élet egyik fontos ága, a gazdaság is visszatér majd a helyes és egészséges rendhez.

2. Az elváltozott szocializmus.

Nemcsak a gazdaság képe változott XIII. Leó óta, hanem az ellenfél, akivel XIII. Leónak küzdenie kellett, a szocializmus is legalább akkora mértékben elváltozott. XIII. Leó idejében a szocializmus még lényegében egységes szervezet volt egységes és zárt tanrendszerrel. Azóta két ellentétes és egymást hevesen támadó táborra oszlott, anélkül mégis, hogy az egész szocialista rendszerben közös kereszténvellenes alapot elhagyta volna.

a) Az élesebb irány: a kommunizmus.

A szocializmus egyik szárnya majdnem ugyanolyan változáson ment keresztül, mint a kapitalista gazdasági rendszer hatalmaskodássá fajulásánál tapasztaltuk. Kommunizmussá lett s mint ilyen, elméletben és gyakorlatban, nyiltan és leplezetlenül két főcélt követ: a legélesebb osztályharcot és a magántulajdon teljes eltörlését. Vakmerőségében semmitől vissza nem retten, semmit nem kímél. Hatalomra jutva leírhatatlan és hihetetlen kegyetlenséget és embertelenséget tanusít. A sok rom és pusztulás, amelyet Keleteurópa és Ázsia tágas területein okozott, hangosan hirdetik ezt. Mennyire ellensége az egyháznak és magának az Istennek, azt a tettei bőségesen bizonyítják és mindenki tudja. Az egyház jó és hű gyermekeit tehát fölösleges volna az istentelen és igazságtalan kommunizmustól óvni.

Azonban mély fájdalommal nézzük azok könnyelműségét, akik a fenyegető szörnyű veszedelemmel mit sem törődve, nyugodtan tűrik az erőszakos és véres fölforgatók törekvéseinek elterjedését az egész világon. S még szigorúbb bírálatot érdemel az a tunya gondtalanság, amely bekötött szemmel továbbtűri azokat az állapotokat, amelyek a lelkeket elkeserítik és a társadalom fölborítóinak szállást csinálnak.

b) Az enyhébb irány megtartotta a szocializmus nevét.

Másként áll a dolog a mérsékelt szárnnyal, amely ma is a szocializmus nevet viseli. Ez a szocializmus nemcsak a nyers erőszak használatát veti el, hanem az osztályharcot és a magántulajdonellenességet is többé-kevésbbé mérsékelte, ha nem is adta föl egészen. Elijedt a saját elveitől és azok következményeitől, amelyeket a kommunizmus hiánytalanul levont, s látszólag visszaindul olyan igazságok felé, amelyek a kereszténység hagyományos kincsei, legalább is lépéseket tesz feléjük. Tagadhatatlan, hogy a szocialisták sok programmpontja nagyon közeláll a keresztény társadalmi reformnak követeléseihez.

Enyhülés az osztályharcban és a magántulajdon támadásában.

Az osztályharc, ha a nyilt ellenségeskedést és a gyülölködést föladja, lassan átváltozhatik tisztességes és az igazságosságon nyugvó tárgyalássá és vitává, amely ugyan még nem az óhajtott boldog társadalmi béke, de már kezdete lehet és kell is lennie a társadalmi foglalkozási ágak együttműködése felé vezető útnak. A magántulajdonnak megüzent háború is lassankint csitul és annyira enyhül, hogy már nem is a termelő eszközök birtoklását mint magántulajdont támadja, hanem inkább azt a társadalmi hatalmaskodást, amelyet a magántulajdon jogtalanul igényel és bitorol. S ez a hatalom tényleg nem is illeti meg a tulajdonosokat, hanem a közhatalmat. Igy fokonkint eljuthatunk oda, hogy a mérsékelt szocializmus követelései már nem különböznek az emberi társadalmat a keresztény elvek alapján megújítani akaróknak kívánságaitól és követeléseitől.

Hiszen bizonyos fajta javaknak a közösség számára fenntartását teljes joggal lehet követelni, mert a velük járó túlságos hatalmat a közjónak veszedelme nélkül nem szabad magánosoknak átengedni. Ilyen indokolt törekvések és követelések már nem állnak ellentétben a keresztény fölfogással és annál kevésbbé kizárólagosan szocialista sajátosságok. Akik tehát csak ilyeneket akarnak, azoknak nincs okuk a szocializmushoz csatlakozni.

Van-e középút?

Ne gondolja senki, hogy az összes szocialista irányok és pártok, amelyek nem kommunisták, elméletben és gyakorlatban már megtették az utat a jobb belátás felé. Legtöbbnyire még sem az osztályharcról, sem a magántulajdon elvetéséről nem mondtak le, hanem csupán mérsékelték némileg. Mégis, ha a hamis elveik enyhülnek és elhalványodnak, fölmerül a kérdés, illetve egyesek helytelenül fölvetik a kérdést, vajjon nem lehetne-e

a keresztény igazságokat is némileg legyöngíteni és leépíteni, hogy a szocializmushoz közeledjünk s vele az út közepén találkozzunk. A kérdés fölvetői abban a reményben ringatják magukat, hogy a szocialistákat így megnyerhetjük magunknak. Hiú reménység! Akik a szocialisták közt apostolok akarnak lenni, azoknak az egész és teljes keresztény igazságot nyiltan és becsületesen kell vallaniok és feles igazságokkal nem szabad kacérkodniok. Ha tényleg az evangélium igazi hirdetői akarnak lenni, akkor inkább törekedjenek a szocialistákat meggyőzni, hogy jogos követeléseik a keresztény hit elvei alapján jobban megvédhetők és a keresztény szeretet erejével hatásosabban megvalósíthatók.

De mi lesz, ha a szocializmus az osztályharc és a magántulajdon kérdésében annyira megenyhül és megjavul, hogy már semmi kifogásolható nem lesz benne? Vajjon ezzel a keresztény vallással szemben minden ellentétét levetette-e? Ez a kérdés sokakat mélyen érdekel. Éppen azok a katholikusok, akik jól tudják, hogy a keresztény elvek feláldozásáról vagy elalkuvásáról soha szó nem lehet, kérdő tekintettel néznek az Apostoli Szentszék felé és óhajtva várják a döntésünket, vajjon az ilyen szocializmus a téves tanaiból úgy kigyógyult-e már, hogy egyetlen keresztény igazságnak föláldozása nélkül elismerhető és úgyszólván megkeresztelhető. A kérdezőknek atyai lelkipásztori minőségünkben felelünk és kinyilvánítjuk: a szocializmus, mint tan, mint történelmi tény, mint mozgalom, ameddig igazi lényegében szocializmus marad, a katholikus tannal összeegyeztethetetlen, ha egyes kérdésekben az igazsághoz és igazságossághoz el is jutott, mert az alapfölfogása az emberi társadalomról a keresztény igazságtól eltérő.

A társadalmat és az ember társas voltát a keresztény igazságtól eltérően fogja föl.

A keresztény tan szerint az Isten az embert mint társas lényt a földre helyezte, hogy a társadalomban az Istentől rendelt tekintély alatt (v. ö. Róm. 13, 1.) élve minden tehetségét a Teremtőnek dícséretére és dicsőségére tökéletesen kimüvelje és kifejlessze, és hivatását hűségesen betöltve ideiglenes és örökkévaló boldogságát megszerezze. A szocializmusnak az ember és a társadalom eme magasztos rendeltetése tökéletesen ismeretlen és közönbös, a társadalomban csak hasznos egyesülést lát.

Mivel a földi javak termelése kellő munkafelosztás mellett eredményesebben megy végbe, mint az egyéni elszigetelt erőfeszítéssel, a szocialisták arra a következtetésre jutnak, hogy a gazdálkodásnak, amelyben merően anyagi folyamatot látnak, szükségképpen szociálisan kell történnie. S tisztán ebből a tárgyi szükségességből vezetik le az embernek társulását és a társadalomnak alávetettségét a termelésre való figyelemmel. Sőt a lehető legeredményesebb gondoskodás a földi élet mindenféle kényelméről látszik náluk a legfőbb jónak, amelyért az embernek magasabb javait, például a szabadságát is gondolkodás nélkül föl kell áldozni, mert alárendelt jelentőségű a minél tökéletesebb termelés föltétlen szükségessége mellett. A kárpótlást, amiért a személyiségét föláldozta a társadalmi termelésben, bőségesen megtalálja majd az ember a javaknak ama gazdagságában, amely neki a társadalmi termelés termékeiből osztályrészül jut s amelyet azután szabadon élvezhet és fölhasználhat földi életének kényelmére és szépítésére. Amíg tehát a szociálista társadalom egyrészt kényszer nélkül el sem képzelhető s következőleg meg sem valósítható, úgy másrészt megint hamis szabadságot hirdet. Valódi társadalmi tekintély a szociálista társadalomban helyet nem találhat, mert az tisztán a földi hasznon és az anyagon nem is épülhet föl; igazi forrása az Isten, mindenek teremtője és végső célja. (*Diuturnum* körlevél, 1881 jún. 29.)

Katholikus és szociálista ellenmondás.

Ámbár a szocializmusnak — mint egyébként minden tévedésnek — igazságai is vannak, amit a pápák soha kétségbe nem vontak, mégis az ő sajátos társadalomelmélete eltérő a keresztény tantól. Vallásos szocializmus, keresztény szocializmus a mondott társadalomelmélet mellett ellenmondások. Ugyanazért jó katholikusnak és ilyen értelemben szociálistának lenni nem lehet.

Erkölcsi és kultúrszocializmus.

Ez a Részünkről most újra hangoztatott és nyilvánított ítélet vonatkozik a szocializmusban újabban észlelhető jelenségre is, amely korábban ismeretlen volt, de ma már az összes szociálista irányok-

nál tapasztalható; tudniillik a szociálista erkölcsi képzés és nevelés mozgalmára. A szociálista gyermekbarátok teljes erővel igyekeznek már a zsenge ifjúságot magukhoz vonni és maguknak megnyerni. Rajta keresztül az egész népre akarnak befolyást gyakorolni, hogy kineveljék a szociálista embert és azt az ő sajátos társadalombölcseletük hordozójává tegyék. Miután *Divini illius Magistri* körlevelünkben kimerítően ismertettük a keresztény nevelés alapelveit és céljait (Divini illius Magistri, 1929 dec. 31.), már eléggé világos, menynyire eltérők az erkölcsi és kultúrszocializmus nevelő útjai és céljai a keresztény elvektől. Ugyanazért nem tartjuk szükségesnek a tárgynak újabb fejtegetését. Az innen fenyegető veszedelem komolyságát és nagyságát bizony nem mindenütt mérlegelik eléggé, ahol a dolog fontosságához mérten a hatásos ellenhatást meg kellene szervezni. Lelkipásztori kötelességünk a fenyegető nagy veszedelemre figyelmeztetni. Jól jegyezze meg mindenki, hogy az erkölcsi és kultúrszocializmus előd je a liberalizmus, örököse pedig a bolsevizmus lesz.

Katholikusok a szociálisták táborában.

Az előadottak után beláthatjátok — Tisztelendő Testvéreink — mennyire fáj a szívünk, midőn tapasztalnunk kell, hogy különösen egyes országokban sokan a mi fiaink közül, akiknek katholikus meggyőződését és jószándékát tagadni nem akarjuk, az egyház kebeléből a szociálisták táborába mentek át. Egyesek nyiltan és öntudatosan vallják magukat szociálistáknak és a szociálista tanok híveinek, mások többé-kevésbbé közömbösek vagy éppen csak kényszeredetten tartoznak olyan szervezetekhez, amelyek kifejezetten és tényleg szociálista jellegűek.

Atyai szívünk szorongása közt sokszor kínoz Minket a kérdés, hogyan tévedhettek ők oda. S mintha hallanók a válaszukat, amellyel igen sokan akarják magukat igazolni: az egyház és akik magukat egyháziasaknak mondják, a birtokosokkal tartanak, nem törődnek a munkással s ügyét nem karolják föl, azért a munkásoknak a szocializmusban kell egyesülniök, hogy ügyüket önmaguk vegyék a kezükbe.

Eléggé szomorú — Tisztelendő Testvérek — de bizony akadtak és ma is vannak, akik magukat ugyan katholikusoknak vallják, de megfeledkeztek az igazságosság és a szeretet magasztos parancsáról, amelynél fogva mindenkinek a magáét megadni tartozunk és nyomorgó testvéreinkben magát Krisztus Urunkat kell segítenünk. (Jak. 2.) S ami még szomorúbb, vannak, akik a munkás kapzsi kizsákmányolásától sem rettennek vissza. Sőt még olyanok is találkoznak, akik nem átallják éppen a vallást ürügyül és védőpalástul fölhasználni, hogy igazságtalan igényeiket elfödjék és a munkások jogos követelései ellen védekezzenek. Sohasem szününk meg az ilyeneket nyiltan vádolni. Ők a felelősök érte, hogy az egyházra igazságtalanul rossz fény vetődött és az a gyanúsítás elhangzott, mintha az egyház a gazdagokat pártolná és a föld nincsteleneinek nyomorát részvét nélkül nézné. Mennyire hamis ez a fény s mennyire igazságtalan a rágalom, annak tanuja az egész egyháztörténelem s már maga az a körlevél, amelynek emlékét éppen most ünnepeljük.

Meghívás a hazatérésre.

Távol áll Tőlünk, hogy az igazságtalan megbántás keserűségében, atyai szívünk fájdalmában elutasítsuk és elvessük Magunktól azokat a Mi fiainkat, akik szánalmasan félrevezetve eltévedtek az igazságtól és az üdvösségtől elpártoltak. Inkább a legbensőségesebb szeretettel visszahívjuk őket az egyház anyai kebelébe. Bár meghallgatnák hívó szózatunkat! Bár az elhagyott apai házba visszatérnének s elfoglalnák a helyet, mely az ő helyök, mindazoknak sorában, akik a Leó által először kiadott és Általunk most ünnepélyesen megerősített utasításokhoz szorosan ragaszkodva a társadalmat az egyház szellemében, a szociális igazságosság és a szeretet alapján megújítani igyekeznek. Legyenek meggyőződve, hogy sehol másutt a földi boldogságot sem találhatják akkora bőségben, mint Annál, aki bár gazdag volt, értünk szegény lett, hogy minket a maga szegénységével gazdagokká tegyen (II. Kor. 8, 9.); aki szegény volt és ifjúságától kezdve dolgozott; aki magához hívja az összes fáradtakat és terhelteket, hogy őket Szívének szeretetével megenyhítse (Máté 11, 28.); aki személyválogatás nélkül mindenkitől többet követel, akinek több adatott (Luk. 12, 48.) és mindenkinek megfizet az ő cselekedetei szerint. (Máté 16, 27.)

Erkölcsi megújulás.

Mélyebb és áthatóbb tekintettel észrevesszük, hogy a társadalom forrón óhajtott megújulását egy benső lelki megújulásnak kell megelőznie a keresztény szellemben, amelyet a gazdasági téren olyan nagyon sokan megtagadnak. Másként minden igyekezetünk hiábavaló lesz s az épületet nem kősziklára, hanem futóhomokra építjük. (Máté 7, 24. stb.) Tisztelendő Testvérek, szemébe néztünk a mai gazdasági rendszernek és sok súlyos hibát találtunk rajta; megvizsgáltuk a kommunizmust és a szocializmust és úgy tapasztaltuk, hogy még az enyhébb formái is messze eltérnek az evangélium parancsaitól.

«Ha az emberi társadalmon segíteni lehet — Elődünk szavai — akkor egyedül a keresztény élet és a keresztény intézmények fölújítása segíthet.» (R. N. n. 22.) Egyedül ez a megújulás tudja orvosolni a földi javaknak túlhajtott keresését, ami minden bajok gyökere. Egyedül ez vonhatja el az embereknek a mulandó földi semmiségekre szegezett és elbűvölt tekintetét és irányíthatja az ég felé. Pedig ki tagadhatná, hogy az emberi társadalom ma erre az orvosságra szorul?

A mostani állapotok legfőbb baja a lelki kár.

A lelkeket ma majdnem kizárólag az anyagi bajok, veszteségek, zavarok foglalkoztatják. Ha pedig — amint illik — mindezeket keresztény szempontból nézzük, vajjon ugyan mit érnek mind együttesen a lelkek kára mellett? Mert bizony a jelenkor társadalmi és gazdasági viszonyairól túlzás nélkül elmondhatjuk, hogy az emberiség nagy részének rendkívüli módon megnehezítik az egyedül szükségesnek — az örök üdvösségnek keresését.

Minket megszámlálhatatlan lélek pásztorává és őrévé rendelt a lelkek legfőbb Pásztora, aki azokat saját vérével megváltotta. Mi a lelkeknek szörnyű veszedelmét száraz szemmel nem nézhetjük. Lelkipásztori hivatásunk tudatában szüntelenül tépelődünk rajta, miképen segíthetnénk rajtuk és segítségül hívjuk mindazokat, akiket az igazságosság vagy a szeretet parancsa ugyanarra kötelez. Mert mit használ az embereknek, ha a termelőeszközök legbölcsebb kihasználásával az egész világot megnyerik, lelküknek pedig kárát vallják? (Máté 16, 26.) Mit használ őket helyes gazdasági igazságokra tanítani, ha a mértéktelen és piszkos kapzsiság, a túlságos anyagiasság akkora erőt vesz rajtuk, hogy «bár hallják az Úr parancsait, mindenben az ellenkezőjét cselekszik». (Bir. 2, 17.)

A baj okai.

A társadalomban és a gazdaságban a Krisztus törvényétől elszakadásnak s következőleg nagy munkástömegek hitehagyásának legmélyebb oka és forrása az emberi szív rendetlen vágyai, az áteredő bűn szomorú következményei. Az áteredő bűn az ember tehetségeinek csodálatos összhangját úgy megzavarta, hogy a rosszra való hajlandóságok elragadják és elcsábítják a világ mulandó javainak az égi és örök javaknál többrebecsülésére. Innen van az el nem csitítható vágyakozás a gazdagság után ideiglenes javakban, az a mohóság, amely az embereket minden időkben az isteni törvénynek és a felebarát jogának megsértésére vezette, a mai gazdasági berendezkedés mellett pedig az emberi gyöngeségnek különösen sok alkalmat nyujt az elbukásra.

A gazdasági helyzet és az egész gazdasági rendszer bizonytalansága a gazdálkodó embertől állandóan erőinek legvégsőbb megfeszítését követeli. Ennek folytán sokak lelkiismerete olyannyira eltompult, hogy a nyerészkedéshez minden eszközt jónak tartanak és semmi eszköztől vissza nem ijednek, csak növelhessék vagyonukat és biztosíthassák magukat a nagy erőfeszítéssel megszerzett javak birtoklásában a gazdasági élet minden eshetőségeivel szemben. A szabadkereskedelemben kínálkozó könnyű nyereségek sokakat csábítanak a kereskedéshez és áruforgalomhoz. Ezeknek egyetlen céljuk minél kevesebb munkával gyors haszonhoz jutni s azért tárgyi indok nélkül, tisztán a féktelen üzlet és nyereség kedvéért szüntelenül emelik és leszállítják az árakat, amiáltal a komoly közgazdászok és gyárosok minden számítását és rendszabályait kijátsszák. A részvénytársasági jog a felelősség megoszlása és korlátoltsága miatt sok visszaélésre nyujt lehetőséget. Tapasztaljuk, hogy a legyöngített felelősség már kevés hatással van az emberekre. A leggonoszabb jogtalanságok és csalások meghuzódhatnak a névtelenség homályában valamely részvénytársaság vagy cégnek palástja mögött. Gazdasági cégek tisztviselői a kötelessé-

gükről megfeledkezve egészen a hűtlenségig mennek azokkal szemben, akiknek megtakarított vagyonát őrzik. S nem hagyhatjuk szó nélkül a lelkiismeretlen üzleti számítást, amely a publikum legalacsonyabb ösztöneit fölkorbácsolja, hogy belőle hasznot merítsen.

A visszás állapotokat megakadályozhatta vagy megelőzhette volna az államhatalom a gazdasági erkölcsi fegyelem szigorú és erélyes fenntartásával, de ebben bizony legtöbbnyire csődöt mondott. Mivel a mai gazdasági rendszer kezdetei éppen abba az időbe esnek, amikor a racionalizmus uralkodott és magát a lelkekbe mélyen beleette, könnyen kifejlődött az a közgazdaságtudomány, amely nem keresett tájékozást az erkölcsi elveknél. Igy bekövetkezett, hogy az emberi szenvedélyeknek a gyeplőt teljesen megeresztették.

Az emberek még sokkal nagyobb számban, mint azelőtt, minden eszközzel a meggazdagodás után vetették magukat, saját hasznukat mindenek fölé helyezték és mindennél többre becsülték, még a legsúlyosabb jogtalanság másokkal szemben sem volt nekik lelkiismereti kérdés. Akik először ráléptek a széles útra, amely a pusztulásba viszen (Máté 7, 13.), azok könnyen sok utánzóra találtak, mert csábítólag hatottak a szemmellátható sikereik, a gazdagság fénye, a gúnyolódás az elmaradott lelkiismeretesség fölött, a hidegvérűség, amellyel a kevésbbé lelkiismeretlen versenytársakat elgázolták.

Miután a gazdasági élet vezetői is letértek az erkölcs útjáról, szükségképpen bekövetkezett, hogy a dolgozók széles rétegei is a romlás útjára tértek. Annál is inkább, mert sok munkaadó puszta eszközként kezelte munkásait, rá sem gondolva a lelkükre és a magasabbrendű dolgokra. Valóban elborzad az ember a számtalan veszély elgondolásakor, amelynek a munkások, különösen az ifjúmunkások erkölcse, a fiatal leányok és általában a nők becsülete a munkahelyen ki van téve. Elijesztő sok akadályt gördít a mai gazdasági rendszer és különösen a szerencsétlenül fejlődött lakásviszonyok a házasság és a családi élet elé. S mennyi akadályba ütközik a vasárnapok és ünnepek megszentelése! Fájdalmas látvány a hívő keresztény szellem ellanyhulása, amely pedig azelőtt a művelt és egyszerű embereket egyaránt annyi életbölcseséggel gazdagította. Elnyomja azt az egy és egyetlen gond a mindennapi kenyérért. Igy az emberi kezek munkája, amelyet pedig az Isten végtelen bölcs gondviselésével a bűnbeesés után is az ember testi és lelki javára rendelt, mindenfelé az erkölcsi romlás forrásává lesz. Az alaktalan anyag megnemesedve kerül ki a műhelyekből, az ember pedig testében és lelkében megrontva.

Orvosszerek.

A gazdasági élet eltöltése keresztény szellemmel.

Egyetlen hatásos orvosszer a lelkek szánalmas romlása ellen, amely minden törekvést a társadalmi megújulásra meghiúsít, az őszinte és teljes visszatérés az evangélium tanításához, annak a Krisztusnak parancsaihoz, akinél az örök élet igéi vannak (Ján. 6, 10.), olyan igék, amelyek, bár az ég és föld elmulnak, soha el nem mulnak. (Máté 24, 35.)

Az összes társadalomtudományos szakemberek keresik az észszerű rendszert, amely a gazdasági élet természetes rendjét helyreállíthatná. De ez a rend, amelyet Mi is minél sürgősebben várunk és lelkes munkával szolgálunk, elégtelen és hiányos marad, ha az egész emberi gazdasági tevékenység nem egységes az Isten egységes világtervének követésében és az emberi erők mértékéig annak megvalósításában. Mi azt a rendet tartjuk tökéletesnek, amelyet az egyház mindig nagy hangsúllyal hirdet és maga a természetes ész is megkövetel; tudniilik azt, hogy minden az Istenhez, a teremtett termelő erők első és végső céljához irányul, az Istenen kívül pedig minden csak eszköz, amit úgy kell használni, amint az utolsó cél eléréséhez segít. Ez a rend legkevésbbé sem csökkenti a gazdasági tevékenység értékét, vagy éppen az emberi méltóságot. Ellenkezőleg megtanuljuk benne az isteni akaratot tisztelni, amely az embert a földre helyezte, hogy azt munka által sokféle életszükségleteire hasznosítsa. Tisztességes és jogos úton igenis szabad a jólétüket emelniök mindazoknak, akik javak termelésével foglalkoznak. Sőt méltó és igazságos, hogy aki az általános jólét javára dolgozik, a termelés folytán megszaporodott javakból igazságos részt kapjon s maga is jobb sorsba jusson. De minden gazdasági kereset történjék az Isten törvényének tartozó engedelmességgel és a más jogának sérelme nélkül a hit és a természetes ész alapelvei szerint. Ha

mindenki mindenütt ehhez tartaná magát, úgy a gazdasági termelés és a vagyonszerzés, valamint a manapság oly általánosan rendetlen fölhasználása a vagyonnak a helyes vágányba terelődnék; a csúnya önzéssel, korunknak e nagy szégyenfoltjával és divatos bűnével szemben szelíd hatalmával a keresztény mértékletesség erénye érvényesülne, amely az embereknek elsősorban az Isten országa és az ő igazsága keresését parancsolja és az embert biztosítja, hogy a bőkezű és ígéreteiben hű Isten az ideiglenes javakat a szükség szerint megadja neki. (Máté 6, 33.)

A szeretet szerepe.

Mindebben a legfontosabb szerep a szeretetnek jusson, amely a tökéletesség köteléke. (Kol. 3, 14.) Mennyire tévednek azok a meggondolatlan újítók, akik egyedül az igazságosságot, még pedig a kölcsönös igazságosságot követelik, a szeretetet pedig gőgösen elvetik! Igaz, a szeretet nem pótolhatja a köteles és jogtalanul megtagadott igazságosságot. Ámde, ha az ember mindent megkap, ami az igazságosság szerint megilleti, még mindig tág tere nyílik a szeretetnek. Még a leghívebben kiszolgáltatott igazságosság is legföllebb a szociális harcok okait szüntetheti meg, a szíveket egyesíteni és a lelkeket kapcsolni sohasem tudja. Már pedig a felek benső lelki kapcsa az egyedüli szilárd alapja az összes intézményeknek, amelyek a szociális békét, az emberi együttműködés előmozdítását célozzák, bármilyen tökéletesek is egyébként ezek az intézmények. A tapasztalat bizonyítja, hogy lelki egység nélkül a legbölcsebb intézkedések is célt tévesztenek. Az összes emberek becsületes együttműködése a közjóra csak úgy lehetséges, ha a társadalom valamennyi osztályát áthatja az összetartozandóság érzete, mint ugyanannak a családnak tagjait, mint az egy mennyei Atyának gyermekeit; ha egy testnek érzik magukat Krisztusban, «egyenkint egymásnak tagjai» (Róm. 12, 5.) úgy, hogyha egyik tag szenved, együttszenved vele valamennyi tag. (I. Kor. 12, 26.) Akkor a gazdagok és előkelők az ő korábbi közönyösségüket szegényebb testvéreik iránt majd gondviselő és tevékeny szeretetté változtatják, azoknak jogos kívánságait előzékenyen fogadják, esetleges hibáival és tévedéseivel szemben elnézők lesznek. A munkások viszont őszintén leteszik az osztálygyülöletet és irigységet, amelyet az osztályharcra lázítók oly ravaszul fölszítanak, az isteni Gondviseléstől az emberi társadalomban nekik kijelölt helyet nem unják, hanem nagyrabecsülik, mert jól tudják, hogy a maguk helyén hasznos és tisztes munkával hozzájárulnak az általános közjóhoz s Annak a nyomain járnak, aki bár Isten volt, iparosmunkás akart lenni az emberek közt és az ács fiának hivatta magát.

Nehéz föladat előtt.

Az evangélium szellemének, a keresztény mértékletesség és a mindent átfogó szeretet szellemének új kiáradásától várjuk Mi az emberi társadalom sokat áhított teljes megújulását, a Krisztus békéjét Krisztus országában, amelynek eljöveteléért minden erőnkkel és lelkipásztori tevékenységünkkel dolgozni már pápaságunk kezdetén volt szándékunk és szilárd elhatározásunk. (Ubi arcano, 1922 dec. 23.) S ti — Tisztelendő Testvéreink — akik az Isten egyházát a Szentlélek megbízásából Velünk együtt kormányozzátok (Ap. Csel. 20, 28.), ugyanarra a magasztos és különösen a jelenkorban nagyfontosságú célra a világ minden részében — még a pogány missziós területeken is — dícséretes buzgósággal dolgoztok. Megérdemelt dícsérettel és elismeréssel adózunk nektek és mindazoknak a papoknak és világi híveknek, kiket mint mindennapos munkatársaitokat és segítőiteket örömmel látunk a munkánál, valamint a mi kedves fiainknak, a Katolikus Akció tagjainak, akik különös odaadással megosztják Velünk a munkát a társadalomért mindabban, ami az Isten akarata szerint az Egyház illetékességéhez és kötelességeihez tartozik. Ezeket az Úrban szeretettel buzdítjuk, hogy a fáradságot ne kíméljék, a nehézségektől el ne ijedjenek, inkább folyton növekedjenek erőben és bátorságban. (Móz. IV, 31, 7.) Jól tudjuk, hogy nehéz föladatra kell vállalkozniok, úgy a felsőbb, mint az alsóbb osztályoknál rengeteg akadályt és ellenállást legyőzniök. Ne csüggedjenek, mert keresztényi dolog odaállni, ahol a leghevesebb a harc. Kemény küzdelem azok osztályrésze, akik mint Krisztus bátor katonái (II. Tim. 2, 3.) az ő legközvetlenebb testőrségét alkotják.

Egyedül Krisztus segítségében bízva, aki azt akarja, hogy minden ember üdvözüljön (I. Tim. 2, 4.), minden erőnkkel iparkodjunk az Istentől elfordult szegény lelkeket megsegíteni, szakítsuk el

őket a földi gondoktól, amelyekbe túlságosan belemerültek és tanítsuk meg őket az égiek felé szárnyalni. Sokszor könnyebb a siker, mint első tekintetre gondoltuk volna. Még a legmélyebbre süllyedt ember szívében is ott szunnyadoznak a csodálatos lelki vágyak, mint pislogó parázs a hamu alatt; annál inkább azoknak a sokaknak szívében, akik inkább tudatlanságból vagy a szerencsétlen külső körülmények miatt tévedtek el. Sokat ígérő előjelei a társadalmi megújulásnak a munkásszervezetek. Nagy örömmel látjuk soraikban a mozgékony ifjúmunkások tekintélyes csoportjait, akik készségesen hajlanak az isteni kegyelem befogadására és csodálatos buzgósággal igyekeznek szaktársaikat Krisztusnak megnyerni. Nem kisebb elismerést érdemelnek a munkásegyesületek vezetői, akik saját érdeküket félretéve, egyedül a tagok javát viselik szívükön, azok jogos követeléseit az egész foglalkozási ág boldogulásával találékonyan összhangba hozzák és egyszerre mind a kettőt szolgálni igyekeznek, amellett rendkívül fontos munkakörükben sem a tárgyi nehézségtől, sem a személyeskedő gyanusításoktól nem félnek. Azokban a körökben is, amelyeknek a magasabb műveltség és a vagyon befolyásos állásokat biztosít a társadalomban, különösen az ifjúság komolyan foglalkozik a társadalmi élet kérdésével s így följogosít a reményre, hogy később teljes elszántsággal a társadalmi megújulás szolgálatának szenteli magát.

A helyes út.

Tisztelendő Testvérek! Maguk a korviszonyok jelölik meg a helyes utat, amelyen járnunk kell. Ma — mint már annyiszor az egyház története folyamán — egy világ áll Velünk szemben, amely nagyrészt a pogányságba süllyedt vissza. Hogy egész társadalmi osztályokat a Krisztustól elpártolás után, Krisztushoz visszavezessünk, azok soraiból kiválasztott és jólképzett segítőkre van szükség, akik társaik gondolatvilágát és törekvéseit jól ismerik és a testvéri szeretet szelíd erejével szívükhöz férni tudnak. Az első és közvetlen apostolok a munkásság közt munkások legyenek; az iparos- és kereskedővilág apostolai is ebből a világból nőjenek ki.

Ilyen laikus munkás- és munkaadóapostolok fölkutatása, kiválasztása, alkalmas kimüvelése és megnevelése elsősorban a Ti föladatotok — Tisztelendő Testvérek — és papjaitoké. Bizony igen nehéz munkaterület jelentkezik itt a papok számára. Azért a papnövendékek alapos társadalomtudományi képzésben kellően fölkészüljenek rá. Akiket különösen erre a munkaterületre szántok, jól fejlődött jogérzéket és férfias bátorságot tanusítsanak, hogy a jogtalan igényeknek és igazságtalan törekvéseknek kellő határozottsággal ellenálljanak, okosságban és mérsékletben kitűnjenek, hogy úgy az egyik, mint a másik rész felé a túlzások veszélye ellen védve legyenek, különösen pedig a krisztusi szeretet töltse el és hassa át őket teljesen, mert egyedül a szeretetnek van meg az az adománya, hogy ellenállhatatlan, bár szelíd hatalommal az igazságosság és a méltányosság törvényéhez hajlítsa az emberi szíveket és lelkeket. Ime az út, amelyen járni kell. A multnak gazdag tapasztalata már kipróbálta. Bizalommal és elszántan kell megindulni rajta.

Az ilyen magasztos föladatra kiválasztott fiainkat az Úrban esdve kérjük, törekedjenek egész lélekkel a rájuk bizottakat laikus apostolokká kiképezni. Kiválóan papi és apostoli működésükben alkalmazzák a keresztény nevelő művészet minden erejét az ifjúság oktatásában; katholikus egyesületek alapítása, tanfolyamok rendezése által igyekezzenek a hit elveivel összhangban a tudást elmélyíteni. Különösen értékeljék és a gondjaikra bizottak épülésére gyakran használják az egyének és a társadalom erkölcsi megújítására fölötte alkalmas eszközt, amelyet Mens Nostra körlevelünkben ajánlottunk . . . a lelkigyakorlatokat. (Mens Nostra, 1929 dec. 20.) Idézett körlevelünkben a lelkigyakorlatokat nemcsak általában ajánlottuk a világiaknak, hanem különösen is kiemeltük a munkás lelkigyakorlatokat s az ilyenek tartását szorgalmaztuk. A lelkigyakorlatok iskolája nemcsak kitűnő kereszténveket nevel, hanem valóságos apostolokat minden élethivatás számára és megtölti őket azzal a tűzzel, amely Jézus szívében lángol. Ebből az iskolából, mint az apostolok az utolsóvacsora teréből, hitben erős, az üldözéseket lebírhatatlan állhatatossággal álló, a Krisztus országának elterjesztésében fáradhatatlanul buzgó katholikusok kerülnek ki.

S manapság ilyen hős Krisztus-katonákra van szükség, hogy erejükkel megvédjék az emberiség

családját a végveszélytől, amelybe rohanna, ha az evangélium tanítását megvetné és helyet engedne annak a társadalmi rendnek, amely a természet és az Isten törvényeit egyaránt lábbal tapodja. Krisztus egyháza kősziklára épült s így magát nem kell féltenie, mert bizton tudja, hogy a pokol kapui nem vehetnek erőt rajta. (Máté 16, 18.) Sőt a századok tapasztalata igazolja, hogy a nagy viharokból mindig erősebben és újabb diadalokkal került ki. De anyai szíve megrendül a szörnyű csapások miatt, amelyekkel a viharok sok ezer embert sujtanának, különösen pedig a mérhetetlen lelki kár, amely számtalan, Krisztus vérével megváltott lelket az örök kárhozatba döntene.

Azért mindent meg kell kísérelni, hogy az emberi társadalomtól a szörnyű veszedelmet elhárítsuk. Erre irányuljon minden munka, minden iparkodás és a szüntelen imádság az irgalmas Istenhez. Mert Isten segítségével az emberiség sorsa a kezünkben van.

Ne engedjük — Tisztelendő Testvérek és Kedves Fiaink — hogy e világ fiai a maguk nemében okosabbak legyenek nálunk, akik a világosság fiai vagyunk. (Luk. 16, 8.) Látjuk, hogy azok tervszerűen válogatják és iskolázzák rajongó híveiket, hogy téves tanaikat az emberi társadalom minden rétegében és a világ minden részében napról-napra szélesebben elterjesszék. S amikor az egyház ellen rohamot vezetnek, akkor a legádázabb belső harcaikat is beszüntetik s egységes frontban egyesült erővel törnek céljuk felé.

Szoros egység és egyetértés.

Tagadhatatlan tény, hogy a katholikusok buzgó köztevékenysége úgy a társadalmi és gazdasági, mint az iskolai és vallásos téren óriási eredményeket tud elérni. Sajnos, a csodálatos és ernyedetlen tevékenység nem mindig hozza meg a kellő eredményt, mert az erőket túlságosan szétforgácsolják. Egyesüljenek az összes jóakaratú emberek, akik az egyház pásztorainak vezetése alatt Krisztus jó és békés harcát harcolni készek. Az egyház irányítása és útmutatása mellett dolgozzanak valamennyien az emberi társadalom keresztény megújításán, amelyet XIII. Leó Rerum novarum halhatatlan körlevelével megindított. Ki-ki tegye meg a magáét a saját tehetsége, ereje és életviszonyai szerint, nem a maga, hanem Jézus Krisztus dolgával törődvén. (Fil. 2, 21.) Ne ragaszkodjék minden áron a saját véleményéhez, sőt a maga, esetleg jobb nézetét is áldozza föl, ha a közjó magasabb érdeke ezt az áldozatot megkívánja, hogy mindenben és mindenekfölött Krisztus uralkodjék, Krisztus kormányozzon, kinek «tisztelet, dicsőség és hatalom örökön-örökké». (Titk. J. 5, 13.)

Hogy mindez szerencsésen elkövetkezzék, Nektek — Tisztelendő Testvérek és Kedves Fiaink — a gondjainkra bízott nagy katholikus család minden egyes tagjának, szívünk különös szeretetével a munkásoknak és a kezeik munkájával fáradozóknak, akiket az isteni gondviselés különös gondunkba ajánlt, a keresztény munkaadóknak és vállalkozóknak atyai jóindulattal adjuk apostoli áldásunkat.

Kelt Rómában, szent Péternél, 1931 május 15., pápaságunk tizedik évében.

XI. Pius pápa.

Nihil obstat. Dr. Joannes Drahos, censor. — Nr. 1690. Imprimatur. Strigonii 12. Junii 1931. Dr. Julius Machovich, vicarius generalis.

Kiadja a Szent István-Társulat.

Stephaneum nyomda és könyvkiadó r. t. Budapest. Nyomdaigazgató: Kohl Ferenc.

XI. PIUS PÁPA APOSTOLI KÖRLEVELE

TISZTELENDŐ TESTVÉREIHEZ: AZ APOSTOLI SZENTSZÉKKEL BÉKÉBEN ÉS KÖZÖSSÉGBEN ÉLŐ PÁTRIÁRKÁKHOZ, PRIMÁSOKHOZ, ÉRSEKEKHEZ, PÜSPÖKÖKHÖZ ÉS EGYÉB RENDES JOGHATÓSÁGÚ FŐPAPOKHOZ

A KATOLIKUS AKCIÓ ÉRDEKÉBEN

Tisztelendő Testvérek!

Üdvöt és apostoli áldást!

Nem kell ismertetnünk előttetek — Tisztelendő Testvérek — az utolsó napok eseményeit, amelyek püspöki székhelyünkön, Rómában és prímásságunk területén, Itáliában történtek. Erős és mélyen zengő visszhangjuk volt az egész világon, de különösen megérezték Olaszország és az egész katolikus világ minden egyes egyházmegyéjében. Összefoglalhatók ezekben a kevés és szomorú szavakban: halálos csapást akartak mérni arra, ami atyai és lelkipásztori szívünknek a legkedvesebb volt és mindig is a legkedvesebb marad; s hozzátehetjük, sőt kötelességünk is hozzátenni: az a mód is sértő Ránk, ahogyan tették.

Az események láttára s azok hatása alatt belső indítást és kötelességet érzünk, hogy hozzátok forduljunk — Tisztelendő Testvérek — s lélekben mindegyikteket meglátogassunk. Először is a testvéri hála súlyos és sürgető kötelességét akarjuk leróni; másodsorban az igazság és az igazságosság megvédésének nemkevésbbé súlyos és sürgető parancsát akarjuk teljesíteni olyan tárgyban, amely az anyaszentegyház életbevágó érdekeit és jogait érinti s azért titeket egyenként is közelről érint, bárhol is rendelt titeket a Szentlélek Velünk közösségben az egyház kormányzására; harmadszor a következtetéseket és észrevételeket óhajtjuk leszegezni, amelyeket az események kiváltanak; negyedszer aggodalmainkat fogjuk kifejezni a jövőre vonatkozólag s végül fölhívunk titeket, hogy osztozzatok a Mi reményeinkben és imádkozzatok Velünk és az egész katolikus világgal együtt, azok teljesüléséért.

I. Köszönet a világ püspökeinek és Katolikus Akcióinak a hódolatnyilvánításokért.

A belső béke, amely annak a teljes és tiszta tudatnak gyümölcse, hogy az igazság és az igazságosság pártján állunk, értük harcolunk és szenvedünk, az a béke, amelyet csak a Krisztuskirály adhat, a világ pedig sem nem adhat, sem el nem vehet; az az áldott és vigasztaló béke — hála a jóságos és irgalmas Istennek — Minket soha el nem hagyott s teljes a bizodalmunk, hogy nem is fog elhagyni, bármi történjék is. De ez a béke nyitva hagyta az utat a szenvedő Úr Jézus szívébe s hasonlóképpen nyitva hagyja az ő hűséges szolgáinak szívébe is a legszörnyűbb keserűségek számára is, amint ti — Tisztelendő Testvérek nagyon is jól tudjátok. Mi is megtapasztaltuk annak a titokzatos mondásnak igazságát: *Ime békeségemül lett legkeservesebb keserűségem* (Iz. 38, 17.). A ti gyors, áradó és mélyen érző részvétetek, — Tisztelendő Testvéreink — amelynek nyilvánulása még folyton tart, testvéri és fiúi érzéseitek, különösen a magasztos és természetfölötti közösség, a gondolatok és érzések, a fölfogás és az akarat csodálatos egysége, amely kedves nyilatkozataitokban kifejezésre jut, a szívünket kimondhatatlan vigasztalódással töltötték el és belőle sokszor az ajkunkra csalták a zsoltáros szavait: *Szívem fájdalmainak sokasága közt a te vígasztalásaid örvendeztették az én lelkemet* (Zsolt. 93, 19.). A vigasztalásokért Isten után szívünk mélyéből nektek mondunk köszönetet, — Tisztelendő Testvérek, — akikhez úgy szólhatunk, mint Krisztus szólt a ti elődeitekhez, az apostolokhoz: *Ti vagytok, akik kitartottatok velem megpróbáltatásaimban* (Luk. 22, 28.). De átérezzük és le is rójuk az atyai szívünknek olyannyira kedves hálatartozást számtalan jó és méltó fiaitok iránt, akik egyenként és testületileg, úgy saját nevükben, mint különböző szervezetek és jámbor társulatok képviseletében, különösen pedig a Katolikus Akció és a Katolikus Ifjúság szervezetei részéről a részvétnek, a hódolatnak, az utasításainkhoz és óhajainkhoz való nemes és készséges ragaszkodásnak oly sok és gyermeki szeretetből áradó nyilvánulá-

sait juttatták el Hozzánk. Kivételesen gyönyörű és vigasztaló volt látni az összes országok Katolikus Akcióit, a szomszédoktól a legtávolabb országokig, amint a közös Atya köré sorakoznak, a hitnek és a gyermeki ragaszkodásnak ugyanattól a szellemétől áthatva és hajtva, ugyanazokat a nemes szavakat rebesgetik, amelyekben egyértelműleg kifejezésre jut a kínos meglepetés, hogy üldözést és megpróbáltatást szenved a Katolikus Akció az apostoli hierarchia központjában, ahol leginkább van létjoga, az a Katolikus Akció, amelynek Itáliában úgy mint a világ minden részében a maga eredeti és lényeges célkitűzése szerint, az Általunk többször és féltő gonddal adott s az általatok — Tisztelendő Testvérek — annyira lelkiismeretesen hangsúlyozott utasítások értelmében nem akar más lenni s nem is lehet más, mint a világiak részvétele és közreműködése az apostoli papság munkájában.

Ti — Tisztelendő Testvérek — közölni fogjátok atyai köszönetünk nyilvánítását a ti és a Mi fiainkkal az Úr Jézus Krisztusban, akik tanuságot tettek róla, milyen jól nevelődtek a ti iskolátokban, milyen jók és hűségesek a közös Atya iránt, aki elmondhatja: *Felette bőséges az én örömöm minden szorongatásunk mellett* (2 Kor. 7, 4.).

Nektek, a kedves Olaszország egyházmegyés püspökeinek nemcsak hálával tartozunk a vigasztalásért, amelyet szent és nemes versenyben nyujtottak az elmult hónap folyamán számtalan levélben, különösen pedig az apostolfejedelmek ünnepén gyöngéd és ékesen szóló távíratokban; hanem a részvétnyilvánítás viszonzásával is azért, amit mindegyiktek szenvedett, amikor látta a váratlan pusztító viharnak lecsapását a gazdagon virágzó és sokat ígérő virágágyakra a lelki kertekben, amelyeket a Szentlélek Úristen bízott gondjaitokra és ti annyi szorgalommal és a lelkeknek oly nagy hasznára ápoltatok. A ti szívetek — Tisztelendő Testvérek — azonnal a Mi szívünkhöz simult, hogy együttérezzen a Mi fájdalmunkkal, amelybe mint központba áramlottak, s ott találkoztak és megsokasodtok a ti fájdalmaitok. S ezt világos és gyöngéd szavakkal ki is fejeztétek, amiért szívünk mélyéből köszönetet mondunk! Különös hálával tartozunk nektek azért az egyhangú és fölemelő tanuságtételért, hogy az olasz Katolikus Akció és kifejezetten az ifjúsági szervezetek is engedelmesen és hűségesen betartották a Tőlünk és tőletek nyert utasításokat, amelyek mindennemű pártpolitikai tevékenységet eltiltanak. Egyidejűleg köszönetet mondunk a gondjaitokra bízott papságnak és a híveknek, a szerzeteseknek és szerzetesnőknek, akik a hitvallásnak és a gyermeki engedelmességnek hatalmas lendületében egyek voltak veletek. Köszönetet mondunk külön is a Katolikus Akció szervezeteinek, elsősorban az ifjúsági szervezetek minden fokozatának egészen le a legkisebb benjaminokig, a kis gyermekeknek is, akik annál kedvesebbek Nekünk, minél kicsinyebbek, mert az ő imádságaikban leginkább bízunk és azoktól várunk legtöbbet. Ti megéreztétek, — Tisztelendő Testvérek — hogy a Mi szívünk veletek volt és van, minden egyessel közületek, veletek szenved, értetek és veletek imádkozik, hogy a végtelen irgalmasságú Úristen jöjjön segítségünkre s ebből a nagy csapásból, amelyet a jónak örök ellensége szabadított Ránk, származtasson ismét valami jót, valami igen nagy jót.

II. Az igazság és az igazságosság megvédése.

Miután a hála kötelességének eleget tettünk a nagy fájdalomban nyert vigasztalásért, lerójuk azt a kötelességünket is, amellyel apostoli tisztünknél fogva az igazságnak és az igazságosságnak tartozunk.

Tisztelendő Testvérek! Már több alkalommal, a leghatározottabb formában, minden szóért felelősséget vállalva nyilatkoztunk és tiltakoztunk a hamis és igazságtalan vádaskodás hadjárata ellen, amely a Katolikus Akció ifjúsági és egyetemi szervezeteinek fölöszlatását megelőzte. S a fölöszlatást rövid úton mégis végrehajtották s olyan eljárást követtek, amely azt a benyomást kelthette, hogy közönséges gonosztevők messzeágazó és veszedelmes társasága ellen irányul, pedig olyan ifjak és gyermekek ellen irányult, akik a jók között is a legjobbak, akikben örömünk telik. S atyai boldogságot érzünk, hogy ezt a bizonyítványt róluk most újra is kiállíthatjuk. Ilyen nézeten voltak maguk a végrehajtó közegek is (nem valamennyien, de sokan közülük) s erről tanuságot tettek, mikor a fölöszlatás közben úgy nyilatkoztak és olyan kiméletet tanusítottak, hogy tulajdonképpen bocsánatot kértek azért, amit kénytelenek voltak megtenni.

Számon tartjuk őket és külön áldásunkat tartogatjuk számukra.

Viszont fájdalmas ellentétül mekkora durvaságok és erőszakosságok történtek — egészen a tettlegességig és a vérontásig! A sajtóban, beszédekben és tettekben mekkora tiszteletlenségek egyházi dolgok és személyek ellen, még a Mi személyünk ellen is — előzték meg, kísérték és követték a váratlan rendőri intézkedésnek végrehajtását, amelyet akár a tudatlanság, akár a rosszakaratú túlbuzgóság még olyan társulatokra és jogi személyekre is kiterjesztett, amelyekre a parancs nem is vonatkozott, egészen a gyermekmenhelyekig és a Márialeányok kongregációjáig!

S a tiszteletlenségek és durvaságok szomorúan hosszú sora a párt egyenruhás tagjainak közbenjöttével, Itália egyik végétől a másikig egyformán, a hatóságok és a rendőri karhatalom olyan elnézésével történt, hogy föltétlenül felsőbb helyről jött intézkedésre kell gondolni. Megengedjük, ami egyébként is előrelátható volt, hogy a végrehajtásnál a rendeleten túlmehettek, sőt okvetlenül kellett is túlzásoknak történniök. Meg kellett említenünk ezeket a bántó és kínos dolgokat, mert megkísérelték elhitetni a közönséggel és a világgal, hogy a Nekünk annyira drága egyesületek föloszlatása egészen símán, minden zavaró körülmény nélkül folyt le.

De még más, sokkal vastagabb sérelem is esett az igazságon és az igazságosságon. Ha nem is az összes, de bizonyára a legfőbb hazugságokat és valóságos rágalmakat, amelyeket az ellenséges pártsajtó — az egyedül szabad, a gyakran utasításra vagy sugalmazásra mindent kimondó és merő sajtó — elterjesztett, összefoglalták egy közleményben, amely állítólag ugyan nem hivatalos (óvatos minősítés), s beadták a közönségnek a terjesztés minden eszközével, ami manapság rendelkezésre áll. A nem az igazság és az igazságosság szolgálatában, hanem azok ellen szerkesztett okmányok története igen hosszú és siralmas történet. De a legmélyebb keserűséggel be kell vallanunk, hogy életünk és könyvtárosi gyakorlatunk hosszú évei alatt ritkán találkoztunk annyira irányzatos, az igazsággal és igazságossággal annyira ellentétes okmánnyal mindabban, ami benne az Apostoli Szentszékre, az olasz Katolikus Akcióra és különösen a durván megrendszabályozott szervezetekre vonatkozik.

Ha hallgatnánk, ha szó nélkül hagynók, — ami annyi volna, mint a hitelét elismerni — még méltatlanabbak volnánk erre a fölséges Apostoli Székre, mint amilyenek vagyunk, s nem érdemelnők meg azt a gyermeki és hódoló tiszteletet, amellyel Minket mindig megvigasztaltak és most jobban vigasztalnak, mint valaha, a mi drága fiaink, a Katolikus Akció tagjai, különösen azok a fiaink és leányaink, akik szenvedtek és szenvednek, mert vallásos hűséggel követték intelmeinket és utasításainkat s annál inkább becsületére váltak annak az iskolának, amelyben nevelkedtek, az isteni Mesternek és az ő földi Helytartójának, minél fényesebben tanusították valódi keresztény magatartásukkal — még a fenyegetésekkel és erőszakosságokkal szemben is, melyik oldalon van a jellem igazi méltósága, a valódi lelki erő, az igazi bátorság és műveltség.

Rövidségre törekszünk, amikor az említett közleménynek könnyű állításait helyreigazítjuk. A «könnyű» jelzőt használjuk, nem akarjuk «vakmerő»-eknek mondani azokat az állításokat, amelyek arra számítottak, hogy a közönségnek nem lesz módja ellenőrizni őket. Rövidek leszünk azért is, mert különösen az utóbbi időben gyakran beszéltünk az itt visszatérő dolgokról s a Mi szavunk — Tisztelendő Testvérek — el tudott jutni hozzátok s általatok a ti és a Mi drága fiainkhoz az Úr Jézusban. Ugyanazt reméljük jelen levelünkről is.

A többi közt azt mondotta a közlemény, hogy az ellenséges pártsajtó leleplezései majdnem teljes egészükben, legalább lényegükben megerősítést nyertek — mégpedig az Osservatore Romano részéről. Az igazság az, hogy az Osservatore Romano esetről-esetre beigazolta, hogy az úgynevezett leleplezések merő kitalálások voltak, vagy teljes egészükben, vagy legalább is az esetekhez fűzött magyarázatokban! Elég azt elolvasni rosszakarat nélkül és a legszerényebb fölfogóképességgel.

Azonkívül nevetséges kísérletnek mondta a közlemény a Szentszéket áldozatként föltüntetni akarni olyan országban, ahol az idegenek ezrei tanuságot tehetnek a papság, a főpapok, az egyház és a vallásos ténykedések iránt tanusított tiszteletről. Igen, — Tisztelendő Testvérek — tényleg nevetséges kísérlet volna, akárcsak a nyitott ajtó döngetése. Hiszen az idegen látogatók ezrei, akik soha-

sem hiányoznak Itáliában és Rómában, a saját szemükkel láthatták a gyakran istentelen és káromló tiszteletlenségeket, az erőszakot, a gyalázatot, a szent helyek, tárgyak és személyek ellen elkövetett vandalizmust az egész országban s magában Rómában a Mi püspöki székhelyünkön, amit ismételten fölpanaszoltunk biztos és pontos értesülések alapján.

A közlemény megbélyegzi a papság «fekete hálátlanságát», mert szembehelyezkedik azzal a párttal, amely Olaszországban a vallásszabadságot biztosította. Pedig a papság, a püspöki kar s maga az Apostoli Szentszék mindig elismerték, hogy az utóbbi években igen sok történt a vallás javára és előnyére, sőt igen gyakran kifejezték élénk és őszinte hálájukat. Azonban úgy Mi, mint a püspöki kar, a papság, az összes jó hívek, sőt a rendet és a békét szerető polgárok kínosan meglepődtek és megzavarodtak, mikor nagyon is korán elkezdődtek a rendszeres merényletek a vallás és a lelkiismeret természetes és drága szabadsága ellen, mint a Katolikus Akció és annak különböző szervezetei, különösen ifjúsági egyesületei ellen, s elérték a legmagasabb fokot az ellenük a már említett módon végrehajtott rendőri intézkedésben. A merényletek és rendszabályok komoly kétséget támasztottak, vajjon a pártnak kezdetben jóindulatú és jótékony magatartása valóban a vallás őszinte szeretetéből és vallásos buzgóságból eredt-e. Ha hálátlanságról beszélhetünk, akkor az éppen az Apostoli Szentszékkel szemben nyilvánult és áll fenn egy párt és egy kormány részéről, amely az egész világ megítélése szerint a Szentszékkel való barátságos viszonyából az országban és a külföldön úgy megnövelte tekintélyét és hitelét, hogy sokan Itáliában és a külföldön már sokalták is, amint túlságosnak tartották a Részünkről tanusított előzékenységet és bizalmat.

Amint a rendőri beavatkozás a maga kísérő jelenségeivel, erőszakkal és tiszteletlenségekkel s a rendőrhatóságok csendes támogatása mellett megtörtént, fölfüggesztettük bíboros követünknek a páduai százados ünnepségekre elküldését és eltiltottuk az ünnepi körmeneteket Rómában és Itáliában. Ezt az intézkedést kétségtelenül saját hatáskörünkben tettük s véleményünk szerint igen súlyos és sürgős okokból meg is kellett tennünk, bár tudtuk, hogy vele nagy áldozatot kívánunk a jó hívektől. De nem volt ez senkinek sem olyan fájdalmas, mint éppen Nekünk.

Hogyan is folyhattak volna le azok az örvendetes ünnepségek a gyászban és fájdalomban, amely az összes hívek közös Atyjának szívére nehezedett, sőt az anyaszentegyháznak anyai szívét Itáliában és az egész világon mélyen megszomorította, amint az általános, az egész világról megnyilvánuló részvét, elsősorban a ti részvétetek — Tisztelendő Testvéreink — azonnal megmutatta? Hogyne féltettük volna a szent dolgoknak és személyeknek kijáró tiszteletet, sőt azok épségét, látva a hatóságok és a karhatalom magatartását a legnagyobb tiszteletlenségekkel és erőszakosságokkal szemben?

Ahova intézkedésünk kellő időben megérkezett, ott a jó papoknak és híveknek fölfogásával és érzésével teljesen megegyezett. S annak nagyszabású és Ránk nagyon is vigasztaló tanuságait adták, ahol őket meg nem félemlítették, meg nem fenyegették vagy még durvábban nem kényszerítették, mert az ünnepi körmenetek helyett imaórákat, szentségimádásokat, megkérlelő ájtatosságokat tartottak a Szentatya fájdalmát és szándékát megértve, mégpedig a népnek tömeges részvételével.

Tudjuk, hogyan folytak a dolgok ott, ahova intézkedésünk kellő időben meg nem érkezhetett, a hatóságok részvételével, amit a közlemény hangsúlyoz, azoknak az állami és párthatóságoknak részvételével, akik akkor már vagy kevéssel azután némán és tétlenül résztvettek merően katolikusellenes és vallásellenes ténykedés végrehajtásában. Ezt a közlemény persze nem mondja. Viszont azonban állítja, hogy akadtak egyházi helyi hatóságok, akik bátorságot vettek a Mi tilalmunkat hivatalosan tudomásul nem venni. Nem ismerünk olyan egyházi helyi hatóságot, amely kiérdemelte volna az ezekben a szavakban foglalt sértést és bántalmat. De ismerjük és élénken sajnáljuk azokat a sokszor fenyegető és erőszakos kényszerítéseket, amelyeket egyházi helyi hatóságokkal szemben alkalmaztak, vagy alkalmazni engedtek. Tudomásunk van az egyházi énekek és körmenetek istentelen kigúnyolásáról, amit elnéztek az összes jámbor hívek végtelen fájdalmára, a rendet és békét követelő polgárok fölháborodására, hiszen látták, hogy a rend és béke

védtelenül marad éppen azok részéről, akiknek legkomolyabb kötelessége és egyben életbevágó érdeke azoknak megvédése. A közlemény újra leadja a már annyiszor fölhánytorgatott összehasonlítást Itália és más országok közt, amelyekben az egyházat tényleg üldözik s amelyek ellen nem hangzottak el olyan szavak, mint Itália ellen, ahol a vallás megújhodott. Már mondottuk, hogy örök hálával gondolunk mindarra, ami Itáliában a vallás javára történt, ha mindjárt egyben a pártnak és a kormánynak is legalább ugyanakkora, ha nem nagyobb előnyére vált. Azután már ismételten megmondtuk, hogy nem szükséges mindig a világnak tudnia, sőt gyakran az ügynek ártalmára is volna nyilvánosságra hozni, amit Mi és a Szentszék akár követei, akár püspöktestvéreinek útján mondott és tiltakozott ott, ahol a vallás érdekei azt kívánják, s Magunknak kell megválasztani a módot, különösen ott, ahol az egyházat tényleg üldözik.

S kimondhatatlan fájdalmunkra Itáliában, sőt magában Róma városában tényleges és valóságos üldözést láttunk kitörőben, mégpedig az ellen, ami az egyháznak és az ő Fejének fölötte drága és kedves, a szabadság és a jogok ellen, amelyek a lelkek szabad jogai, különösen az ifjú lelkeké, amelyeket az isteni Teremtő és Megváltó kiváló melegséggel ajánlott az egyház és annak Feje gondjaiba.

Mint ismeretes, már ismételten és ünnepélyesen hangoztattuk és hangsúlyoztuk, hogy a Katolikus Akció a világiak részvétele és közreműködése a papság munkájában s így természeténél és lényegénél fogva, valamint a Mi szigorú és határozott utasításaink értelmében kívüláll és fölötte áll minden pártpolitikának. Egyben állítottuk és kinyilvánítottuk, hogy biztos tudomásunk szerint a Mi utasításainkat Itáliában mindenütt hűségesen betartják és követik. Ezzel szemben a közlemény teljesen hamisnak mondja azt az állítást, hogy a Katolikus Akciónak nincs valóságos politikai jellege. Nem akarjuk külön kiemelni a tiszteletlenséget, amely ebben a mondatban rejlik. Már azért se, mert a hozzáfűzött indokolás maga is elárulja a hamisságát és könnyelműségét, mondhatnók a nevetségességét, ha az eset nem volna annyira szomorú.

Az Akciónak voltak zászlai, jelvényei, tagsági jegyei és más külső jelei, mint a politikai pártoknak — mondja a közlemény. Mintha bizony a zászlók, jelvények, tagsági jegyek s más hasonló külső jelek nem volnának manapság általánosan szokásban a világ minden országában a legkülönfélébb egyesületeknél és mozgalmaknál, amelyeknek egyébként semmi közük a politikához, mint például a sportegyesületeknél, a különböző foglalkozások, katonák és polgárok, kereskedők és iparosok szövetségeinél, iskolás gyermekeknél, a legszigorúbban vallásos egyesületeknél — egészen a legzsengébb korig, mint az Oltáriszentség keresztes apródjainál.

A közlemény érezte ennek a megokolásnak gyöngeségét és hiúságát, azért gyors mentségül még más három okot vet oda.

Az első volna, hogy a Katolikus Akció vezérei majdnem mind tagjai, sőt vezetői voltak a Néppártnak, amely a fascizmus egyik legerősebb ellenfele volt. Ezt a vádat már többször hangoztatták az olasz Katolikus Akció ellen, de mindig általánosságban, nevek említése nélkül. Mindannyiszor követeltük a pontos adatokat és a neveket, de hiába. Csak kevéssel a Katolikus Akcióra mért csapás előtt és világosan annak előkészítése céljából közölt az ellenséges sajtó néhány adatot és nevet — nyilvánvalóan a rendőrségtől nyert információk alapján: — s ezek volnának azok a bizonyos leleplezések, amelyekre a közlemény az elején hivatkozik, s amelyeket az Osservatore Romano derekasan megcáfolt és helyreigazított, nem pedig megerősített, mint a közlemény a közönséget félrevezetve állítja.

Mi — Tisztelendő Testvérek — a már jóideje szerzett információk és korábban személyesen vezetett vizsgálat kiegészítésére szükségesnek tartottuk újabb adatokat beszerezni és újabb vizsgálatot indítani, s ime — Tisztelendő Testvérek — a tényleges eredmény: Mindenekelőtt megállapítottuk, hogy még a Néppárt fennállása idején és az új párt megerősödése előtt, az 1919. évben kiadott rendelet szerint nem viselhetett senki sem vezető állást a Katolikus Akcióban, aki a Néppártban vezető szerepet vitt. Megállapítottuk továbbá, hogy a volt néppárti vezérek, akik később a Katolikus Akció helyi szervezeteinek vezetői lettek, az ellenséges sajtó által említettek közül összesen négyen — mondd négyen — vannak. Ilyen

törpe szám 250 egyházmegyei szövetség, 4000 férfiosztály és 5000-nél több ifjúsági kör mellett. S hozzá kell tennünk, hogy a négy esetben olyan férfiakról van szó, akik soha bajt nem okoztak, sőt egyesek közölük egyenesen kedvencei a kormánynak és a pártnak.

Nem akarjuk elhallgatni a Katolikus Akció politikamentes vallásos jellegének másik biztosítékát, amelyet ti, — Tisztelendő Testvérek — Olaszország püspökei, nagyon jól ismertek. Ez a biztosíték a multban, a jelenben és a jövőben egyaránt a Katolikus Akció függősége a püspököktől, tehát tőletek, akiknek jogkörébe tartozott mindig a szövetségi lelkészek kijelölése és az egyházmegyei csoportok elnökeinek kinevezése. Amiből világosan következik, hogy semmi különös újat nem rendeltünk el, amikor a megrendszabályozott egyesületeket rátok bíztuk és nektek ajánlottuk.

A Néppárt föloszlása és megszűnése után azok, akik a Katolikus Akciónak már tagjai voltak, továbbra is tagok maradtak, de szigorú fegyelemmel alá kellett vetniök magukat a Katolikus Akció alapszabályának, hogy minden politikai tevékenységtől tartózkodnak, amint azoknak is kellett, akik később csatlakoztak az Akcióhoz. Miképpen is lehetne az igazságossággal és a szeretettel összeegyeztetni, hogy olyan embereket kizárjunk vagy be ne fogadjunk, akik egyébként a megkívánt tulajdonságokkal rendelkeznek és alávetik magukat az alapszabálynak? A kormány és a pártja, amely láthatólag félelmetes és rettegett erőt tulajdonít a Néppárt híveinek politikai téren, tulajdonképpen hálával tartoznék a Katolikus Akciónak, amely embereit elvonta a politikai térről és azt a kötelezettséget rótta rájuk, hogy ezentúl semmiféle politikai, hanem kizárólag vallásos tevékenységet fejtsenek ki.

Viszont Mi, az egyház, a vallás, a katolikus hívek, sőt mások is alig lehetünk hálásak nekik, akik miután lekapcsolták a szocializmust és a szabadkőművességet, a mi — sőt nemcsak a mi — kifejezett ellenségeinket, ismét tömegesen visszafogadták őket, s hozzá még hatalmasabbakká, veszedelmesebbekké és kártékonyabbakká tették, mert most elrejtőzhetnek és pártolást élvezhetnek az új uniformisban — mint mindenki látja és fölpanaszolja.

Többször beszéltek Nekünk az Akció által vállalt kötelezettség megszegéséről. Mindannyiszor kértük a neveket és a tényleges adatokat s mindig készek voltunk közbelépni és rendet teremteni. De kérelmeink válasz nélkül maradtak.

A közlemény azt a vádat emeli, hogy az Akció tevékenységének jelentékeny része különlegesen politikai természetű szervező munka volt s nem mutatott semmi összefüggést a katolikus neveléssel és a hitterjesztéssel. Nem foglalkozunk azzal az avatatlan és zavaros móddal, ahogyan a Katolikus Akció föladatát jelzi. Aki a mai világot ismeri és a modern életet éli, tudja, hogy nincs olyan kezdeményezés, vagy mozgalom, — a szellemiektől és a tudományosoktól kezdve az anyagiakig és a műszakiakig — amely nem szorulna a szervezésre és a szervező munkára, de ezek nem azonosíthatók a különböző kezdeményezések és mozgalmak célkitűzéseivel, hanem csak eszközök a céloknak tökéletesebb elérésére.

Azonban — így folytatja a közlemény — a legnyomósabb ok, ami a katolikus ifjúsági egyesületek föloszlatását igazolja, az állam védelme, ami minden kormánynak több mint kötelessége. Nem kétséges az ilyen kötelességnek és jognak szentsége és életbevágó fontossága, — mondjuk éppen Mi — mert úgy tartjuk és minden tisztességes emberrel együtt mindenképpen a gyakorlatba is átvinni iparkodunk azt a meggyőződést, hogy az első joga mindenkinek a saját kötelességét teljesíteni. De akik a közleményt megkapták és elolvasták, bizonyára hitetlenül mosolyogtak és nagyot csodálkoztak, mikor a közlemény hozzáteszi, hogy a föloszlatott katolikus ifjúsági egyesületek között 10.000 volt, tényleg annyi is, a női ifjúsági szervezet, amelyeknek egész taglétszáma 500.000 fiatal nő és leány. Ki láthat itt komoly veszedelmet az állam biztonsága ellen? Meg kell még jegyezni, hogy ezek közül is a valóságosan beiratkozott rendes tag csak 200.000, több mint 100.000 csak kis jelölt és 150.000-nél valamivel több a gyermekleányka.

Maradnak tehát a katolikus férfiifjúság körei, az a katolikus ifjúság, amelyet az ifjúsági pártsajtóban, a vezérek (hierarchák) beszédeiben és körleveleiben a közmegvetésnek és köznevetségnek adtak át és úgy tüntettek föl, mint a gyávák gyülekezetét, akik csak gyertyahordásra és rózsafüzérpergetésre jók a körmenetekben (micsoda pedagógiai felelősségérzettel történt ez, hogy csak

erről szóljunk, ezt mindenki láthatja). Talán éppen ezért támadtak rájuk az utóbbi időben oly sokszor és ezért bántalmazták őket vérig olyan kevésbbé nemes bátorsággal, azért hagyták őket védtelenül azok, akiknek kötelességük volna oltalmazni és megvédeni őket; azért rohanták meg őket az erősek és többnyire fölfegyverzettek, mert ők fegyvertelenek és békések?

Ha tényleg ez volna a legnyomósabb ok, amiért a Mi kedves és hősies ifjúsági szervezeteinket a Katolikus Akcióban tönkretenni akarták (a tönkretevés szó fejezi ki az igazi szándékot), akkor — amint látjátok — Tisztelendő Testvéreink — tulajdonképpen örülhetünk és örülnünk is kellene, mert az indok már önmagában is összeomlik és teljesen hihetetlennek bizonyul. Le kell szögeznünk, hogy a *gonoszság önmaga ellen hazudott* (Zsolt. 26, 12.) s a legsúlyosabb indokot, amiért az egyesületeket tönkretenni akarják, egészen más téren kell keresni. A most folyó harc nem politikai, hanem valláserkölcsi, igenis kifejezetten valláserkölcsi.

Szemet kell húnyni az igazság előtt és úgy kell megtalálni vagy inkább fölfedezni a politikát ott, ahol nincs más, mint erkölcs és vallás, hogy olyan következtetést vonjunk le, mint a közlemény teszi, tudniillik, hogy lehetetlen helyzet keletkezett, mert egy hatalmas szervezet idegen hatalomnak, a Vatikánnak, parancsára hallgat, amit egyetlen kormány sem tűrne meg. A Katolikus Akció összes székhelyein nagy tömegben lefoglaltak iratokat s még folyik a levelek elfogása és lefoglalása, amelyek bármiféle vonatkozásban állhatnak a megrendszabályozott egyesületekkel, sőt azokkal is, amelyekre a rendszabály nem szól — a gyermekmenhelyekkel. (Ilyesmi is megtörténhetik.)

Mondják meg tehát Nekünk, az országnak és az egész világnak, milyen és mennyi okmányt találtak a Katolikus Akció által az állam ellen űzött politikáról. Nyiltan merjük hangoztatni, hogy egyetlen egyet sem fognak találni, hacsak a saját elfogult, igazságtalan, a tényekkel, világos bizonyítékokkal és tanuságokkal ellenkező véleményük szerint nem olvassák, illetve nem magyarázzák. Ha volnának politikai természetű hiteles és figyelemreméltó okmányok, Mi volnánk az elsők, akik azt elismernők és vele számolnánk. De vajjon kicsoda vádolhatná politikával, vagy éppen államellenes politikával az egyszerű följegyzéseket és sajnálkozásokat azokról a gyűlöletes rendszabályokról, amelyeket az utolsó események előtt annyiszor s oly sok helyen alkalmaztak a Katolikus Akció ellen? S kicsoda támaszkodhatnék nyilvánvalóan megrendelt vagy kicsikart nyilatkozatokra, amint tudomásunk szerint több helyen megtörténtek?

Viszont azonban nagy tömeggel találnak majd a lefoglalt iratok közt világos bizonyítékokat és tanuságokat az egész Katolikus Akcióban s különösen az ifjúsági és egyetemi szervezetekben tapasztalható állandó vallásos szellemről és tevékenységről. Elég elolvasni és kellőleg megérteni, amint Mi számtalanszor tettük, a tárgysorozatokat, beszámolókat és jegyzőkönyveket a gyűlésekről, a vallásos tanfolyamokról és közös imákról, a lelkigyakorlatokról, a szentségekhez járulásról és annak előmozdításáról, a hitvédelmi előadásokról, a hitoktatási tanulmányokról és tevékenységről, az igazi és valódi keresztény szeretet műveiben való közreműködésről és új kikezdésekről a Szent Vince-konferenciákban és egyéb szervezetekben, a hitterjesztés munkájáról és annak támogatásáról. Ime, ennyi tény és írásos bizonyíték, a szemmel látható és kézzel fogható valóság alapján mondtuk ki mindig és mondjuk most is, hogy tiszta és valóságos rágalom a Katolikus Akciót politizálással vádolni. A tények mutatták, mit terveztek és mit készítettek elő ezzel a rágalommal. Még sohasem valósult meg ilyen mértékben a farkas és a bárány meséje, amely itt önkénytelenül is eszünkbe jut.

Sohasem hittük volna, hogy amikor nyilvánvalóan vallásos téren mozgunk és vagyunk, Minket katolikusok, mégpedig olasz katolikusok, «idegen hatalom»-nak tekinthetnek. Az apostoli hatalom révén, amelyet az Isten érdemünk nélkül Ránk bízott, a világ összes jó katolikusai — amint ti — Tisztelendő Testvérek — igen jól tudjátok — Rómát második hazájuknak tekintik. S nem is olyan régen egy világhírű államférfiú, aki nem volt katolikus, sem barátja az egyháznak, a birodalmi gyűlésen mondotta, hogy nem tekinthető idegen hatalomnak, akinek húszmillió német katolikus engedelmeskedik.

Aki azt állítja, hogy a világ egyetlen állama sem tűrte volna a Katolikus Akció által Itáliában teremtett helyzetet, egyáltalán nem tudja vagy

elfelejti, hogy a világ összes államaiban — egészen Kínáig — él és működik a Katolikus Akció, nagyon is hasonló, vagy éppen teljesen ugyanolyan formában és szervezettel, mint az olaszországi. S a világ egyetlen államában sem tekintették államveszélyesnek s sehol sem üldözték (nem találunk más megfelelő szót, amely fedné a valóságot és a tényeket) olyan gyűlölködve, mint Itáliában, sőt Rómában — saját püspöki székvárosunkban. Valóban lehetetlen ez a helyzet, de nem Mi okoztuk, hanem ellenünk idézték föl. Tisztelendő Testvérek! Nehéz és fájdalmas föladatra vállalkoztunk. De úgy fogtuk föl, mint az atyai szeretet és igazságérzet sürgető kötelességét. S ebben a szellemben is igyekeztünk neki megfelelni. Célunk volt kellő világításba helyezni az eseményeket és az igazságot, mert egyes fiaink — valószínűleg téves ismeretek alapján — hamis világításba helyezték más fiaink rovására.

III. Következtetések és aggodalmak.

Ime az első megfigyelésünk és következtetésünk. Mindabból, amit eddig elmondtunk, valamint az események folyásából következik, hogy a Katolikus Akció állítólagos politikai tevékenysége, egyes tagjainak nyílt vagy titkos ellenszenve a fasciszta párttal és a kormánnyal szemben, az Akciónak olyan föltüntetése, mintha az csak a párt szétszórt ellenségeinek újabb csoportosulására alkalmas menedékhely volna (a direktórium 1931 június 7-iki nyilatkozata), mindez csak ürügy vagy az ürügyek halmaza. Merjük mondani, a Katolikus Akció maga is csak ürügy. A valódi szándék, amit végre akartak hajtani, az ifjúságot — mégpedig az egész ifjúságot — elszakítani a Katolikus Akciótól és általa az egyháztól. Annyira igaz ez, hogy miután oly sokat beszéltek a Katolikus Akcióról, mégis az ifjúsági szervezetek ellen fordultak s nem is egyedül a Katolikus Akció ifjúsági szövetségei ellen, hanem túlbuzgóságukban a tisztán ájtatossági vagy hitoktatási egyesületekre és művekre is rátették a kezüket, mint a Mária-kongregációkra és gyermekmenhelyekre. A túlzás vastag hibáit maguk is kénytelenek voltak beismerni.

S ez a lényeges pont máshonnan is világosan beigazolódik. Mindenekelőtt a kormány és a párt többé-kevésbbé felelős elemeinek, sőt legkiválóbb képviselőinek előzetes nyilatkozataiból, amelyeket azután tökéletesen megmagyaráztak és véglegesen megerősítettek a legutóbbi események.

Még világosabb és határozottabb, mondhatnók szinte ünnepélyes és kíméletlen megerősítés jött Annak részéről, aki mindent képvisel és mindent tehet, az ifjúsághoz szóló hivatalos vagy félhivatalos nyilatkozatában, a nyilvánosságnak — mégpedig elsősorban a külföldinek, azután a hazainak szánt beszélgetésekben, végül legutóbb a sajtó képviselőinek rendelkezésre bocsátott közleményekben.

A második megfigyelésünk és következtetésünk önként kínálkozik. Nem vették semmibe a Mi megnyugtató kijelentéseinket és nyilatkozatainkat a Katolikus Akció valódi természetéről és tulajdonképpeni működési köréről, valamint a lelkek és az egyház szent és sérthetetlen jogairól, amelyeket az egyház képvisel és megszemélyesít, s nem törődtek a tieitekkel sem — Tisztelendő Testvérek.

A lelkek és az egyház szent és sérthetetlen jogairól van szó — Tisztelendő Testvérek — s éppen ezekre vonatkozó megfigyelésünk és következtetésünk nyomul leginkább előtérbe és valamennyi között a legfontosabb. Mint köztudomású, már több alkalommal kifejeztük a fölfogásunkat, jobban mondva az egyház fölfogását erről a fontos és lényeges kérdésről, s nem szükséges, hogy azt éppen előttetek, — Tisztelendő Testvérek — akik hűséges tanítómesterek vagytok Izraelben, bővebben fejtegessük, de kötelességünknek tartunk néhány mondatot a mellettetek álló drága, hívő nép kedvéért, amelyet isteni megbízásból ti legeltettek és kormányoztok és amely csak ti általatok ismerheti meg a lelkek közös Atyjának gondolatát.

Midőn a lelkek és az egyház szent és sérthetetlen jogairól beszélünk, akkor a lelkeknek ama jogáról van szó, amelynél fogva joguk van a lehető legtöbb lelki hasznot meríteni az egyház tanításából és nevelőmunkájából, abból a tanításból és nevelőmunkából, amely a Megváltó vérén alapuló természetfölötti világrendben az egyetlen följogosított és Isten által beállított tanítás és nevelés, tehát szükséges és kötelező mindenkire, aki a megváltás gyümölcseiben részesedni akar. Továbbá szó van az egyház által már megnevelt lelkeknek ama jogáról, hogy az apostoli papság munkaterén

közreműködve más lelkeket is részesítsenek a megváltás gyümölcseiben.

A lelkek eme két jogára gondolva mondtuk az imént, hogy boldogok és büszkék vagyunk, hogy jó harcot harcolunk a lelkiismeretek szabadságáért, nem pedig — amint esetleg félreértésből magyarázhatnák — a lelkiismeretszabadságért, ami kétértelmű szó és sokszor visszaélnek vele a lelkiismeret teljes függetlenségének jelzésére, pedig ilyen függetlenség lehetetlen dolog az Isten által teremtett és megváltott léleknél.

Szó van még az egyháznak ama szintén sérthetetlen jogáról, hogy beteljesítse az isteni Alapító által reáruházott parancsszerű megbízást, hogy minden léleknek megvigye az igazságnak és a kegyelemnek összes kincseit — az elméletieket és a gyakorlatiakat egyaránt, amelyeket az isteni Mester maga hozott a világnak. *Elmenvén tanítsatok minden népet,... tanítván őket megtartani mind, amiket parancsoltam nektek* (Máté 28, 19—20.). S hogy ez az egészen általános parancs milyen szigorúan vonatkozik éppen a gyermekekre és az ifjúságra, azt megmutatta az isteni Mester, a lelkek Teremtője és Megváltója, az ő példájával, valamint néhány nagyon is emlékezetes és egyben félelmetes szavával: *Hagyjátok a kisdedeket hozzám jönni és ne tartsátok vissza őket... kik énbennem hisznek... ilyeneké a mennyek országa*; *azok angyalai az égben mindenkor látják Atyám orcáját, aki mennyekben vagyon. Jaj annak, aki egyet is megbotránkoztat e kicsinyek közől* (Máté 19, 13 stb. 18, 1 stb.).

A hivatalos nyilatkozatok és nem kevésbbé hivatalos tények egész tömege előtt állunk, amelyek kétségtelenné teszik a szándékot — már nagyrészt meg is valósították — az ifjúságot a kora gyermekségtől egészen a nagykorúságig teljesen monopolizálni, kisajátítani egy pártnak — egy kormánynak a kizárólagos javára olyan elmélet alapján, amely végeredményben a pogány államistenségben csúcsosodik ki, s ellentétben áll úgy a család természetes, mint az egyház természetfölötti jogaival. Ilyen monopóliumot akarni és előkészíteni — ilyen szándékkal üldözni a Katolikus Akciót, amint bizonyos idő óta nyíltan és burkoltan teszik; ilyen célból megrendszabályozni az Akció katholikus ifjúsági szervezeteit, — amint megtörtént:... az valóban annyi, mint az ifjúságot visszatartani Krisztustól, mert visszatartják az egyháztól, pedig ahol az egyház, ott van Krisztus. Odáig jutottunk, hogy az ifjúságot erőszakosan is leszakítják az egyház és Krisztus kebeléről.

Krisztus egyháza sohasem tagadta az állam jogait és kötelességeit a polgárok nevelése körül. Mi magunk is foglalkoztunk velük és nyilatkoztunk mellettük az ifjúság keresztény neveléséről szóló újabb körlevelünkben. Azonban ezek a jogok és kötelességek maradjanak meg az állam illetékességének határai közt. Az illetékesség határait pontosan kirajzolja az állam célja. Az állam célja bizonyára nem szorítható egyedül a testiekre és anyagiakra, de szükségképpen megmarad a természet, a föld, a mulandóság határai közt. Míg viszont az az általános megbizatás, amelyet Jézus Krisztus átruházhatatlanul és pótolhatatlanul az egyháznak adott, az örökkévalókra, a mennyeiekre, a természetfölötti rendre terjed ki, arra a rendre, amely egyrészt kötelező minden eszes teremtményre, s amelynek másrészt minden egyéb dolog a világon a természeténél fogva alá van vetve és hozzá alkalmazkodni tartozik. Krisztus egyháza bizonyára a maga hivatása területén marad, nemcsak amikor a természetfölötti élet legszükségesebb csiráit és elemeit rakja a lelkekbe, hanem akkor is, amikor a természetfölötti életet ápolja és fejleszti a lelkek alkalmassága és képessége szerint, az általa jóknak talált módokon és eszközökkel, akár azzal a céllal is, hogy az apostoli papság mellé kellőleg kimüvelt és erőslelkű segítőtársakat neveljen. Krisztus az ő ünnepélyes kijelentése szerint éppen azért jött, hogy a lelkeknek necsak kezdetleges és elemi, hanem bőségesebb természetfölötti életük legyen. *Azért jöttem, hogy életök legyen és minél több legyen* (Ján. 10, 10.). S Krisztus maga volt a Katolikus Akció első kezdeményezője, mert az apostolokban és a tanítványokban ő maga kiválasztotta és megnevelte isteni apostolkodásának segítőtársait s példáját követték az első szent apostolok, mint a Szentírás tanusítja. Semmivel nem igazolható és a katolikus névvel és hitvallással össze nem férő merészség az egyszerű hívek részéről, ha az egyházat és annak Fejét kioktatni akarják, mi elégséges vagy minek kell elégségesnek lennie a lelkek keresztény neveléséhez és kiképzéséhez, a hitigazságoknak és azok hatályosságának biztosításához és kifejlesztéséhez a társadalomban és különösen az ifjúságban.

Az oktalan merészséghez még világos tájékozatlanság és teljes tudatlanság is járul a szóban levő kérdésekben. A legutóbbi események ugyancsak megnyithatták a szemeket és világosan bebizonyították, hogy néhány esztendő alatt nem oltalmazták, hanem inkább gyöngítették és lerontották a valódi vallásosságot valamint a keresztény és polgári nevelést. Ti — Tisztelendő Testvérek, Olaszország püspökei — lelkipásztori tapasztalatból ismeritek a súlyos és szomorú tévedést, mintha az egyháznak a Katolikus Akcióban kifejtett munkája teljes pótlást nyert volna és fölöslegessé vált volna a hitoktatás által az iskolákban és a lelkészek alkalmazása által a párt és a kormány ifjúsági egyesületei mellett. Úgy az iskolai hitoktatás, mint az egyesületi lelkészek működése, igenis nagyon szükséges, mert nélkülük az iskola és az említett egyesületek elkerülhetetlenül, bizonyos logikai és lélektani végzetes szükségszerűséggel hamar elpogányosodnának. Szükséges tehát, de nem elégséges. Krisztus egyháza az iskolai hitoktatással és az egyesületi lelkészi tevékenységgel csak kis mértékben fejtheti ki lelki és természetfölötti hatását, s ezt is tőle független területen és környezetben kell tennie, ahol a többi tantárgyak és egyéb gyakorlatok befolyása érvényesül és a közvetlen elüljárók gyakran nem kedveznek, sőt éppen ellentétes hatást gyakorolnak, mást beszélnek és más életpéldát mutatnak.

Mondtuk, hogy az utolsó idők eseményei kétségtelenné tették, hogy néhány esztendő leforgása alatt bizony nem annyira javulás, mint inkább gyöngülés és pusztulás történt az igazi vallásosság, valamint az erkölcsi és polgári nevelés terén — nem is beszélünk a keresztény nevelésről.

Láttuk olyan vallásosságnak megnyilvánulását, amely az egyházi felsőbbség ellen lázad és ellene engedetlenséget parancsol vagy arra bátorít ; olyan vallásosságot, amely üldözi és lerontani akarta azt, amit az egyház Feje köztudomásúlag nagyon értékel és a szívén hord ; olyan vallásosságot, amely szóban és tettben egészen a bántalmazásig megy, vagy legalább megengedi azt az összes hívek Atyjának személye ellen — ilyen kiáltásokig : Le vele ! Vesszen ! Valódi iskolája az apagyilkosságnak. Az ilyen vallásosság nem egyeztethető meg a katolikus tannal és a katolikus élettel, sőt azzal a lehető legnagyobb ellentétben áll. Az ellentét még súlyosabb önmagában és még gyászosabb a kihatásaiban, mert nemcsak külső cselekedetekben nyilvánul, hanem a programmszerűen hirdetett alapeszmékben és elvekben is. Már a fölfogásuk az államról, amelynek számára az ifjúságot a gyermekkortól a nagykorúságig lefoglalják, katolikus ember szemében nem egyezik a katolikus tannal, sem a család természetes jogával. Továbbá katolikus ember nem egyeztetheti meg a katolikus tannal azt a kívánságot, hogy az egyház és a pápa a külső vallási ténykedésekre (a szentmisére és a szentségek kiszolgáltatására) korlátoztassanak, a nevelés többi része pedig az államra tartozzék.

A téves és hamis tanítások, amelyeket most jeleztünk és mélyen sajnálunk, az utóbbi években már gyakran jelentkeztek s mint köztudomású, Mi az Isten segítségével nem mulasztottuk el apostoli kötelességünket, hogy azokat fölfedjük és velük szembeállítsuk az igaz katolikus tant, Jézus Krisztus egyházának és a Krisztus vérével megváltott lelkeknek sérthetetlen jogait. De az Előttünk sok helyről, mégpedig igen tekintélyes helyekről elhangzott megítélések, meglátások és tanácsok ellenére eddig mindig óvakodtunk a nyílt és kifejezett elítéléstől. Sőt a Magunk részéről még lehetségeseknek és pártolhatóknak tartottunk bizonyos kapcsolatokat és közreműködéseket, amelyek másoknak már megengedhetetleneknek látszottak. Igy jártunk el, mert úgy gondoltuk, vagy inkább csak óhajtottuk, hogy még mindig fennállhat az a lehetőség, hogy talán csak kevésbbé fontos elemeknek túlzott és szórványos állításaival és tetteivel van dolgunk, amelyeket kifogásolható részükben inkább egyes személyeknek és a körülményeknek kell tulajdonítani s nem a szorosan vett programmnak.

Az utolsó események és az azokat előkészítő, kísérő és magyarázó nyilatkozatok elvették tőlünk azt a lehetőséget, amelybe eddig kapaszkodtunk, s kénytelenek vagyunk kijelenteni, hogy csak névleges és megkeresztelt, de a névnek követelményeivel és a keresztségi fogadalommal ellentétbe jutott katolikus az, aki elfogad és fölállít olyan programmot, amely a Krisztus egyházának és a lelkeknek jogaival nyíltan ellenkező tanokat és elveket vall ; elveti, támadja és üldözi a Katolikus Akciót, tehát azt, ami az egyháznak és az ő Fejének nyilvánvalóan igen kedves és drága. Ti — Tisztelendő

Testvérek — kérdezitek Tőlünk, mit kell tartani az előzmények után arról az esküminták, amely a gyermekek kötelességévé teszi minden gondolkodás nélkül végrehajtani a parancsokat, amelyek — mint láttuk és megéltük — minden igazság és igazságosság ellenére megkövetelhetik az egyház és a lelkek szent és sérthetetlen jogainak megtépését, s minden erejükkel — akár vérük árán is — annak a forradalomnak a szolgálatát, amely elszakítja az egyháztól és Jézus Krisztustól az ifjúságot, ráneveli az ifjúság csapatait a gyűlöletre, az erőszakosságra és a tiszteletlenségre — még a pápa személye ellen is, amint legutóbbi tetteik fényesen bizonyítják. Ha a kérdést már ilyen módon kell fölvetni, akkor a felelet katolikus és általános emberi szempontból föltétlenül csak egy lehet. S Mi nem is teszünk egyebet, mint megerősítjük a feleletet, amelyet már ti is megadtatok magatoknak: az ilyen eskü, amennyiben ilyen, tilos.

S ez Nekünk igen súlyos aggodalmakat okoz. S érezzük, — Tisztelendő Testvérek — hogy nektek is, különösen az olasz püspököknek. Aggódunk mindenekelőtt és mindenekfölött a mi drága, jó fiaink és leányaink miatt, akik beiratkozott rendes tagok és az esküt letették. Mélyen sajnáljuk a kétségektől meggyötört lelkiismereteket (a gyötrelmekről és kétségekről nyilvánvaló értesüléseink vannak). S a kétségek az esküminta miatt vannak, különösen a megtörtént események óta.

Ismerjük a jelen óra sokféle nehézségét és tudjuk, hogy a párthoz tartozás és az eskü sokak számára az előmenetelt, a kenyeret és az életet jelenti. Azért kerestük a módot, amely a lelkiismereteknek visszaadja a békét és a lehető legkevesebb külső nehézséggel jár. S alkalmas módnak véljük, ha a párttagok Isten és lelkiismeretük előtt azzal a fönntartással élnek: «Isten és az egyház törvényeinek sérelme nélkül», vagy «a jó keresztény kötelességeinek sérelme nélkül», azzal a szilárd elhatározással, hogy külsőleg is nyilvánítják ezt a fönntartást, ha a szükség úgy kívánja.

Óhajtjuk, hogy a Mi kérésünk eljusson oda, ahol a parancsokat és rendeleteket osztják, az Atyának kérése, aki számtalan fiának Krisztusban a lelkiismeretét akarja megnyugtatni, hogy ezt a fönntartást vegyék föl az esküminta, ha már jobbat, sokkal jobbat nem akarnak tenni, tudniillik egészen elhagyni az esküt, amely végre vallásos tény s legkevésbbé van helyén a párttagsági igazolványon.

Igyekeztünk nyugodtan és higgadtan, egyúttal azonban egészen világosan beszélni. Mégis félünk, hogy esetleg félreértenek. Nem ti, — Tisztelendő testvérek — akik mindenkor, de most jobban, mint valaha, Velünk egyek vagytok gondolatban és érzésben, hanem mások. Ugyanazért hozzátesszük, hogy mindazzal, amit eddig mondtunk, nem akartuk a pártot mint ilyent elítélni.

Csak azt akartuk érinteni és elítélni, amit a programmjában és a működésében a katolikus tannal és a katolikus élettel ellenkezőnek, s következőleg a katolikus névvel és hitvallással meg nem egyezőnek láttunk és ilyennek nyilvánítottunk. S ezzel kizárólag a Mi apostoli kötelességünket akartuk teljesíteni összes fiainkkal szemben, akik a párthoz tartoznak, hogy katolikus lelkiismeretük eligazodni tudjon. Hisszük, hogy magának a pártnak és a kormánynak is jó szolgálatot tettünk. Micsoda érdeke és haszna lehetne a pártnak egy katolikus országban, amilyen Olaszország, a programmjában a katolikus lelkiismerettel össze nem férő elveket, eszméket és mozgalmakat megtűrni? A népek lelkiismerete, csakúgy mint az egyéneké, végeredményben mindig visszatér önmagához és megkeresi a pillanatra, a hosszabb vagy rövid időre szem elől tévesztett vagy elhagyott utakat. Ne mondja senki, hogy Olaszország ugyan katolikus, de antiklerikális. Olyan értelemben vesszük ezt a mondást, amint egyáltalán komoly figyelmet érdemel. Ti, — Tisztelendő Testvérek — akik Olaszország nagy és kis egyházmegyéiben állandó kapcsolatban éltek az egész ország jó népével, tudjátok és látjátok, hogy az teljesen távol áll az antiklerikalizmustól, ha meg nem tévesztik és félre nem vezetik. Akik ismerik az ország történetét, jól tudják, hogy Itáliában az antiklerikalizmusnak annyi volt a jelentősége és ereje, amennyit a szülőanyja — a szabadkűművesség és a liberalizmus neki adni tudott. S napjainkban az az egyöntetű lelkesedés, amely a lateráni egyezmény megkötésekor egyesítette és magával ragadta az egész országot, nem engedte volna többé föltűnni sem, ha az egyezmények után mesterségesen föl nem idézték és nem bátorították volna. A legutóbbi eseményekkel, rendeletekkel és intézkedésekkel ismét működésbe hozták és üzelmeit elnézték,

amint mindenki láthatta és tanusíthatta. Pedig teljesen kétségtelen, hogy a megfékezésére azoknak az erélyes intézkedéseknek a század- vagy ezredrésze is elégséges lett volna vagy elégséges volna, amelyeket a Katolikus Akció ellen foganatosítottak, s amelyek olyan jelleget öltöttek, amint már az egész világ tudja.

IV. Mit rejteget a jövő?

Még sok más súlyos aggodalommal tölt el a legközelebbi jövő. Mindjárt a legutolsó események után, amelyek Nekünk, az olasz katolikusoknak és az egész világ katolikusainak akkora fájdalmat okoztak, a párt elnökénél tartott hivatalos és ünnepélyes gyűlésben nyilatkoztak s a nyilatkozat így hangzik: «Változatlan a tiszteletünk a vallás és legfőbb Feje iránt stb.»

Tehát változatlan marad a tisztelet, amelyet tapasztaltunk. Az a tisztelet, amely durva és gyűlöletes rendőri rajtaütésben nyilvánult — titokban kitervezett és kellemetlen meglepetésként hirtelen végrehajtott rajtaütésben — éppen születésnapunk előtt, amikor a katolikus és nem katolikus világ részéről annyi kedvességet és jóságot tapasztaltunk. Az a tisztelet, amely erőszakosságokra vetemedett és ilyeneket akadálytalanul megengedett. Mit remélhetünk tehát, vagy inkább mire nem kell elkészülnünk? Voltak, akik fölvetették a kérdést, vajjon az ilyen körülmények közt, a megtörtént események után közvetlenül nagyon furcsán hangzó beszéd és írás nem akar-e gúny lenni, mégpedig igen szomorú gúny. De Mi a magunk részéről ezt teljesen kizártnak akarjuk tartani.

Ugyanabban a nyilatkozatban közvetlen kapcsolatban a «változatlan tisztelettel» (tehát ugyanarra a címre szól) gyanusítás foglaltatik, hogy «menedéket és pártfogást» nyujtottunk a párt még hátralevő ellenségeinek, és rendelet megy Olaszország kilencezer fascio-jának vezetőihez, hogy működésükben a megadott irányítás szerint járjanak el. Tisztelendő Testvérek, Olaszország püspökei! Már többen közületek tapasztalták (s szomorú jelentést is tettek róla) az ilyen gyanusítások és rendeletek hatását végnélküli gyűlöletes ellenőrzések, árulkodások és zaklatások formájában. Mit hozhat tehát a jövő? Mit várhatunk és kell várnunk még (nem beszélünk félelemről, mert az Isten félelme kizárja a félelmet az emberektől), ha amint van okunk hinni, tényleg fennáll a szándék, hogy a katolikus ifjúságnak még a csendes gyülekezést sem engedik meg s a legszigorúbb büntetések fenyegetik a vezetőket? Mit ígér tehát, mit készít elő, mivel fenyeget a jövendő?

V. A katolikusok bízzanak az Istenben.

S íme az emberek által okozott legnagyobb kétségek és legszomorúbb kilátások közt — Tisztelendő Testvérek — mégis eloszlik és eltűnik minden aggodalmunk s lelkünkben a legbízóbb és a legvigasztalóbb remények nyílnak, mert a jövő Isten kezében van, az Isten pedig Velünk van és «*ha az Isten velünk, ki ellenünk?*» (Rom. 8, 31.).

Az isteni segítségnek és kegyelemnek kézzel fogható jelét és bizonyítékát látjuk és tapasztaljuk már a ti támogatástokban és közreműködéstekben, Tisztelendő Testvérek.

Ha helyes az értesülésünk, újabban úgy nyilatkoztak, hogy a Katolikus Akció most már a püspökök kezén van s így többé nem veszélyes. Rendben van, minden rendben. Kivéve a «többé» szót, mintha bizony azelőtt veszélyes lett volna, s kivéve a «most» szót, mintha a Katolikus Akció azelőtt, sőt kezdettől fogva nem volna lényegében egyházmegyei és a püspököktől függő szervezet (amint már föntebb jeleztük). Hiszen éppen ezért és különösen ezért voltunk mindig abban a meggyőződésben, hogy a Mi utasításainkat hűségesen követik és végrehajtják. S ezért, valamint a megígért és elmaradhatatlan isteni segítség miatt most és mindig is nyugodtan bizakodunk, ha a megpróbáltatás, helyes nevén az üldözés tovább tart, esetleg fokozódik is. Mi tudjuk, s ti is tudjátok, hogy a mi testvéreink vagytok a püspökségben és az apostolságban. Tudjuk s ti is tudjátok, — Tisztelendő Testvérek — hogy utódai vagytok az apostoloknak, akiket szent Pál szédítően fölséges szavakkal «*Krisztus dicsőségének*» nevezett (II. Kor. 8, 53.). Tudjátok, hogy titeket nem halandó ember, — akár államfő vagy kormányelnök — hanem a Szentlélek bízott meg az egyház kormányzásával ott, ahova Péter helyezett. Ezeket és más hasonló szent és fölséges szempontokat nyilvánvalóan nem ismerik vagy elfelejtik, akik titeket,

Olaszország püspökeit «államhivatalnokoknak» gondolnak és neveznek. Pedig az állami tisztviselőktől világosan megkülönböztet és külön választ már az esküminta is, amellyel hűséget esküsztök a királynak, mert világosan mondja és előrebocsátja : «amint katolikus püspökhöz illik».

Nagy és szinte végtelen ok a bizakodásra az az imádság, amelyet Krisztus egyházának hatalmas kara a világ minden részéből az isteni Alapítóhoz és az ő szent Anyjához intéz a látható Fejért, szent Péter utódáért, éppen úgy, mint húsz századdal ezelőtt, amikor üldözés érte szent Péter személyét ; a lelkipásztorok és a nép, a papság és a hívek, szerzetesek és szerzetesnők, felnőttek és ifjak, gyermekek és leánykák imádsága ; imádság a legmagasztosabb és leghatásosabb módokon, szentáldozatok és áldozások, könyörgés, imádás és megkérlelés, önfeláldozások és kereszténvien eltűrt szenvedések ; imádság, amelynek vigasztaló visszhangja ezekben a napokban és rögtön a szomorú események után elhatott Hozzánk, de sohasem volt annyira erős és boldogító, mint a szent apostolfejedelmek ünnepnapján, amelyen Isten kegyelméből befejeztük ezt a körlevelünket. Az imádságnak minden isteni ígérete megvan. Ha nem hozza vissza a nyugodt és békés rendet, úgy megadja mindenkinek a keresztény türelmességet, a szent bátorságot, a szent örömet, hogy szenvedhetnek Krisztussal és Krisztusért, a Krisztusnak annyira drága ifjúsággal és az ifjúságért egészen addig az óráig, amely az isteni Szívben elrejtett titok, de a legalkalmasabb órája lesz az igazság ügyének és a jó ügynek.

S mivel annyi sok imádságtól mindent kell remélnünk, s mivel az Isten, ki az imádságnak mindent megígért, mindenható : rendíthetetlen a reményünk, hogy az Isten megvilágosítja az elméket az igazság fényével és az akaratokat a jóra hajlítja, s amint az egyház az államtól semmit el nem vitat, ami azt megilleti, úgy a jövőben az egyháztól sem vitatják majd el az ifjúság keresztény nevelését és kiképzését, ami nem emberi végzés, hanem isteni meghagyás folytán illeti az egyházat s amit azért az egyház mindig követelni tartozik s mindig is követelni fog soha meg nem szűnő és meg nem törhető szívóssággal és állhatatossággal, mert ez az illetékesség nem emberi elhatározás, számítás vagy emberi bölcsesség folyománya, hanem változhatatlan isteni intézkedés.

Bizalmat és reményt nyujt Nekünk az a nagy előny is, amely ennek az igazságnak és jognak elismeréséből föltétlenül származnék.

Az összes megváltott lelkek Atyja, annak a Megváltónak földi helytartója, aki az ellenség szeretetét tanította és parancsolta, haldokolva pedig a fölfeszítőinek is megbocsátott, nem ellensége és nem is lesz soha ellensége senkinek. Ugyanígy kell viselkedniök összes jó és igaz fiainak, a katolikusoknak, akik méltók akarnak lenni erre a nagy névre. De viszont nem oszthatnak, nem vallhatnak s nem is pártolhatnak olyan elveket, fölfogásokat és irányokat, amelyek az egyház jogaival és a lelkek javával, tehát végeredményben az Isten jogaival ellenkeznek.

Mennyivel előnyösebb volna az elmék és akaratok föltartóztathatatlan elválasztása helyett a fölfogások és érzések békés és nyugodt összeegyeztetése ! Ilyen egyetértés következetesen rávezetne a vállvetett munkára, a valódi közjó javára, amit ujjongó lelkesedéssel fogadnának az egész világ katolikusai, s nem általános megütközéssel és elégedetlenséggel, mint a mostani állapotot. Kérjük a végtelen irgalmasságú Úristent az ő szent Anyjának közbenjárása mellett, aki csak az imént mosolygott Ránk egy többszázados emlékünnepség fényéből, valamint szent Péter és Pál apostolok pártfogása mellett, hogy valamennyiünknek mutassa meg, mit kelljen cselekednünk, s adja meg hozzá a szükséges erőt.

Apostoli áldásunk az égi áldások zálogaként szálljon rátok, Tisztelendő Testvérek, papságtokra és híveitekre s maradjon veletek mindenkorra.

Kelt Rómában, a Vatikánban, szent Péter és Pál apostolok ünnepén, 1931 június 29.

XI. Pius pápa.

Nihil obstat. Dr. Joannes Drahos censor. — Nr. 2231. Imprimatur. Strigonii 3. Aug. 1931. Dr. Stephanus Császzky vic. gen. s.

Kiadja a Szent István-Társulat.

Stephaneum nyomda és könyvkiadó r. t. Budapest. Nyomdaigazgató : Kohl Ferenc.

SZENTSÉGES ATYÁNKNAK, XI. PIUS PÁPÁNAK APOSTOLI LEVELE

TISZTELENDŐ TESTVÉREIHEZ, AZ APOSTOLI SZENTSZÉKKEL BÉKÉBEN ÉS KÖZÖSSÉGBEN ÉLŐ PATRIARKÁKHOZ, PRÍMÁSOKHOZ, ÉRSEKEKHEZ, PÜSPÖKÖKHÖZ ÉS EGYÉB RENDES JOGHATÓSÁGÚ FŐPAPOKHOZ,

A SÚLYOS GAZDASÁGI VÁLSÁGRÓL, A SOKAKAT SUJTÓ SAJNÁLATOS MUNKAHIÁNYRÓL ÉS A FEGYVERKEZÉS NÖVEKEDŐ VERSENYÉRŐL.

Tisztelendő Testvérek!

Üdvöt és apostoli áldást.

Új csapás fenyegeti, sőt sujtja is már a gondjainkra bízott nyájat, különös kegyetlenséggel annak gyöngébb részét, a gyermekeket és a szegényeket, a munkásokat és a kisembereket, akiket különös szeretettel ölelünk keblünkre. A keserves nyomorúságot és gazdasági válságot értjük, amely a nemzeteket gyötri és minden országban félelmetes munkanélküliséghez vezetett. Látjuk, amint tétlenségre és következőleg végső nyomorúságra kényszerülnek gyermekeikkel együtt a tisztességes munkások beláthatatlan tömegei, akiknek legfőbb vágyuk, hogy tisztességesen megkereshessék kenyerüket, amelyért a mennyei Atyához az ő isteni parancsa szerint naponkint imádkoznak. Panaszaik meghatják a Mi lelkünket és szánalommal telt szívünkből kicsalják a sóhajt, amely az isteni Mester szerető szívéből az éhező sokaság láttára előtört: «Szánom a sereget». (Márk 8, 2.)

Még nagyobb szánakozással szemléljük a kisdedek seregeit, akik «kenyeret kérnek s nincs, ki szegne nekik». (Jer. Sir. 4, 4.) A szörnyű állapotok súlyát ártatlanul viselik s a nyomorúság fertőjében elhervad minden öröm, koruknak ez a természetes virága; kicsi ajkukon elsorvad és elhal a velükszületett mosoly, ami után szivük öntudatlanul is sóvárog.

Már közeledik a tél s annak nyomában a szenvedés, nélkülözés és nincstelenség, amit a hideg hoz a gyöngékre és a szegényekre. Félő, hogy a már elpanaszolt munkanélküliség csapása még jobban súlyosbodik s így a szegény családok elkeserednek, ha nyomorukon nem enyhítenek. Mindezeket aggódva fontolgatja a közös Atyának szíve. Azért elődeink, különösen közvetlen elődünk, XV. Benedek pápa példáját követve fölemeljük szavunkat és esdve kérünk mindenkit, akiben a keresztény hit és szeretet él. Szavunknak célja, hogy mindenkit nemes versenyre keltsen a szeretet nyilvánításában és a segítség nyujtásában. Ez a szent versengés majd a test szükségleteiről gondoskodik s egyben a szegények lelkét is fölemeli, éleszti és megerősíti a bizalmukat, fejükből elveri a gonosz gondolatokat, amelyeket a nyomorúság mint rossz tanácsadó sugall. Erős kézzel elfojtja az irígység és az egyenetlenség üszkeit, amelyek a polgárokat elválasztják s viszont fölszítja az egyetértés és a szeretet indulatát, erősíti és szorosabbra füzi az egyéni és társadalmi béke és boldogulás nemes kötelékét.

Az irgalmasságnak és a szeretetnek, azaz a szegények javára az áldozathozatalnak keresztes-hadjáratára hívunk föl mindenkit, mint az egy mennyei Atyának gyermekeit, mint ugyanannak az egy családnak tagjait, tehát mint Krisztusban testvéreket és osztályos társakat az örömben és boldogságban, valamint a szenvedésben és fájdalomban egyaránt. Erre a szent küzdelemre szólítunk mindenkit, mint szent kötelességre, amely az evangéliumi tan sajátos törvényén alapszik, a szeretet parancsán, amelyet Krisztus Urunk első és legnagyobb parancsának, az összes többi parancsok foglalatának és összességének mondott. Ezt a parancsot a Mi közvetlen nagy elődünk a világháború idején az általános ellenségeskedés közt ismételten hangoztatta és pápaságának mintegy a jelmondatává tette.

S Mi most az evangéliumnak erre az édes törvényére nemcsak mint az egész keresztény törvény foglalatára és a legfőbb kötelességre mutatunk rá, hanem egyben mint a legmagasztosabb célra és eszményre figyelmeztetünk mindenkit, leginkább azokat, akikben az emberszeretet lángja és az evangéliumi tökéletesség vágya ég. Nem is szólunk róla többet és nem is sürgetjük tovább, mert egészen világos, hogy csakis az áldozatkészség és a nagylelkűség, a keresztény erényességre törekvők állhatatos és vállvetett buzgósága lehet úrrá a mi korunk nagy bajai fölött; mindazoknak buzgósága, akik testvéreik jóvoltáért, különösen a gyönge gyermekek és a szegények szükségleteinek enyhítése végett tényleges áldozatra szánják el magukat. S mivel a mai siralmas és nyomasztó válságnak kétségtelenül legfőbb oka a hadikészületnek és fegyverkezésnek folyton növekedő versenye, amely egyrészt a nemzetek féltékenységének következménye és másrészt az állampénztárak hihetetlen költekezésének oka, nem tehetjük, hogy meg ne ismételjük a Mi intelmeinket (Alloc. 1930 dec. 24.; Litt. Aut. Con vivo piacere, 1922 ápr. 7.) és elődünknek aggódó intelmét (Adhortatio Dès le début, 1917 aug. 1.) ebben a tárgyban s csak azt sajnáljuk, hogy mindeddig eredményt nem értek el. Titeket is — Tisztelendő Testvérek — komolyan figyelmeztetünk, hogy minden rendelkezésre álló eszközzel — a szentbeszédekben és a sajtóban — világosítsátok meg az elméket és hajlítsátok a szíveket a természetes észnek és a keresztény törvénynek biztos útmutatása szerint.

Bíztat Minket a remény, hogy mindegyikteknél lesz gyüjtés és hozzátok befolynak a hívek adományai a szegények javára s ti viszont elosztjátok azokat a segítségre szorulók közt. Ha egyes egyházmegyékben tanácsosabbnak látszik a szegénygondozás intézését az érsekre vagy valamely megbízható és kipróbált karitativ intézményre bízni, szabadságtokban áll legjobb belátástok szerint intézkedni.

Minekutána titeket arra intettünk, hogy a Mi szándékunkat írásban és szóban magyarázva az ügyet teljes erővel szolgáljátok: a ti híveiteket elsősorban is Mi magunk akarjuk a Krisztus szerelmére kérni, hogy a ti és a Mi fölszólításunkra bőséges és nagylelkű adományokkal válaszoljanak s azt, amit ti ezt az apostoli levelet ismertetve nekik ajánlani fogtok, áldozatkészen teljesítsék.

Mivel pedig még a legnemesebb emberi törekvések is Isten segítsége nélkül meghiúsulnak, imádkozzunk buzgón a minden jónak Adományozójához, hogy végtelen irgalmassága szerint hozzon reánk minél előbb boldogabb időket. Az éhezők nevében is fohászkodjunk Hozzá az Úr Jézus imádságával: «Mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma». Emlékezzenek rá vissza az emberek, amit a Megváltó ösztönzésül és vigasztalásul igért, hogy amit egynek a legkisebb atyafiai közül cselekszünk (Máté 25, 40), úgy tekinti, mintha neki cselekedtük volna, s ne feledkezzenek meg arról az isteni igéretről sem, amelyben kijelentette az Úr, hogy az Iránta való szeretetből a gyermekekre fordított gondviselést Neki tett szolgálatnak veszi. (Mát. 18, 5.)

Végül az egyháznak mai ünnepe az Úr Jézusnak ama kedves szavait juttatja eszünkbe, amelyekkel jelen levelünket és intelmünket zárjuk. Miután ugyanis a Megváltó aranyszájú szent János mondása szerint a gyermeklelkek oltalmára kiostromolhatatlan bástyákat emelt, ezt a nyilatkozatot tette: «Vigyázzatok, hogy meg ne vessetek egyet a kicsinyek közül; mert mondom nektek, hogy azok angyalai az égben mindenkor látják Atyám orcáját, ki mennyekben vagyon». (Máté 18, 10.) Ezek az angyalok a föld és az ég Urának bemutatnak mindent, amit a gyermekek és a szükséget szenvedők segítségére készséges és áldozatos lélekkel tesztek és bőséges jutalmat szereznek Tőle mindazoknak, akiknek a szeretet szent ügye a szívükön fekszik.

Közeledik a Krisztuskirály ünnepe, akinek országát és békéjét pápaságunk kezdete óta óhajtva és imádkozva vártuk. Kiválóan alkalmasnak véljük az időt, hogy előkészületül a templomokban háromnapos könyörgő ájtatosságok tartassanak s a irgalmas Istentől a béke gondolatait és ajándékát kérjük. Ezen kegyelmek zálogául nektek — Tisztelendő Testvérek — s mindazoknak, akik atyai intelmünket megfogadják, szeretettel adjuk apostoli áldásunkat. Kelt Rómában szent Péternél 1931 október 2-án, az őrangyalok ünnepén, pápaságunk tizedik évében.

XI. Pius pápa.

Nihil obstat. Dr. Joannes Drahos censor. — Nr. 2966. Imprimatur. Strigonii 17. Oct. 1931. Dr. Julius Machovich vicarius generalis.

Krisztusban Szeretett Híveink!

Hazánk s az emberiség történetének nem egy válságos korszakában ültek már össze Buda várában Magyarország püspökei tanácskozni népünk s az egész világ bajainak okairól s azon orvosszerekről, melyek szent hitünk tanaiban és törvényeiben az emberiség nagy szükségletei számára rejlenek. De talán még soha nem nyomta lelkünket akkora gond, mint most, amikor püspöki tanácskozásaink során azon töprengünk, mi a magyarázata annak a nagy nyugtalanságnak és nyomorúságnak, mely nemcsak Európa többi nemzeteit, hanem különösen szegény hazánk meglátogatott népét annyira gyötri s oly nagy veszedelem érzetét kelti fel mindnyájunkban. Jól tudjuk, hogy az a mostoha sors, melyet a következményekkel nem számoló győzelemittasság juttatott szegény legyőzött nemzetünknek, első sorban oka annak a nagy lelki válságnak, mely a megélhetést ma nálunk oly nehézzé és bizonytalanná teszi. De ha végig nézünk a világon és azt látjuk, hogy nem csak a legyőzöttek, hanem a győztes népek is soha nem tapasztalt nehézségekkel küzdenek s hogy az emberiség ma oly képet mutat, mintha a társadalom legelemibb kötelékei lazultak volna meg s hogy a gazdag népek talán még hangosabban panaszkodnak a tűrhetetlen viszonyok miatt, mint a szegények, be kell látnunk, hogy a baj oka az elhibázott békeszerződéseken kívül még más mélyebben fekvő betegségekben is rejlik, sőt a békeszerződések lehetetlen rendelkezései is ezekből a sötét mélységekből keltek életre. E félelmetesen mély kérdések illetve bajok *az ember és a földi javak viszonyának* helytelen szemlélete, a tulajdonjog téves magyarázata, a földi javak felosztása és értékelése kérdésének teljesen elhibázott felfogása.

A nagy társadalmi és gazdasági bajok onnan erednek, hogy az emberek fölfordították a dolgok rendjét s *az eszközből célt csináltak*, a legfőbb célról pedig rövidlátó bűnös önzéssel megfeledkeztek. Azon tételes törvényeknek élén, melyekkel Isten a világ rendjét s az emberiség boldogságát biztosítani akarta, nem hiába áll mint első paragrafus ez a figyelmeztetés: „Én vagyok a te Urad Istened, idegen isteneid ne legyenek előttem.“ Minden társadalmi és gazdasági rend felborul, ahol ezen

első törvény feledésbe megy s az Isten és az Ő szent akarata helyett teremtett dolgok kerülnek az emberi törekvések központjába s lesznek imádat tárgya és földi vágyaink legfőbb célja. Ahol megismétlődik az, ami a pusztában vándorló zsidókkal történt, hogy mialatt vezérük a Sínai hegyen járt a mennyei Atyától az Isten szerint való emberi élet törvényeinek kőtábláit átvenni, magukra maradt honfitársai aranyborjút formáltak s az Isten képe helyett körültáncolták, ott ugyanaz a bomlás következik be, mint aminő a Sínai pusztában bontotta meg a zsidók sorait s tette lehetetlenné a békés együttélést, mert csak Isten, ki Úr és Atya egy személyben, tartja össze a lelkeket s minden más, mit Ő helyette oltárra emelnek, megoszt és ellenségekként állít egymással szemben.

Isten *a világ javait az egész emberiségnek használatul és nem imádatul* adta s az emberi nem egész biztosan vesztét szolgálja és hanyatlásnak indul, ha Istent megcsalni megkisérli s ahelyett, hogy Neki szolgálna s minden teremtett jót az Ő szándéka szerint használna, Isten teremtményeiből bálványokat farag s Isten helyett azokban keresi boldogságát. Bálványokat faragnak ma is a népek az aranyból s a földi vagyont úgy imádják, annak egész életüket annyira alárendelik, mint hogyha csak ez volna életük végső célja. Ezért éri a népeket a büntetés, hogy nem Isten akaratának teljesítésében keresvén földi boldogságukat a hamis káprázatok szolgálatában megzavarodnak, szivük bálványát egymástól irigylik, tehát testvérként meglenni nem is képesek, sőt még egymás nyelvét sem értik, annál kevésbbé ügyes-bajos dolguk értelmét. A mennyei Atya képére teremtett embertestvérek egyszerre csak azon veszik észre magukat, hogy dühös ellenségekként állanak egymással szemben, mivel ahelyett, hogy Istent imádnák s az Ő földi adományain osztoznának, mindegyik külön-külön a földi javak előtt borul térdre s keresi abban istenét és boldogságát, valóságban pedig önzésével teremti meg a háborút s a fölforgatott birtokvágy átkaként az általános marakodást.

A Jó Isten a föld javait különbség nélkül mindenkinek szánta, Ő nem teremtett gazdagot és szegényt, hanem csak embereket, akik számára különbség nélkül vonatkozik adománylevele, melyet az ember teremtése után e szavakban foglalt össze: „Töltsétek be a földet s hajtsátok azt birodalmatok alá és uralkodjatok rajta.“[1] A mennyei Atya ezen törvényes rendelete szerint *a föld javaihoz s a megélhetés eszközeihez mindenkinek joga van* s az Ő szent végzése ellen vét az, aki önző lélekkel kizárja embertársát a Gondviselés által neki juttatott adományok élvezetéből. Egyedüli korlátja az ember boldogulásának az ő érdemessége, amint Szent Pál apostol mondja: „Aki nem dolgozik, ne is egyék.“[2] De, aki dolgozni akar, aki élte napjait nem kívánja tétlen tunyaságban eltölteni,

[1] Gen. I. 28.
[2] II. Tesz. III. 8. — 10.

hanem Isten rendelését, mely az emberiség törvényeül azt állította föl, hogy orcája verejtékével egye kenyerét, megvalósítani kivánja, azt ettől a jogtól és kötelességtől tökéletlen gazdasági berendezkedéssel és az egyéni önzést Isten akarata helyébe állító helytelen intézkedésekkel megfosztani nem szabad. S ha azt látjuk, hogy ma az emberek ezrei és milliói hiába nyújtják ki kezüket a mindennapi kenyér után, mert megvalósul rajtuk a próféta keserves szava, hogy „kenyeret kérnek és nincs ki szegne nekik,"[1] akkor rá kell eszmélni a gazdagoknak kötelességükre, hogy *munkát és kenyeret adni isteni törvény,* ha pedig megfogyatkozott az Isten félelme által diktált emberséges érzés a tehetősek lelkében, akkor a közhatalom feladata oly intézkedéseket tenni és oly törvényeket hozni, amelyek folyományaként a dolgozni akarók munkához s az éhezők kenyérhez jussanak. Az élet elemi igényeit nem lehet egyesek jóindulatára bízni s amikor a munkanélküliség oly országos és világcsapássá nőtte ki magát, mint ahogy azt megdöbbenve látjuk, akkor az állami hatalomnak, mely Isten rendeléséből őrködik az igazság követelményei fölött s tartja kezében a kardot, hogy semmiféle egyéni vagy osztályönzés a társadalmi egyensúlyt meg ne bontsa, minden részletes érdeken túlmenőleg kell azokat a jóléti, de még inkább gazdasági intézkedéseket megtenni, melyek a mai kétségtelen aránytalanságot a megélhetés elemi igényei s a helyzet adta lehetőségek közt megszüntetik.

Végzetes merényletet követne el azonban mindenki az Isten által alkotott társadalmi rend s a nemzet legszentebb érdekei ellen is, ha önkényes elhatározással, törvénytelen eszközökkel, erőszakkal vagy forradalommal kisérelné meg a bajokat kiküszöbölni, ami különben is nem a nehéz helyzetet orvosolná, hanem még nagyobb nyomorúságnak és teljes reménytelenségnek volna okozója. Ép ezért azok, akik a munkanélküliség és a gazdasági válság egyéb terhei alatt görnyedeznek, *ne onnan várják a menekülést és a bajok megszüntetését, ahol csak rombolni és a még megmaradt csekély javakat is elpusztítani van csak erő és készség,* hanem Istenre és az Ő szent törvényeire hivatkozva sürgessék a törvényes intézkedéseket, melyek mindenki számára az emberséges és ezért Isten által akart megélhetést biztosítják. A szegények igazi barátai nem azok, akik őket hiú ábrándokkal kápráztatják s lehetetlen tervek megvalósítására lelküket gyűlölettel itatják, hanem azok, akik emlékezetbe idézik, hogy a legkisebb is embertársaink között Isten képét hordozza s Isten adományaira joggal tarthat igényt s az istenfiúság fölséges gondolatával és minden földi jognál hatalmasabb erejével törekszenek az emberméltóságnak megfelelő megélhetést és tisztességet biztosítani.

Viszont a jómódúak értsék meg, hogy javaikat és jogaikat nem azok védik meg, akik a birtoklás jogcímét túlhajtva az embert a földi

[1] Jer. sir. IV. 4.

dolgok független urának tekintik s ezzel tulajdonkép az anyagi javak szolgálatára és bálványozására biztatják, hanem azok, akik emlékezetbe idézik, hogy a vagyon Isten ajándéka s azért az Ő végzése ellen követ el bűnt, aki ahhoz törvénytelen eszközökkel hozzányul, de hogy ugyanezért *a vagyon tulajdonosa Istennek felelősséggel is tartozik*, mert javainkat nem magunk alkottuk meg, hanem a mennyei Atyától kaptuk, azonban oly rendeltetéssel, hogy velük gyermekek módjára éljünk, kik az atyáról sohasem feledkeznek meg, de Őreá gondolva az Ő többi gyermekeivel, az összes embertársakkal, szemben tartozó kötelmekre is eszmélnek s a mennyei Atyáért a testvér szükségleteit is magukénak ismerik.

Elavult pogány felfogás az, mely a tulajdonjoggal szemben nem érez más kapcsolatot, mint a feltétlen úrnak hatalmát. A katholikus egyház a tízparancsolattal együtt sértetlen érvényben vette át a magántulajdonnal szemben tartozó tiszteletet. Mindig elitélte s legújabban XI. Pius pápa is ünnepélyesen kárhoztatta azt a felfogást, mintha a társadalmi bajok megszüntetésének módja a magántulajdon lerombolása volna. Az egyház Isten hetedik és tizedik parancsolatját sohasem tagadta meg és biztosabb őre volt az emberek birtokának és lesz is, mint bármely rendőrség vagy fegyveres hatalom. Mert a birtokot, az öröklött vagy fáradsággal szerzett tulajdont, nem földi hatalmasok biztosítják az erő túlkapásaival szemben, hanem a lelkek mélyén élő tudat, mely isteni parancsként súgja minden igazságos embernek: ne bántsd a másét. Azonban bármennyire borítja is az ember drága értékeire Isten szentesítésének palástját az anyaszentegyház, sohasem engedte magát odatereltetni, hogy a tulajdont mint öncélt állítsák az ember lelke elé és tanítsák az iskolában. Ellenkezőleg az anyaszentegyház mindig hangosan hirdette s legutóbb XI. Pius pápa *Quadragesimo anno* kezdetű körlevelében újból hangsúlyozta, hogy minden pogány elmélettel szemben *a magántulajdonnak kettős, egyéni és társadalmi jellege van.* Ezen illetékes felfogás értelmében a tulajdonosnak ugyan Isten adta joga van földi javai élvezetéhez, de ugyancsak Isten adta kötelessége is saját és családja állásbeli igényeinek kielégítése után fölös jövedelmének az egész emberiség javára szolgáló felhasználására. Ép ezért senki sem emelhet kifogást azon törvények ellen, melyek nehéz körülmények között a jobbmódúak fokozott áldozataiból biztosítják a szegények megélhetését, sőt a gazdagok büszke kiváltsága kellene, hogy legyen, sürgetni azon társadalmi és jóléti intézményeket és rendelkezéseket, melyek a tűrhetetlen nyomort enyhítik s az ellenségeskedésre vezető aránytalanságokat a krisztusi szeretet olajával elviselhetőbbé teszik és kiegyenlítik.

A gazdagok értsék meg, hogy *a rend és békés fejlődés szolgálatában áll az egyház, amikor szót emel az arra rászorulók istápolása,* a betegek és öregek törvényes ellátása, a gyermekek kímélése és gondozása

mellett s amikor nem csak maga állítja fel a jótékony intézmények végeláthatatlan sorát s amikor nem elégszik meg azzal, hogy nagy szerzetesrendek ezer meg ezer önfeláldozó taggal, a szeretet megannyi angyalával, buzgólkodjanak teljes odaadással a nyomor enyhítésén s a keresztény felebaráti szeretet elterjesztésén, hanem amidőn pápái, kiváló püspökei és legnagyobb hittudósai folyton sürgetnek oly törvényeket és közhatalmi intézkedéseket, melyek a társadalmi egyensúlyt helyreállítják, főleg munkaalkalmak teremtésével a szegénységet elviselhetővé teszik s nemcsak szép szavakban, hanem üdvös intézményekben is nyilvánosságra hozzák, hogy fokonként közénk jön az Isten országa s mindjobban megvalósuló igazság a felebaráti szeretet alaptörvénye.

A katholikus egyház a vagyon és magántulajdon ez emelkedett fölfogását elsősorban önmagával szemben alkalmazta. Azokat a javakat és alapítványokat, melyeket szent királyok és kegyes jótevők az egyház rendelkezésére bocsátottak, nem engedte egyéni gazdagodás eszközeivé elfajulni, hanem törvényei mindig fennen hirdették, hogy az egyházi vagyon a szegények öröksége. Az egyház arról, amit jámbor és szentéletű elődök céljai szolgálatára neki juttattak, soha nem mondott le, hiszen ezzel vétett volna a hűség ellen, melyet nála azok, kik szent szándékukat az idők és emberek viszontagságaival és megbízhatatlanságaival szemben biztosítani kívántak, kerestek. De ha birtokállományáért bármikor küzdött s a magántulajdon szentelt jogcímét minden jogos birtokos példájára kötelességszerűen védte és védeni fogja, azt főleg azért teszi, mert tudja, hogy szegények ügyét védi és árvák s elhagyottak kenyerét menti s a tudás és műveltség szentelt otthonaitól távolítja el a pusztulást, amikor a gondjaira bízott javak fölött őrködik. Az nem üres szó, ami az egyházi törvénykönyvben folyton visszatér, hogy az egyházi vagyon a szegények öröksége. Ahol vallásellenes gyűlölet vagy forradalmi szellem az egyházat minden jog és erkölcs arculverésével kiforgatta birtokából, ott mindenütt csak jelszavakat hasznosító egyesek gazdagodtak lelkiismeretlenül, de azok, kik ezen jámbor alapítványok leginkább rászoruló haszonélvezői: a szegények, árvák, özvegyek, koldússorsra jutottak.

Azt a szellemet, mely az egyházi vagyon felhasználását szabályozza s mely a tulajdon minden tisztelete dacára az önzést törvénnyel tiltja, szeretné Krisztus egyháza minden földi vagyon hasznosításánál érvényesülni látni. Amint a századok során a püspöki székhelyek és kolostorok körül megelégedett és tevékeny települések létesültek s ahány egyházi központ volt, ugyanannyi bölcsője ringott a széles társadalmi rétegek gazdasági boldogulásának, önnállóságának és haladásának, ugyanúgy vágyna az egyház az után, hogy ott, ahol a vagyoni lehetőség arra eszközöket nyújt, *a teljes szegénységből való menekülésnek intézményei létesüljenek* s az önnállóságba jutásnak lehetőségei megadassanak. „Azért — írja XI. Pius

pápa — legalább ezentúl minden erőfeszítéssel oda kell hatni, hogy a termelt javak csak méltányosan halmozódjanak a birtokosoknál, ellenben bőségesen jussanak a munkásoknak. Nem hogy ezek a munkát abba hagyják, mert az ember munkára van teremtve, mint a madár repülésre, hanem hogy családi vagyonkát megtakaríthassanak, azt okos kezeléssel szaporítsák, így a családi terheket könnyebben és kisebb gonddal viselhessék és a lét bizonytalanságából, a valódi proletár-sorsból, szabadulva nem csak az élet viszontagságaival megküzdhessenek, hanem az a vígasztalásuk is legyen, hogy haláluk után övéikről valahogyan gondoskodtak."[1]

Az egyéni és családi megelégedést biztosító ezen gazdasági berendezkedésre annál inkább kell törekedni, mivel a két kezük munkájából élő embereknek száma ma már oly nagy, hogy az ő megfelelő elhelyezkedésük az egész emberiség békés fejlődésének föltétele. De ezt a kívánatos célt, amelynek irányában a munkáskérdés üdvös megoldásának s a szabad családok tömegének reményét a *pápa* megcsillogtatja, csak az esetben lehetne elérni, ha a magántulajdon nélkül szűkölködő munkásosztály megélhetésének forrása, *a munkabér, az igazság és méltányosság isteni szabályai szerint lesz rendezve.* Semmiképen sem lehet helyeselni keresztény vallásos szempontból azt a fölfogást, mely a munkás bérét kizárólag a kereslet és kínálat szabályai szerint kívánja megállapítani mint az élettelen anyagi javak árát. Az emberi munka nem oly portéka, mint a föld holt értéke, hanem annak erkölcsi jelentősége és becse van, melyet az ember méltósága és Isten rendelése szab meg. A munka nem lehet egyszerűen cseretárgy, mint az arany vagy ezüst, mert annak az emberi lélek ad különleges jelleget s azért minden drágaságnál előbbre való és nagyobb figyelmet érdemel. A munka az emberiség túlnyomó nagy részének egyetlen megélhetési forrása s ép azért megkülönböztetett tiszteletet és megbecsülést joggal követel. A munka nemcsak a munkás egyéni megélhetésének föltétele, hanem hitvesek és gyermekek sok-sok milliójának éltető forrása s azért az egyház fölfogása értelmében nem kizárólag üzleti elvek alapján bírálandó el, hanem mint Isten előtt egyenlő értékű emberek komoly megállapodásának és hűségének védelme alá helyezett szent szövetség. Ebből az emelkedett fölfogásból az következik, hogy a munkabér megállapítása nem történhetik egyoldalú tőkeérdek szerint, hanem amint a munkás kötelessége hitvesi és atyai hivatásának megfelelni, úgy a munkaszerződés is csak az esetben bir vallási tekintetből kifogástalan jelleggel s élvezi az erkölcs és jog minden védelmét, ha számol a munkásnak nemcsak fizikai, hanem erkölcsi kötelességeivel is. Ezért mondja a Szentatya, hogy „a munkás és családja életfenntartásához elégséges munkabér illeti meg a munkást. Tehát mindenképen azon kell lenni, hogy a családapák munkabére az egész háztartás költségeit fedez-

[1] Quadragesimo anno.

hesse. Ha ez a mai viszonyok mellett még minden esetben nem lehetséges, akkor a társadalmi igazságosság követelménye mielőbb oly változásokat eszközölni, hogy minden felnőtt munkás az említett mértékben kaphasson bért."[1]

Krisztus helytartójának felfogása szerint kialakult ezen munkaviszony mellett joggal lehet azután követelni, de az bizonyára magától is be fog következni, hogy nem csak a tőke, hanem *a munka kötelességei is szabályozást nyerjenek* és a gazdasági rend biztonságának föltételévé váljanak. Mert amily következetes az egyház a vagyon és tőke kötelességeinek hangoztatásában, ép oly komoly felelősségtudattal sürgeti a vállalt munka kötelességének hűséges teljesítését. „Méltó a munkás a ő bérére,"[2] de a munkaadó is méltó a törvényes munkateljesítményre. S mindazok, akik a munkásokat arra biztatják, hogy aránytalan s a termelést lehetetlenné tevő bérkövetelésekkel zavarják a hasznos gazdasági tevékenységet s amellett is kötelesség mulasztással s a munka menetének tervszerű zavarásával tegyék lehetetlenné a gazdasági rend fennmaradását s a mai társadalom boldogulását, ellenségei az isteni igazságosságnak, mely egyenlő mértékkel mér mindenkinek, de legnagyobb ellenségei a munkásosztálynak is, mivel annak boldogulását teszik lehetetlenné a termelési rend alapjának, a kölcsönös igazságosságnak, felforgatásával.

Értse meg mindenki, az általános bizonytalanság s a világszerte keservesen érzett gazdasági válság *csak kölcsönös méltányosság* és mindkét féllel szemben egyformán alkalmazott igazságosság érvényesülése esetén fog megszünni. Ha a tőke ráeszmél arra, hogy nem csak magával szemben van kötelessége, hanem Isten rendelése, de saját jól felfogott érdeke is, hogy közös sors viselésére rendelt embertársai megélhetéséről gondoskodjék, s a munkás nem lehetetlen ábrándokat fog hajszolni, mely meddő vállalkozás során elpusztulnak azok a javak, melyek a birtokosok jólétét is biztosítják ugyan, de a munka lehetőségének s a munkáscsaládok tisztességes megélhetésének is hordozói, s ha úgy a kiméletlen szabad versenyt, mint a még kiméletlenebb és rombolóbb társadalmi és gazdasági harcot, melynek riadóitól hangos ma a világ, felváltja az egymásra utaltság tudata s ha e közös érdek felett igazságos őrként fog virrasztani Krisztus szelleme, kizárván az egyoldalú kedvezést és önző kártevést: akkor remélhető az az összeműködés és társadalmi béke, mely mellett nem lesz kizsákmányoló vagyon és kifosztott proletár, tétlen haszonélvező és rabszolga sorsban tengődő robotoló, nem lesz gyűlöletes testvérháború, hanem megértés, békés termelés és a földi viszonyok között lehetséges megelégedés mindenek számára.

Ennek a kivánatos rendnek kialakulását pedig az fogja biztosítani,

[1] Quadragesimo anno.
[2] Lukács X. 7.

ha a különböző érdekeltségek, melyek ma versenytársakként, sőt legtöbb esetben ádáz ellenségekként állnak egymással szemben, közös céljaik igazságos érvényesítésére testvéri szeretettel szövetkeznek s azután a felek egymással jogos és méltányos egyezségre lépnek nem az önzés, hanem Isten atyai törvényeinek alapján. „Az államférfiak és a tisztességes polgárok legfőbb célja és törekvése legyen — írja XI. Pius pápa — az egymással szemben álló osztályok harcát megszüntetni, a különböző foglalkozási ágakat békés együttműködésre birni. *A rendiség helyes fölújítása a szociálpolitikai célkitüzés.* Napjainkig még az erőszak társadalmi rendje uralkodik, mely ingatag és törékeny, mert ellentétes érzetű és ellenséges, tehát harcra, háborúra hajlamos osztályokra támaszkodik. Más megoldás alig lehetséges, mint a társadalmi szervezetben olyan jól rendezett szerveket, rendiségi alakulatokat teremteni, melyeknek az egyesek foglalkozásuk alapján volnának tagjai.“ Ha a munkaadók szervezete az isteni kinyilatkoztatás szellemében fogja megállapítani a munkaalkalmak feltételeit s ha a munkások szervezete menten minden pártpolitikai és szűkös, önző szemponttól ugyancsak Isten szándéka szerint s az általa szentesített erkölcsi elvek szellemében fogja vállalni és teljesíteni a kötelességeket, akkor béke lesz és kölcsönös boldogulás, de enélkül csak harc és mindenek romlása, mert talán még sohasem volt nyilvánvalóbb Szent Pál szavainak érvénye, mint ma: „Ti szabadságra vagytok hivatva, testvérek, csak a szabadságot ne adjátok alkalmul a testnek, hanem a lélek szeretetében szolgáljatok egymásnak. Mert az egész törvény egy szóban teljesedik: Szeresd felebarátodat, mint tennmagadat. De ha egymást marjátok és eszitek, vigyázzatok, hogy egymást fel ne emésszétek.“[1]

Amidőn azonban, Krisztusban Szeretett Híveink, aggódó főpásztori szeretetünktől hajtva magyarázzuk néktek az emberséges együttélés és belőle származó társadalmi béke örök törvényeit, nem mulaszthatjuk el sürgetni, hogy addig is, míg Isten által a szivekbe oltott kölcsönös igazság elvei az élet egész vonalán érvényesülnek, mindenki, akit az Úr kegyelme megihletett és égi örömeinek részesévé tett, törekedjék *a szeretet parancsát*, mely „a tökéletesség köteléke,“[2] teljesíteni s annak sugalmai alapján segíteni és vigasztalni ott, ahol emberi törvények és intézmények a földi létet terhessé teszik. Súlyos tévedés u. i. azt hinni, hogy csak törvényes intézkedések enyhítik a köznyomort s száríthatják fel a könnyeket. Ellenkezőleg az irgalmas szeretet az, mely testi és lelki jótetteivel enyhíti a fájdalmat, segít hordozni a keresztet s teremti meg kicsinyek és nagyok között azt a testvéri egyetértést, mely minden paragrafusnál jobban biztosítja az emberiség boldogulását. „Az Isten országa u. i. nem étel és nem ital, — mondja a nemzetek apostola — hanem igazság, béke

[1] Gal. V. 13—15.
[2] Kol. III. 14.

és öröm a Szentlélekben."[1] S ha az irgalmas szívek az éhezőknek ételt adnak, a mezíteleneket ruházzák s a hajléktalanokat befogadják, ez már igen nagy mértékben enyhíteni fogja azokat az ellentéteket, melyek ma annyi veszedelemmel fenyegetik a társadalmi békét. De ha nemcsak kenyeret fognak törni, nemcsak a test szomjúságát fogják oltani, hanem a lélekből a szeretet italát fogják meríteni s azt szétosztani és Krisztus kegyelme forrásaiból az irgalmasság olaját fogják kivonni s azzal a megsebzettek fájdalmát enyhíteni, ez a szeretetszolgálat szilárdabb alapjait fogja biztosítani a békés együttélésnek minden törvénynél és fegyveres védelemnél. Sőt *csakis ez a szellem az, mely minden szociális alkotást foganatossá tesz* s a jóléti intézményeknek is az igazi lelkiséget és emelkedettséget biztosítja, mert ha mindenkor, úgy különösen az önzés által széttépett mai korban, áll az apostol szava: „Osszam el bár egész vagyonomat a szegények táplálására és adjam át bár testemet úgy, hogy elégjek: ha szeretetem nincsen, semmit sem használ nekem"[2] s hozzá tehetjük, sem a szegényeknek, sem az egész emberiségnek.

A közelmult napokban hívta fel a római Pápa a keresztény világot, mint Ő mondja *„a szeretet keresztes hadjáratára."* Megható szavakkal mutat rá a népek atyja a gyermekek és özvegyek nélkülözésére, a munkanélküliek szenvedésére s a nyomorgó tömegek példátlan elhagyatottságára. Értsük meg az atyai szót s szívleljük meg a figyelmeztetést, hogy ha törvényeink ma nem is elégségesek még minden társadalmi és gazdasági baj megszüntetésére, szívünk jósága legyen elég mély és elég gazdag a legkeservesebb könnyek csillapítására s a legégetőbb fájdalom enyhítésére.

E napokban ünnepli az egész keresztény világ magyarországi *Szent Erzsébet halálának 700 éves fordulóját.* Büszke örömmel tekint fel reá minden nemesen érző szív, mert királyi lelke fényesebben ragyog mint fejedelmi koronája s szívjósága, mellyel magáról egészen megfeledkezni tudott s teljesen elolvadni a szegénység szolgálatában, nagyobb díszt jelent számára minden képzelhető kiváltságnál. Az ő nagysága a mi nemzetünk becsülete, hisz a hazai földből nőtt ki a bájos virág, hogy az egész világot gyönyörködtesse s jóságával a sötétségben fényt és reményt gyújtson. Értsük meg mi magyarok legelső sorban, hogy őt nemcsak csodálat tárgyául, hanem például adta nekünk az isteni Gondviselés, hogy megtanuljuk tőle, minél jobban sújtanak az események, annál jobban kell lélekben megnőni s a szívjóság virágaival az embereknek örömet és enyhülést szerezni. Járjunk az ő nyomdokain, segítsünk, erősítsünk és emeljük föl az elesetteket, hogy necsak történeti jogon, hanem a lelki hasonlóság címén ismerjenek el a népek az ő vérének.

[1] Róm. XIV. 17.
[2] I. Kor. XIII. 3.

S ha utána néhány héttel meg fog csendülni a Krisztust váró adventi harangszó s *az Úr közeledtét* a sötétségen keresztül nemcsak sejthetjük, hanem bízhatunk majd, hogy ránk ismer jótetteink révén, kik „Ő neki tettük azt, amit a legkisebbnek cselekedtünk,“[1] akkor meg lehetünk győződve róla, hogy az Isten dicsőségének hív szolgálata a benső lelki s a külső társadalmi békének lesz a karácsonyi titokként szentelt forrása.

Hogy ezt a békét és kölcsönös megértést az Úr útján megtaláljátok s az „ott fenn-valókat keresvén“[2] a földi életet és munkát is megszenteljétek „a mi szánk megnyilt hozzátok, óh Szeretett Híveink! és a mi szivünk kitágult“[3] s annak egész szeretetével kérjük számotokra a világosság lelkét, mely megmutassa az igazságot és szentséget s hogy azt az életben tettre váltsátok, főpásztori lelkünk egész melegével áldunk az † Atyának † Fiúnak és † Szentléleknek nevében. Amen.

Kelt Budavárában, az Úr 1931. évében október hó 14-én tartott püspökkari tanácskozmányunkból.

[1] Máté XXV. 40.
[2] Kol. III. 1.
[3] II. Kor. VI. 11.

Serédi Jusztinián s. k.
bíboros, hercegprímás, esztergomi érsek.

Szmrecsányi Lajos s. k.
egri érsek.

Radnai Farkas s. k.
c. auxumi érsek.

Glattfelder Gyula s. k.
csanádi püspök.

Miklósy István s. k.
hajdúdorogi gör. kat. püspök.

Rott Nándor s. k.
veszprémi püspök.

Virág Ferenc s. k.
pécsi püspök.

Hász István s. k.
tábori püspök.

Székely Gyula s. k.
szatmári magyar apostoli kormányzó.

Páyer Ferenc s. k.
kassai magyar helynök.

Zichy Gyula gróf s. k.
kalocsai érsek.

Papp Antal s. k.
c. cysicusi érsek, miskolci gör. kat. ap. korm.

Mikes János gróf s. k.
szombathelyi püspök.

Fetser Antal s. k.
győri püspök.

Hanauer Á. István s. k.
váci püspök.

Shvoy Lajos s. k.
székesfehérvári püspök.

Lindenberger János s. k.
nagyváradi magyar apostoli kormányzó.

Kelemen Krizosztom s. k.
pannonhalmi főapáti koadjutor.

Pájer János s. k.
rozsnyói magyar helynök.